

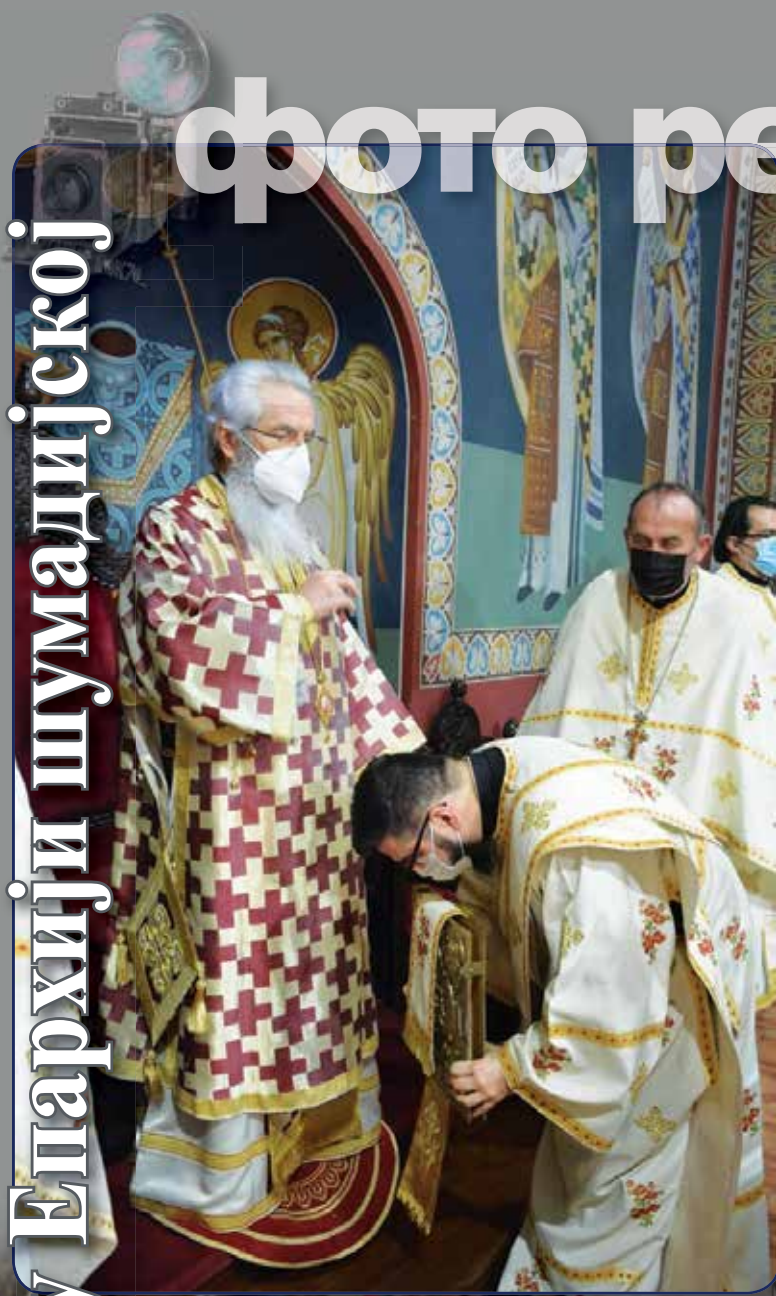
Калист Вер
Свети Атанасије
Атонски:
традиционалиста
или иноватор?

Божична и Светосавска
посланица Епископа
шумадијског Господина Јована

фото репортажа

Прослава Божића у Епархији шумадјској

ИЗДАЊЕ ШУМАДИЈСКЕ ЕПАРХИЈЕ **Каленик** 253

Божјиња и Светосавска посланица Епископа шумадијског Јована

стр. 2-6

Калист Вер
Свети Атанасије
Атонски:
традиционалиста
или иноватор?

Божјиња и Светосавска
посланица Епископа
шумадијског Господина Јована

Радослав М. Грујић Прилози о култу Светог Саве и Светог Симеона Мироточивог

стр. 7

Калист Вер Свети Атанасије Атонски: традиционалиста или иноватор?

стр. 9

Илази са благословом
Његовог преосвештенства
епископа шумадијског
Господина Јована

Година XLII,
Број 1, (253), 2021.

Издавач:
Српска православна епархија
шумадијска

Илази:
шест пута годишње

Тираж: 2000 примерака

Штампа: ГРАФОСТИЛ,
Крагујевац

271.222(497.11)
ISSN 1820-6166 = Каленик
COBISS.SR - ID 50771212

Антон Владимирович Карташов, Кнез Владимир, обраћење и крштење...	16
Јасмина С. Ћирић, Из историје и архитектуре манастира Каствањан на Космају.....	28
Прина Јазикова, Столпници Теофана Грка: од земље ка светлости.....	39

**Из летописа Епархије шумадијске
Промене у Епархији шумадијској
Служења, приједи и посете Епископа шумадијског Г. Јована
In memoriam
Дечија страна**

Главни и одговорни уредник: Никола Миловић, протојереј
Заменик главног и одговорног уредника: Негослав Јованчевић
Редакција: Др Зоран Крстић, протојереј - ставрофор, Миљин Марковић, протојереј,
Марко Митић протојереј, Рајко Стефановић, протојереј - ставрофор, Драган Икић, јереј,
Небојша Младеновић, протојереј, Владан Костадиновић, јереј, Гордана Јоцић
Уредништво и администрација: "Каленик", Владимира Роловића број 1, 34000 Крагујевац,
e-mail : n.milovic2@gmail.com
Дизајн и прелом: Дејан Манделц

Божјића посланица Епископа шумадијског Господина Јована о Божићу 2020. године

Ј О В А Н

ПО МИЛОСТИ БОЖИЈОЈ

ПРАВОСЛАВНИ ЕПИСКОП ШУМАДИЈСКИ

СВЕМУ СВЕШТЕНСТВУ, МОНАШТВУ И ВЕРНОМ НАРОДУ ОВЕ БОГОМ ЧУВАНЕ ЕПАРХИЈЕ

ШУМАДИЈСКЕ,

БЛАГОДАТ ВАМ И МИР ОД БОГА ОЦА, БОГА СИНА И БОГА ДУХА СВЕТОГА

УЗ СВЕРАДОСНИ БОЖИЋНИ ПОЗДРАВ:

МИР БОЖИЈИ – ХРИСТОС СЕ РОДИ!

Кад се Господ Исус роди од Свете Дјеве све се просветли.

Док пастири на пољу бдију, а маги се клањају и анђели певају,

Ирод је узнемирен – јер се Бог јавио у телу, Спас душа наших.

(Касијина Божићна стихира)

Искрени хришћански доживљај да је Пасха најсјајнији, а Божић најрадоснији празник, најнепосреднији се потврђује у песмама Божићне службе кроз доминирајући стих: „Слава на висини Богу, а на земљи мир!“ Овим радосним ускликом се показује да су небо и земља на Божић сједињени јер се Бог на земљи јавио, а човек до неба попео, да је због човека видљив у телу Онај који је по природи невидљив. Данас се „Реч оваплоћује, али се од Оца не одваја, анђели и пастири заједно славе“.

Догађај када се свету открила тајна Божија „која је била скривена од постања света и нараштаја“ (Колошанима 1, 26), када се Бог Логос оваплотио да би обновио нашу од греха овешталу природу, вечна је тема и инспирација цивилизацијског тока: пророци Старог Завета су пророковали о том догађају, Нови Завет је то описао са непревазиђеном једноставношћу, свети Оци и богослови су на неупоредив начин проникли у његов садржај, химнографи и мелоди су исплели изузетне похвалне химне, иконографи вишезначне представе, прозни писци и песници су написали дивне приповетке, приче и песме, философи су били инспирисани овом тајном коју је народна побожност доживела и доживљава у богослужењу, предању и обичајима. Све ово скупа представља неописиву и драгоцену ризницу од векова скривене тајне, која је посед свечовечански, посед васељене, али и сваког човека и сваке душе понаособ.

Наравно, у наше време, дух света удаљује човека од суштине овог празника и од његовог светотајинског извора, чиме се губи из вида црквени садржај, па и изворни смисао Божића. Међутим, за оне који желе да духовно доживе Божић и да очисте своје срце богонадахнутим стиховима богослужбених химни, долазак Божића је увек представљао јединствен и непоновљив доживљај. Они непрекидно

ишчекују да чују поруку анђела: „Гле, блавестим вам радост велику, која ће бити свим народима, да се данас родио Спаситељ, Који је Христос Господ, у граду Давидову“. Човек жели да отвори своје срце, без оклевања и сумње, како би подржао пастире, препознао глас анђела, послушао Божанску поруку и похитао да се поклати великом Богу као новорођеном Детету у једној сиромашној пећини. У најлепшој пећини старога света.

Велики отац Цркве, Свети Јован Златоусти, говорећи о празнику Божића, каже: „Поштујте, браћо, дане празничне, понајвише дан Рођења Христовог; јер ко Рођење Христово назове мајком свих празника, тај неће погрешити“ зато што из празника Рођења Христовог извиру сви празници као реке из извора.

А Григорије Палама, светитељ светлости, на следећи начин нам приближава Рођење Христово: „Не бојте се, каже, јер вам ево јављам радост велику која ће бити свему народу (Лука 2, 10). Шта је то дакле било, и каква је та васељенска радост? Послушај до краја песму благовесника и сазнаћеш, јер каже: Мир, међу људима добра воља, јер је Бог, Који се разгневио на људски род и предао га страшном проклетству, дошао у телу да би им донео Свој мир и помирио га са најузвишенијим Оцем.“ О томе колико је ово Рођење јединствено и зашто се мир који доноси Божић разликује од светског мира, Палама каже: „Иако је Бог многе називао синовима, само је један био 'по Његовој вољи' (Матеј 3, 17), као што је и много пута даривао Свој мир, али је само један онај мир са којим је сједињено и Његово благовољење и који се кроз оваплоћење Господа нашег Исуса Христа као савршен и непроменљив дарује сваком народу и свакоме ко га жели“.

У духу Божића живе само они који живе у љубави једни са другима, сходно речима Светог апостола Павла: „Подносећи једни друге, и опраштајући један другоме ако ко има тужбу на другога; као што Христос опрости вама“ (Колошанима 3, 13).

Божић је дан у коме смо ми људи Живоме Богу принели Пречисту и Свету Деву: „Чудо над чудима у теби гледајући

твар се радује, јер си зачала без семена и родила си неизрециво онога кога вођство анђела видети не може. Њега моли за душе наше.“ Земља му је принела пећину, небо – звезду, мудраци са Истока – злато, тамјан и смирну. Безбројна покољења хришћана кроз векове, сабирајући се око Његовог имена, око Његовог Тела и Његове Крви, приносили су Му своја срца, себе и једни друге на дар, своју душу и своје тело, свој труд, свој подвиг, своју љубав, своју веру, своју наду, своје биће. Милиони оних који су у Христа поверовали, Њега су примили и Њиме

ности и потешкоће, знајући да се до тога долази стваралаштвом, а не чекањем да се нешто догоди. Вером спознајемо да је љубав Божија у темељу овога празника, јер Бог се рађа од Деве да би спасао човека, а не да нас запрепасти својом појавом. Он је увек ту, ствара непрестано, а не само шест дана. Врхунац свега је оно што се догађа у Витлејему: „Јер Бог се јави у телу онима који седе у мраку и сенци, родивши се од жене. Пећина и јасле Га прихватају, пастири чудо разглашавају, маги са Истока у Витлејем даре доносе, а ми, недостојним ус-

тима, угледајући се на анђеле, хвалу му одајемо: 'Слава на висини Богу, а на земљи мир'“ (Самогласна стихира на великом повечерју). Ова анђелска песма остаје животни смисао вере и покреће човека на стваралачку динамику живота у вери.

Ко не жели или није способен да благодари, вероватно не може ништа од хришћанске вере да докучи (Прва Солуњанима 5, 8; Филимону 4, 6). Многи од нас сматрају да никоме ништа нисмо дужни и да нам све припада по нашим сопственим заслугама. У том случају не дугујемо ништа својим родитељима и прецима, друштву у коме живимо, ближњима са којима живимо, а понајмање смо дужни Богу. Тако се манифестује животни етос крајње саможивости који препознајемо и у времену у коме живимо. А итекако смо дужни и прецима, и родитељима, и друштву чији смо део, а посебно Богу. „Јер Бог тако заволе свет да је Сина својега Јединороднога дао, да сваки који верује у њега не погине, него да има живот вечни“ (Јован 3, 16). Отац нам Свога Сина даде, не као плату и награду за наш труд, већ као незаслужени дар Његове љубави, јер „тако заволе свет“. Зато, славећи Божић, ми се увек изнова подсећамо на ту неизрециву и

задobili залог бесмртног живота; они који су се упокојили у Њему – покој су нашли, а они који су живели и који живе у Њему – радост, наду и истину налазе. Донео нам је Господ мир небески, осветљао нас је, осветлио истином Својом, светим богопознањем Својим, подаривши нам Своју Цркву, Своје Тело као дом, као стуб и тврђаву истине. Да ми у њој и кроз њу Њега познајемо, Њиме се просветљујемо, Његову науку учимо, по Њему живимо, у Њему умиремо и Њиме да васкрсавамо у живот вечни, у Царство небеско.

Божић нам открива смисао живота. Бог постаје човек да бисмо се ми људи обожили, да бисмо постали богови по благодати испунивши своје биће пуноћом Божанске благодати. Ово није хришћански максимализам, нити антрополошка утопија. То је реалност живота у Христу. То је духовна реалност која је дар Божића и зато не смемо да дозволимо да нас ишта од овога света одвоји од љубави Божије.

Ко разуме смисао Божића, наћи ће и добар разлог да буде срећан, задовољан и успешан без обзира на окол-

ствепрожимајућу Божанску љубав и прослављамо љубав којом нас је Бог заволео пре настанка света и којом нас вечно воли у Сину Своме љубљеном, од Духа Светога и Пресвете Деве рођеног, ради нас, нашег спасења и живота вечног. Волимо једни друге љубављу која не тражи своје, која се не горди, која све трпи и свему се нада.

Син Божији прима људску природу и у витлејемској пећини се рађа и полаже у јасле не престајући да бива Бог, постајући потпуни човек. Највећа тајна наше побожности је то да нам се Бог јавио у телу (Прва Тимотеју 3, 16). Од Духа Светог и Марије Деве рађа се истинити Бог и истинити човек, Богочовек Исус Христос. Од тог давног витлејемског догађаја све је у човековом животу ново, исто тако као што је и ово био непоновљив и јединствен догађај у историји (Друга Коринћанима 5, 17). Бог се нераскидиво сједињује са човеком и ко год се у крштењу и миропомазању роди од Духа Светога син је Очев, истина не по природи као Христос, већ по благодати и усиновљењу (Галатима 3, 26). Рађа се нови човек од Духа Светога, за спасење и вечни живот. И тако, сам

Бог кроз Оваплоћење, а затим и наша вера, уздижу човека, и то сваког човека, на највеће могуће људско достојанство – да буде пројава Божије присутности у свету.

Небоземну истину да је прво Господ заволео нас, а да смо ми позвани да на ту љубав одговоримо хришћанским животом, посведочили су наши свети преци, показавши нам да се у оваквој историји, у оваквом свету и

на борба са собом. Свети Оци прави хришћански живот називају „мировање у љубави Божијој“, инсистирајући на сталном напредовању у подвигу победе над себичношћу и саможивошћу. То је велика борба са собом у непрестаности себедавања.

На Божић је Бог загрлио својим вечним Божанским загрљајем човека, људску, свечовечанску природу и кроз њу све видљиве и невидљиве светове. Од тада па заувек, нисмо сами у васиони, нисмо изгубљени. Зато и ми о Божићу загрлимо свако људско биће, а посебно оне који страдају, болују, пате; оне који су ожалостњени јер су изгубили своје миле и драге у овим невољама које су снашле и нас и цео свет. Данас заблагодаримо Богу што прослављамо Његово Рождество, а исто тако заблагодаримо Богомладенцу Христу, нашим лекарима и свом медицинском особљу које се несебично труди да помогне сваком човеку, често и по цену сопственог живота. Заблагодаримо свим људима од првог до последњег који доприносе да се ублажи ова недаћа, уједно молећи се Богомладенцу Христу који је победио свет да и ми вером у Њега победимо ова искушења.

Љубав Богомладенца Христа обавезује нас да вас, децо наша духовна, све позовемо и замолимо да у овим тешким временима за свеколики род људски, чувате своје здравље и свој живот и да чувате друге на начин како то прописују здравствене организације. Тако чинећи, ви не показујете одсуство вере или маловерје, већ сведочите да поштујете светињу живота, да волите ближње и љубите Господа који је сам живот. Позивајући вас на ту и такву љубав, засновану на вери, али и на веру засновану на љубави, молимо се новорођеном Богомладенцу да благослови ваше домове, ваше породице и вашу децу. Молимо се Господу да благослови наш престоли град Крагујевац, као и сваки град, село и крај Епархије шумадијске. Молимо се Господу да благослови сав наш народ и да се сети наше браће и сестара изгнаних са њихових вековних огњишта на Косову и Метохији и других крајева, и да им Бог подари мудрости, снаге и трпљења да издрже на путу Божијем и истрају и дочекају да се врате својим домовима, и да у њима пале бадњаке и прослављају празник мира, љубави и радости. Са тим жељама и молитвама Витлејемском Богомладенцу Христу, извору мира, радости и добре воље, позивамо вас да у миру и љубави са Богом и људима, прославимо Рођење Христово, поздрављајући једни друге радосним Божићним поздравом:

**МИР БОЖИЈИ – ХРИСТОС СЕ РОДИ!
ВАИСТИНУ СЕ РОДИ!**

Срећна и Богом благословена наступајућа
Нова 2021. година.
Ваш молитвеник пред Богомладенцем Христом
ЈОВАН

Ј. Еп. Јован
Епископ шумадијски

оваквом времену у коме живимо, бије битка за Царство небеско. Утврдили су нас у вери да се подвигом улази у вечни живот и да, уколико на тај начин приђемо животу, нема подвојености на Царство небеско и царство земаљско.

Христос је рекао: „Нисам дошао да донесем мир, него мач“ (Матеј 10, 34). Христос је са неба донео мир на земљу. Његов мир није као наш мир, као што Христов мач није исто што и наше испразно јуначење и насиље. Христос нам не намеће мир, тражи да га ми примимо волећи безгранично једни друге, волећи и оне који нас мрзе. Зато каже да нам не доноси мир, јер неће насиље над нашом слободом; ми треба да несебичношћу остваримо мир узимајући мач љубави тако што ће свако од себе одсецати мржњу. Тај мач, мач којим одсецамо трулост мржње у себи, а не којим се убијамо међусобно, доноси нам Христос, а мир нам даје тако што га ми без принуде примамо. Зато, наоружајмо се мачем љубави који одсеца свако зло у нама, како бисмо стварно имали мир у себи и међу собом. Хришћански живот је стал-

СВЕТСАВСКА ПОСЛАНИЦА ЕПИСКОПА ШУМАДИЈСКОГ Г. ЈОВАНА О СВЕТОМ САВИ 2021. ГОДИНЕ

Ј О В А Н

МИЛОШЋУ БОЖИЈОМ ПРАВОСЛАВНИ ЕПИСКОП ШУМАДИЈСКИ
СВЕМУ СВЕШТЕНСТВУ, МОНАШТВУ И ВЕРНОМ СВЕТОСАВСКОМ НАРОДУ ОВЕ БОГОМ
ЧУВАНЕ ЕПАРХИЈЕ ШУМАДИЈСКЕ,
БЛАГОДАТ ВАМ И МИР ОД БОГА ОЦА, БОГА СИНА И БОГА ДУХА СВЕТОГА
И ДА МОЛИТВЕ СВЕТОГ САВЕ БУДУ СА СВИМА ВАМА

*Био си вођа, наставник, првопрестолник и учитељ
пута који води у живот.*

Свети Сава је једна од најутицајнијих и најзначајнијих личности српског народа, не само у Средњем веку, или данас, већ ће то бити и у будућности. Стефан Немања и Свети Сава су српска племена на Балкану уч-

подвизима и чудесима светог оца нашега Саве, бележи: „Бејаше он детенце благоразумно и веселе душе; у учењу напредоваше, а разумом у дечијим годинама задивљаваше“.

Растко је врло добро познавао све чиме су се племићи бавили, витешку борбу, јахање, руковање оружјем, лов, витешке игре... Такође, Растко је већ са петнаестак година добио на управу Хум и тада се по први пут сусрео са утицајем историје на јединство хришћана. Међутим, моћ и земаљска богатства нису много привлачили овог младог племића. Сачекавши погодан тренутак, напустио је дворску раскош како би се подвизавао у манастирској тишини. Та одлука није значила напуштање света из себичних мотива, неке немоћи или разочарења, већ је то била незасита глад боготражитељске душе. Тако је Растко искористио посету светогорских монаха српском двору да би са њима побегао на Свету Гору и замонашио се. Оставивши своје световно име у знак одрицања од пређашњег начина живота, Растко добија ново име – Сава, по Светом Сави Освећеном – Јерусалимском, којега је изузетно волео и ценио.

Опредељујући се за монаштво, Свети Сава је већ у раној младости показао велику духовну снагу и зрелост. Желео је да у животу више даје другима, него што би узимао за себе. Делима је сведочио да је његова побожност истинска, а не само на речима. Добро је разумео Христову поруку да је човек успешан у животу онолико колико је спреман на ношење крста и ходање уским путем, а не онолико колико може да прими незаслужених привилегија.

Ми Срби, и не само ми, слаavimo Светог Саву првенствено као нашег светитеља, учитеља, просветитеља и онога који нам је показао пут који води у вечни живот. Када га слаavimo као светитеља потребно је да подражавамо његов подвиг вере. Угледајући се на њега као што се он угледао на Христа, показујемо да се бескомпромисно опредељујемо за пут Богочовека.

Свети Сава је основао и даровао нам у наслеђе самосталну Цркву у Србији и српским земљама. Тако, ако ли почнемо говорити о Цркви, немогуће је то чинити а не говорити о Светом Сави; ако ли говоримо о српској држави – исто тако. Свети Сава је наш духовни отац који је читав српски народ привео Христу – Богу Живоме и Истинитоме, по оним речима апостола Павла: *Јер ако имате и хиљаде учитеља у Христу, али немате много отаца. Јер вас у Христу Исусу ја родих јеванђељем* (Прва Коринћанима 4, 15). Није Свети Сава заменио Христа собом, како неки неупућени и злонамерни говоре, већ напротив, он је сав наш народ увео у Цркву и охристиовио његово биће. Зато оно што можемо именовати најстрашнијим огрешењем о Светог Саву јесте његово одвајање од Христа, што је у своје време осудио но-

врстили у словесној христоцентричној заједници и објединили у српски народ. Стефан Немања је створио српску државу као тело коме је Свети Сава удахнуо душу. Као син владара, Растко је на двору оца, у Расу на Ибру, добио одлично, како световно, тако и духовно образовање. Будући да су тада богослужбене и уопште црквене књиге биле основна и најзаступљенија литература за стицање образовања, отуда је и васпитавање племићких синова било утемељено на Јеванђељу и хришћанским вредностима. Хиландарски монах Теодосије у *Житију*,

војављени светитељ рода нашега, Ава Јустин Ђелијски.

Свети Сава је довршио покрштавање Срба које је почело у време словенских апостола Тирила и Методија, крстивши и наш језик, наше писмо – ћирилицу и целокупну српску културу и просвету. Као што је освештао лозу Немањића, освештао је и просветио сав род српски натопивши га Православљем, одстранивши од њега све паганско и прожимајући га Јеванђељем. Ово је доказ да не говоре истину они који Цркву карактеришу као конзервативну установу која враћа српски народ у мрачњаштво. Духовно и просветитељско дело Светог Саве, као и многих других светитеља из рода нашега, сведоче управо супротно. Сви они су својим делањем просвећивали српски народ нетварном, истинском, таворском светлошћу која је обасјала свет. Срби светитељи, на челу са Светим Савом, су ту таворску светлост својом вером и учењем излили у срца и душе нашег народа, и ево, Богу хвала, она и данас светли у нама.

Све што је Свети Сава учинио за српски народ на пољу духовности, просвете, културе, законодавства, црквеног устројства... речима се не може описати. Мисли не могу у потпуности да докуче, а речи у целости да искажу значај који је Свети Сава имао за нашу прошлост и који има за нашу будућност. Истичу се многа дела Светог Саве: његово оснивање Српске Цркве, почетак српске просвете и културе, његова дипломатија у утврђивању српске државе, многобројна чуда која је чинио за живота и након смрти и много, много штошта друго се говори у част Светог Саве. Све то стоји, све то треба рећи и нагласити, али постоји и нешто још важније. То је оно што о сваком светитељу истиче кратка богослужбена химна, његов тропар. Главне мисли о једном светитељу и најбитније његове врлине садржане су у тропару испеваном њему у част. Отуда када говоримо о Светом Сави, прво морамо почети од онога што о њему говори овај химнографски састав. Шта нам овај тропар истиче и на шта посебно усмерава нашу пажњу? У њему се каже: *Био си вођа, наставник, првопрестолник и учитељ пута који води у живот*. То је оно што нас мотивише да се определимо за Светог Саву, оно што нас покреће да идемо за њим. Он је наш путовођа, он зна где нас води. Као што је старозаветни пророк и боговидац Мојсије био од Бога одређен да изведе јеврејски народ из египатског ропства, да иде пред својим народом и да се стара о њему четрдесет година, тако је и Свети Сава био и остао путеводитељ српског народа у живот вечни. Он је свој народ утврдио, засадио га као маслине у духовном рају, односно у Цркви Православној. Отуда ће Православна вера постати темељни и неодвојиви чинилац самог идентитета српског народа, а „Србин без Православља ће бити као овца без паше“, како је говорио Свети владика Николај.

Поставши први српски архиепископ, Свети Сава је у манастиру Жичи изговорио своју прву архипастирску *Беседу о правој вери*. Том приликом је истакао пут који води у живот и указао нам да ништа није спасоносније од праве вере. Управо такву веру, веру коју је Господ преко апостола предао Цркви својој, веру коју су свети Оци прихватили и проповедали, Свети Сава је засадио у српском народу и том правом вером нас је привео Христу и Цркви.

Преносећи нам искуство праве вере, Свети Сава нас је научио да у вери нема ништа одмах и одједном. Потребно је постепено и непрекидно узрастати док се не

достигне пуноћа вере. То је мера човека савреног у вери, мера раста величине Христове. Да бисмо дошли до вере, праве и недвосмислене, потребно је да се растеретимо свих сумњи и недоумица. Потребно је да уђемо у процес непрестане духовне борбе и духовног сазревања. У *Карејском типикју* Свети Сава, подучавајући верне, између осталог поручује: „Станите против зла чврсто, имајући велику и неразориву помоћ Божију“. Овај мали сегмент светосавске поуке јасно указује на важност јеванђељске науке. Против ког зла дакле треба да станемо и на шта нас то позива Свети Сава? Треба да се боримо против зла око нас, али првенствено против зла сопственог, против зла које свако од нас има у себи. Војујући ту најтежу битку, битку са самим собом, увидећемо да човек нема већег непријатеља до себе самога.

На овај подвиг нас позива Јеванђеље када говори о вери и Царству небеском. А пут Светог Саве је пут који управо води у Царство небеско. И заиста, ако иштемо најпре Царство Божије, тада за нас никаква жалост више није катастрофална, знамо да ће она проћи, да је краткотрајна, а да је испред нас вечита радост.

Свети Сава нам поручује да се уздамо у Господа јер Он ће нас извести из безизлаза. Никада није остао посрамљен онај ко се у Господа уздао. Неко ће рећи како су се и хришћанима догађале и догађају невоље, као што су сиромаштво, болест, или пандемије попут ове која је захватила читав свет. Међутим, ми, као хришћани, треба да знамо да нам невоље понекад долазе и по промислу Божијем како бисмо у овим кризама осмислили, ојачали и утврдили веру у Бога. Зато се обратимо Богу живом и истинитом и замолимо нашег Светог Саву да се моли за нас, децу своју, да нас Господ сачува од сваке болести и немоћи.

Помолимо се да Господ и молитве Светог Саве дају снаге нашим лекарима и осталом медицинском особљу да издрже на овом подвижничком, одговорном и човекољубивом делу. Помолимо се да Господ оздрави оне који болују, а ожалостњенима за изгубљеним члановима породица нека подари утеху у њиховом болу. Помолимо се и Светом Сави да по његовим молитвама буде мира и слоге у вашим породицама, у нашем народу, у држави нашој и Цркви нашој.

Молећи Господа и благодарећи што нам је даривао оваквог угодника какав је Свети Сава, честитамо вам српску славу Светог Саву и позивамо вас и молимо, децо Наша духовна, да без обзира на све тешкоће и на сва искушења, останете и истрајете на путу Светог Саве, путу који нас води у вечни живот.

Епископ шумадијски

Епископ Јован

Дано у престоном Нам граду Крагујевцу
27/14. јануара 2021. године

ПРИЛОЗИ О КУЛТУ СВЕТОГ САВЕ И СВЕТОГ СИМЕОНА МИРОТОЧИВОГ

Професор протојереј Радослав М. Грујић (1878-1955), покретач и уредник угледног међуратног часописа Гласник Скопског научног друштва, који је излазио од 1926. до 1940. године, објављивао је у овој публикацији, поред опширних расправа и чланака, у рубрикама „Белешке“ и „Ситнији прикази“ кратке цртице које су се претежно односиле на црквене личности и црквене споменике из српског средњег века. У овом броју преносимо белешке о култу Светог Саве и Светог Симеона Мироточивог

Служба 13. новембра, као прва служба Светом Сави Српском

У одељку *S7bornik7 i6-m7 mesecem . pokazou= glav° ko=mou`do evageliE jzabranj°m7 svet°m7 j prazdnikom7 vladj-n°m7*, по многим нашим старим рукописним и штампаним Четворојеванђељима из XV и XVI века, налази се под 14. јануаром забележено ово:

V7 t7` de d17 j` e b7 svet°h7 otca na{eg arhiepiskopa sr7Bkagp . Slou` 2a no=mvria . 21

Пошто се 13. новембра служи помен Светог Јована Златоустог, то би, по мом мишљењу, имало да значи: да је у прво време, док није написана била специјална служба за Светог Саву и све док она није допрла у сваку српску православну цркву, служба њему вршила се, бар углавном, по правилу изложеном у Минејима под 13. новембром, на дан прославе Светог Јована Златоустог, па су читана и иста јеванђеља, као што се и данас читају. А механичко преписивање старих црквених књига, нарочито књига Светог Писма, за нове потребе, омогућило је да се ово упутство задржи у многим синаксарима наших старих Четворојеванђеља и далеко после постанка не само прве специјалне службе у славу нашег Светог Саве, него и онда када је постојало већ и неколико варијаната те службе.

Поред овога забележено је и неколико других сличних случајева у тим нашим кратким јевађељским синаксарима. Тако, на пример, под 11. јануаром се каже за Светог Теодосија Општежитеља: *Slu` 2a b7sa dekevria 4* а у Минејима под тим датумом налази се служба Светом Сави Освећеном или Јерусалимском који је, као и Теодосије, стекао знатних заслуга за монаштво... Међутим, под 13. фебруаром, на дан помена Светог Симеона Српског-Немање коме је Свети Сава, ускоро после канонизације, написао службу, као и код свих других светитеља који су имали службу специјално за њих написану, нема позива на некакве друге службе, већ се једноставно кажу само имена јеванђелиста и главе њихових јеванђеља које се имају читати на богослужењима тога дана у славу њихову.

Што је баш служба Светом Јовану Златоустом изабрана од представника Српске Цркве ускоро после смрти Светог Саве за прву привремену службу њему, може се објашњавати не само тим што је и Свети Сава био

архиепископ као и Златоусти, него, можда, и извесном сличношћу последњих година њихова живота. Наиме, и Златоусти је три године пред смрт, силом прилика, морао да напусти архиепископски престо и оде на Исток у изгнанство, где је и умро, а доцније су му мошти свечано пренесене у Цариград... Шта

више, извесне сличности између Светог Саве и Златоустог има и у томе што се помен Златоустом не слави на дан његове смрти – 14. септембра, јер се тога дана слави уздицање Крста Христовог, него 13. новембра (Г. С. Деболтълши, Дни богослуженія I, С. Петербургъ 1887, стр. 452 и 446-450); а познато је колико се код нас лутало са датумом празновања Светог Саве због оданија Богојављењу на дан смрти његове 14. јануара, те се зато дуго времена на једним местима славио 13, на другим 15, а на трећим 12. јануара, док најзад није дефинитивно у Српској Цркви утврђен 14. јануар, а у Русији 12. јануар, као дан светковања нашег Светог Саве.

Да се је мислило само на његово архиепископство, пре би с како су представници монаштва на Светој Гори, пре одабрали службе Светом Василију Великом или Светом Григорију Богослову, који се славе истог месеца јануара (1. и 25), а не би се ишло са тражењем привремене службе за Светог Саву чак у новембру (13), када се слави Свети Јован Златоусти.

Први датум празновања Светог Симеона-Немање

Према казивању Доментијановом у Животу Светог Саве, Свети Симеон-Немања није после канонизације одмах слављен на дан његове смрти 13. фебруара, него 3. фебруара, заједно са његовим имењакком Светим Симеоном Богопримцем, који се слави тога дана.

Доментијан, наиме, прича како су представници монаштва на Светој Гори, пошто су канонизовали Светог Симеона-Немању и у Хиландару у част новог светитеља и мироточца одслужили Литургију, па затим и у трпезарији свечано прославили тај дан – *s7tvorj{e prazd7nstvo svetomou Sjmenou, novomu mjroto-cou*. Том приликом је одређено било да се Свети Симеон српски унесе у црквени календар поред Светог Симеона Богопримца и да се заједно с њиме сваке године празнује – *j pril° j{e=g* (Светог Симе-

она-Немању) k7 svetomou Sjmeonou Bogoprj=mcou, Äko prazd7novatj ima v7 =djn7 d7n7 ov7{ te prazd7nstvo (Доментијан, стр. 189).

У исто време благословио је сабор Светогораца да Свети Сава напише каноне и стихире потребне за службу новом светитељу, а уједно да опише и његова чудотворства, на основу којих је проглашен био за светитеља. Доментијан, констатујући то, тврди да је Свети Сава извршио тај поверени му задатак и затим исти благослов пренео на своје ученике да наставе и сами и сами рад у том правцу – j blagslovjv7{e ot7a na{eg kjg&Savou napjsatj =mou (Светом Симеону-Немањи) kanon° j stjhgje j -oudotvorenjÄ =g, on7 `e napjsav7 j pak° blagslovj nas ou-enjk° svotom7 de blagslovenj=m7 (Доментијан, стр. 190).

Пошто је, дакле, у прво време Свети Симеон-Немања заједно слављен са Светим Симеоном Богопримцем, то је и служба коју је за ту сврху написао Свети Сава морала бити кратка да би могла бити како треба комбинована са службом Светог Симеона Богопримца.

Преношење црквеног празновања Светог Симеона-Немање на дан његове смрти 13. фебруара изведено је, по свој прилици, тек после преноса моштију светитељевих из Хиландара у Србију (1208. године).

Култ Светог Саве и Светог Симеона у манастиру Рилу у XIX веку

Приликом живописања манастир Рила у Бугарској (1844-1848) наглашен је необично живо култ српских светитеља, а специјално Светог Саве.

У припрати централне цркве насликана је 1844. читаво галерија српских светиреља, углавном према халкографијама Жефаровићеве *Стематографије*. Поред Светог Саве, „првог архиепископа српског“ и Светог Симеона, „цара“, ту су „цар“ Стефан Првовенчани, краљеви Владислав, Драгутин (Теоктист) и Милутин, „млади цар“ Урош, „царице“ Ана и Јелена, Јован Владимир Зетски, кнез Лазар „сербскиј“ и Стефан Штиљановић.

У параклису Светог Николе приказан је поново Sv. Sava servski°, богато украшен, са књигом на којој пише: Jd0 `e bo est7 sokrovjSe va{, tÛbÛdet7 j serdce va{e, а према Светом Сави насликан је Свети Јефрем „архиеп. Сербскиј“.

Међутим, специјални култ Светог Саве огледа се нарочито у параклису посвећеном њему и Светом Симеону-Немањи, међу источним ћелијама изнад Самоковских врата. Ту над улазним вратима пише: Vo slavÛ stÄ edjnosiSn°I Trojc°, Oda j Sjna I S4g Dka jzobrazjsI se• B4estvenno j sve-Ätn° hram? prepodobn°h? O47 ma{°h? S0mewna j arhiep4kopa Saw°, servsk°h? -Ûdotvorcev7, nastoÏ niem? [игумана г. Јосифа и епитропа г. Серафима и г. Памфилија], i` djveniem? [преподобног међу јеромонасима г. Евгенија, родом од града Самокова, пострижником такође обитељи Рилске за душевно његово спасење и вечно помињање, године 1846, месеца маја 10].

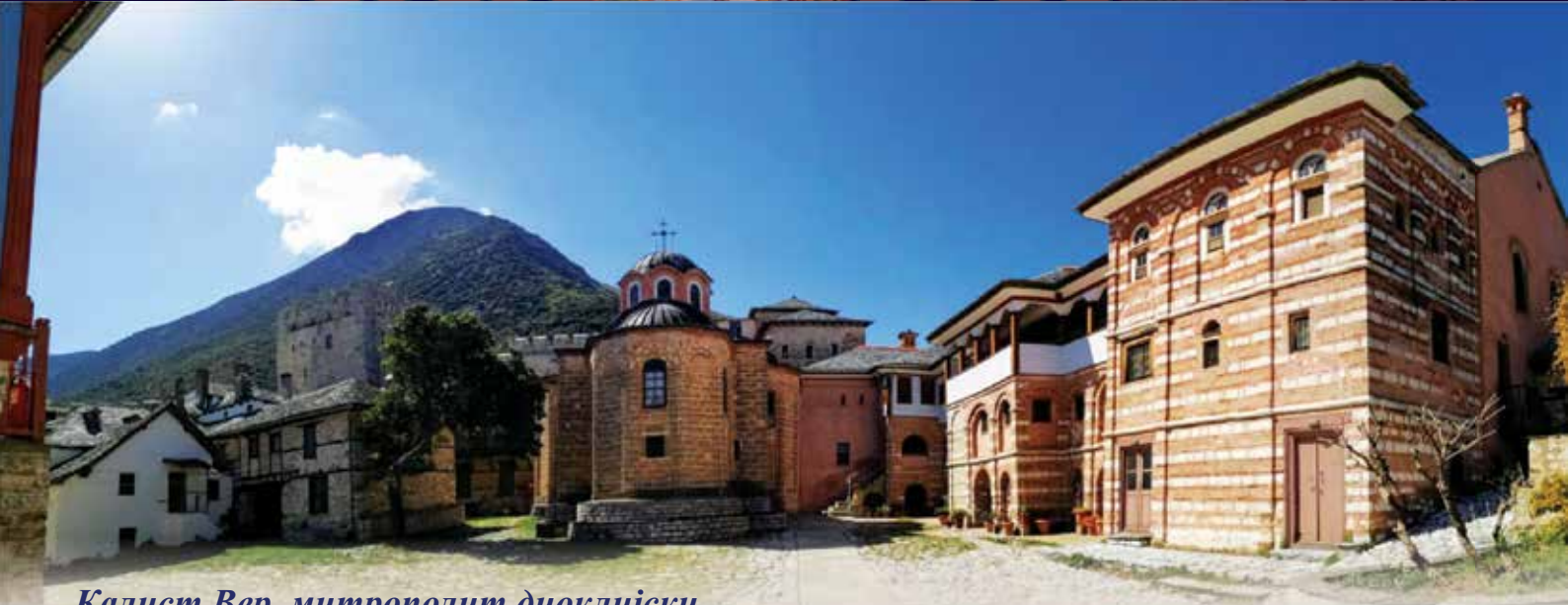
У самом параклису Светог Саве и Светог Симеона дата је такође галерија српских светитеља, само је ту место „бугарског цара“ Давида насликан Свети Арсеније Чудотворац, а између каља Владислава и Милутина дат је још један Немањић са сигнатуром „Св. Стефан краљ сербскиј“. У тој поворци српских светитеља, на првом месту, на северном зиду до олтара, приказани су Свети Сава и Свети Симеон са црквом од три кубета између њих. На олтарном зиду северно живописан је Свети Стефан Дечански, а јужно Свети Јован Рилски.

Изнад те галерије приказано је осам композиција из живота Светог Саве. На северном зиду су ове сцене: 1. Немањини војници са шлемовима у Русику бију и вуку за браду калуђере, а са куле јавља се Сава у монашком оделу. [Сигнатура на старобугарском.] 2. Пред пустињском ћелијом седи белобрад старац и показује младићу редове у књизи, док им се приближују четири разбојника са мачевима и коњима. 3. Свети Сава с калуђерима, носи болесна човека у студеничку цркву. Четврта слика се пружа изнад те три и приказује преношење Светог Симеона у Студеницу, пред Саву и монахе, који носе мошти у отвореном ковчегу, излазе из цркве краљ Стефан Првовенчани са сином Радославом, свећоносцима и другима.

На јужном зиду је пета сцена: Рукоположење Савино за епископа. 6. Исцељење краља Стефана Првовенчаног. 7. Последња служба Савина у Трнову у присуству цара, царице и других. А изнад те три пружа се осма слика: Свечан дочек Светог Саве као архијереја у Хиландару, Свети Сава у архијерејском оделу долази у пратњи два калуђера, а пред њега излази свечана поворка калуђера са свећама, јеванђељем и иконама, а два великосхимника падају ничице пред ноге Савине.

Најзад, Свети Сава и Свети Симеон приказани су ту и на иконостасу на златној подлози, са црквом међу собом, као и апостоли Петар и Павле, а у самом олтару, на жртвенику, налази се лепа мања икона Светог Саве и Светог Симеона, рађена 1873. године и означена са 12. јануар.

Калист Вер, митрополит диоклијски

СВЕТИ АТАНАСИЈЕ АТОНСКИ: ТРАДИЦИОНАЛИСТА ИЛИ ИНОВАТОР?

Преломна тачка?

Оснивање Велике Лавре око 963-64. године од стране Светог Атанасија Атонског (око 925/30-1001), уз помоћ његовог пријатеља Никифора Фоке, углавном се посматра као преломна тачка у историји Свете Горе. Но, каква је то преломна тачка? Рани извори Атанасијеву задужбину описују као „нову Лавру“,¹ али у чему се та новина састоји? Да ли је у своме раду на Светој Гори Свети Атанасије био традиционалиста или иноватор, или је, пак, био обоје у исто време?

Једно становиште не оставља много сумње по питању Атанасијевог утицаја. Оснивање Велике Лавре било је праћено брзим приливом нових искушеника, како у Велику Лавру, тако и у друге делове Свете Горе. Током друге половине једанаестог столећа, монашка популација на Атосу је рапидно расла. Лавра, у почетку ограничена на 80 монаха,² ускоро је порасла на 120,³ а затим – за свега петнаест година од њеног оснивања – број монаха је био изнад 150.⁴ Према извештају његовог животописца, Атанасија Панагиоса, у моменту смрти Атанасија Атонског, на целој Светој Гори је било више од 3000 монаха.⁵ (Упоредити ситуацију са садашњим веком: 1903. било је 7432, од којих су више од пола били Словени; 1971. број је опао на 1145, а данас се на Светој Гори налази око 2000 монаха). Његов биограф, са добрим разлогом тврди да је Атанасијевим посредством „читава планина постала град“⁶ – свесно подсећајући на Житије Светог Антонија Египатског, које се приписује Атанасију Великом⁷. Стога, у погледу монашке статистике, оснивање Велике Лавре несумњиво представља кључну тачку.

Постоји друго виђење према којем важност Велике Лавре представља преломну тачку атонске историје. Када су, пре 964. године, различити императори пословали са Светом Гором, обраћали су се главном телу атонских монаха.⁸ Оснивањем Лавре, по први пут је царски патронат био усмерен на конкретну установу, пре него на целу Свету Гору. Значајно је да је манастир Светог Атанасија у раним *актима* описан као „краљевска Лавра“.⁹

Међутим, промене поменуте у погледу спољашњег аспекта Свете Горе тичу се бројчаног стања и њене повезаности са спољашњим светом. Какву врсту ефекта је оснивање Велике Лавре имало на унутрашњи живот Атоса? У којој мери је, ако је уопште, Атанасије поставио облик монашког живота који до тада није постојао на Светој Гори? Цулијен Лерој је полемисао о томе да је Атанасије донео „колективни преображај“ атонског монаштва,¹⁰ али је ово оспоравао Денис Папахризанту.¹¹ Који од њих двојице је у праву? Колико ова питања расветљавају Атанасијева дела: *Типик*, *Диатипос* и *Хипотипос* и како је монашки идеал разумеван у овим изворима?¹²

„Све је заједничко“: Атанасијев монашки програм

Када је, након смрти Никифора Фоке 969. године, Атанасије био нападнут од стране својих пријатеља – атонских монаха као иноватор и револуционар који уништава „стара правила и обичаје“ Свете Горе¹³, он је, супротно томе, одговорио да је настојао да буде послушан „предању отаца“.¹⁴ Ако не подразумевамо само претходну историју монаштва на Атосу, већ много шире, овакав став делује као одбрана целокупне монашке историје на грчком истоку. Оно што су Атанасије и Никифор настојали да раде у Великој Лаври јесте најпре да оснују манастир који ће у потпуности следовати општежителном програму који је установљен монашком реформом Светог Теодора Студита (759-826), а који је прерадио дело и рад Светог Василија Великог (представио се 379). Век касније, Свети Христулос Патмоски је на исти начин преузео студитску реформу за свој образац.¹⁵

Истина је да у изворима који се односе на Светог Атанасија Атонског постоји изненађујуће одсуство спомињања Василија и Теодора. Ниједан није споменут у *Vita Prima* (*Житије прво – примедба преводиоца*), а у *Vita Secunda* (*Житије друго*) постоји само један помен Теодора,¹⁶ три Атанасијева законодавна списа не спомињу Теодора именом и садрже само два спомена Василија.¹⁷ Но, и поред овог прећуткивања, несумњиво да

је Атанасијев дуг Теодору директан и темељан. Од двадесет четири параграфа у *Тестаменту* Теодора Студита,¹⁸ Атанасије је у свој *Типик*, од речи до речи, унео не мање од четрнаест, док Атанасијев *Хипотипос* преузима модел Студитовог *Хипотипоса*¹⁹. Уколико је, *via-à-vis*

буду послушни упутствима игумана, „хор мученика ће их примити“²⁵. Сасецање сопствене воље кроз послушност, за Атанасија представља начин да се положи човеков живот за Христа.

Молитвени живот

Атанасије назива монашки живот „анђеоским призивом“.²⁶ Задатак анђела јесте да славе и величају Бога, а исто то је, у Атанасијевим очима, примарни задатак и монаха. Стога, у *Хипотипосу* он даје детаљне инструкције о црквеним службама које се дневно обављају у заједници (иако овде постоје поједини зачуђујући недостаци: на пример, није прецизирао колико често би требало да се монаси причешћују). Како јасно говори у *Типику*, за свој манастир је свесно изабрао место до кога је веома тешко доћи у циљу гаранције да монаси остану „неометани и слободни од спољашњих активности“²⁷ – слободни, рећи ће, од свега што их може одвојити од њиховог главног молитвеног задатка. Иако молитва коју монаси приносе за корист света није много наглашена у Атанасијевом *Типику*, то је због чињенице да се таква молитва подразумева. Заузимање монаха за царе и хришћанско царство је, међутим, истакнуто у Хрисовуљи Василија II и Константина VIII упућеној Лаври око 978: „Оно што су темељи за кућу и весла за брод, то су молитве светих за царство. Ко може посумњати да оно што мач, лук и војничка снага не могу освојити, сама молитва често може достићи лако и величанствено?“²⁸ Прави циљ монашког живота, како га владари виде, јесте богоцентрична молитва: „Чланови нове Лавре на Светој Гори у својој усамљености говоре са Богом насамо, у потпуности се окрећући од света и враћајући се Прволику“.²⁹

Строго сиромаштво

Живот унутрашњег мучеништва и непрекидне молитве се реализује у „контролисаној окружењу“ у којем се све ствари међусобно деле у оквиру послушања игуману. Овде, у наглашавању сиромаштва и послушности, његово ослањање на студитску традицију је врло очито. Кроз речи преузете директно из Теодоровог *Тестаментa*, Атанасије налаже: „Мораш бити у потпуности сигуран да је у братству све заједничко и неподељено, као и у то да нико ништа не поседује као личну ствар, чак ни најмању иглу. Нека једине ствари које зовеш својим буду тело и душа, али чак и њих дели у љубави са својом духовном децом и браћом у Христу“.³⁰

Своју идеју Атанасије истиче користећи се аналогijом Светога апостола Павла о једном телу са много удова: „Говорим да сва браћа треба да живе у заједници и да њихов заједнички поглед буде усмерен ка истом циљу спасења. Ту мора постојати једно срце у *киновији*, једна воља и једна жеља. Цела заједница би требало да обликује једно тело сачињено од различитих удова, како налаже апостол.“³¹ Ово значи да би монаси требало да се моле и обедују заједно.³² Приватни чиновни милосрђа су забрањени; гостољубље, које чини интегрални део монашког позива, не дешава се од стране монаха појединаца, већ од стране заједнице у целости.³³

Само уколико се све ствари деле у заједничкој вољи, заједница ће бити слободна од свађа и духа поделе: „Ми припадамо једноме Христу [...] и сви имамо једну мај-

ранијој историји Свете Горе, Атанасије био иноватор – овом питању ћемо посветити пажњу у даљем излагању – он је, у исто време, у својој иновативности у потпуности традиционалиста. Изузимајући један значајан момента, назначен испод, он је верни ученик Теодора Студита. Размотримо детаљније како Атанасије разумева василијевско-студитски монашки програм.

Монах и мученик

Иако његови животописци наглашавају саосећање и осећајност Атанасијеву, у његовом лику се налази и незаобилазна црта строгаће. Попут пустињака Арсенија Египатског, са којим је упоређиван,²⁰ и Атанасије је имао дар суза.²¹ У својим списима се обраћа монаху као ономе који тугује: „Ми смо позвани да тугујемо (*penthos*), не да се веселимо“.²² У сиријском предању, ово је упамћено тако да су монаси остали познати као „туговатељи“. У вези са овим, Атанасије наново пише о старој поставци монашког живота као облику унутрашњег мучеништва.²³ Монаси настоје да се боре као „атлете и мученици“, говори он;²⁴ и својим ученицима обећава да уколико

ку – Свету Цркву Божију; имамо једну исту веру и један исти позив. Зато не дозволите поделе међу собом.⁴³ Атанасије истиче опасност од једног нарочитога облика подељености – одбацавање *xenokouroi* (монаси придошли из других манастира). Монаси који су поникли у Великој Лаври не смеју себе сматрати узвишенијим од оних који су се Лаври придружили након што су постриг примили на другом месту.³⁵

Строго сиромаштво се не огледа само индивидуално код сваког монаха посебно, већ и у погледу читаве заједнице. Строго се ослањајући на Теодора, Атанасије инсистира да манастири не смеју имати робове: робовласништво, исто као и брак, је дозвољено само људима у свету.³⁶ Оваква забрана робова је подстакнута двоструким мотивом: прво, робовање је увреда за Божији лик који се налази у сваком човеку; друго, сиромаштво подразумева да монаси не могу упошљавати друге да раде за њих, већ је потребно да послове, првенствено, обављају својим рукама.³⁷

Вероватно да је ова жеља за подстицањем сиромаштва водила Атанасија да манастиру забрани поседовање женки животиња.³⁸ Истичући ову забрану, Атанасије није уводио ништа иновативно, већ једноставно следовао правилу које се налази код Теодора Студита.³⁹ Често се промишља да је одредба против женки животиња мотивисана жељом за чувањем сексуалне чистоте монаха, и нема сумње да је делимично и то разлог. Но, Лерој је, према свему судећи, склон ставу да је основни разлог у нечему другом.⁴⁰ У сачуваним списима Теодора и Атанасија, забрана женки животиња је блиско повезана са правилном које забрањује поседовање робова и слугу. Они су забранили женке животиње најпре због тога што нису желели да се манастири претворе у узгајивачнице говеда, које лако могу довести до развоја великог предузећа са запосленим радницима, као што се десило на Западу са цистерцитима (римокатолички монашки ред, бели монаси). Како монаси немају своја стада и торове, већ обрађују земљу својим рукама, то помаже да се сачува сиромаштво и једноставност живљења унутар заједнице.⁴¹

Настојатељ – игуман

Више него остало, оно што држи заједницу на окупу јесте послушност настојатељу (*hegoumenos*). Како је улога игумана унутар манастирске заједнице од кључног значаја, питање наследника је Атанасију задао доста муке; у оба списка, *Типику* и *Дијатипосу*, кроз размишљања бележи како ће бити изабран нови настојатељ Велике Лавре после његове смрти. Приписујући бескомпромисни ауторитет игуману, Атанасије се опет блиско ослања на Студитову мисао, што ће и Христодулос такође урадити век касније.⁴² Настојатељ – који, по свему судећи, не мора бити свештеник – изабран је доживотно и дата му је пуна контрола: „Желим и налажем да игуман мора имати сву моћ и власт у сваком питању, било духовно или телесно, и он не сме бити ограничен, нити ометан од стране другог.“⁴³ Од игумана не постоји већи земаљски ауторитет који монаси имају поштовати, јер манастир треба да буде „слободан“, „самовластан“ (*autodespoton*) и „независан“ (*autexousion*).⁴⁴ Велика вредност приписује се врлини послушања настојатељу, а награда за то је, према Атанасију, већа од оне која се добија за целомудреност и уздржање (*enkrateia*);⁴⁵ поврх

свега, монашки живот подразумева одрицање сопствене воље⁴⁶.

Са друге стране, настојатељ, поред несумњивог ауторитета, потребно је да живи једноставним животом. Попут остале браће, и он настоји да буде чврст у испуњавању правила сиромаштва и ништа не сме поседовати као своје. Његова одећа не треба бити ништа боља од оне коју носи остатак заједнице. Не би требало да предузима путовања изван манастира, како не би занемарио поверено му стадо, већ да учествује у животу заједнице што је више могуће.⁴⁷ Према Атанасијевом животописцу, Атанасију Панагиосу, који јунака несумњиво идеализује али може послужити и као поуздан пут за проналажење историјских чињеница – оснивач Велике Лавре је следовао својим правилима. Каже се да је био и „скроман и поносит“⁴⁸. У јавности, нарочито у присуству сиромашних, био је поносит, формалан и на неки начин недоступан, али приватно са својим монасима је био топао, љубазан и приступачан. Био је и „вођа, али и свима слуга“⁴⁹ који је учествовао у пословима монаха и без проблема прихватао не толико лаке обавезе.⁵⁰ Оно што је нарочито обележавало Атанасијев карактер јесу „симпатија и осећајност“⁵¹. Он је био бремениноша који је на своја леђа наговарио терете других, патећи са онима који пате;⁵² био је прави „пастир над пастирима“ (*poimenarchikotatos*), који је свој живот полагао за изгубљену овцу.⁵³ *Жумије* му приписује лик лекара, пре него законодавца или судије: за своје ученике Атанасије је више био психолог и лекар, него судија или владар.⁵⁴

Добар пример како се игуман вежба у лекарској служби јесте кроз „откривање мисли“ (*exagorevsis logismon*). Ово је установљено још у студитској пракси;⁵⁵ преплићући се са тајном исповести, овај начин је знатно шири и може се приписати некоме ко није свештеник. Атанасије о овоме говори на крају *Хинотипоса*: „Потребно је знати да старо предање и правило Светих отаца говори да братство има откривати своје мисли и скривена дела ономе ко је надређен – или ономе кога надређени одреди – и да од њега добија пригодну меру“.⁵⁶ Као духовном оцу, игуману је дата пуна моћ да „свезује и раздрешава“ када практикује овакву „бригу о душама“⁵⁷. Значајно је рећи да старешина своју помешну службу може дати и другима, што је пожељно у заједници са више од 150 чланова.

Типик, *Диатипос* и *Хинотипос* не дају више детаља о томе како се „откривање мисли“ одвија, али комплетнију слику пружа Атанасије Панагиос у *Жумију*. Ово је највероватније прецизан опис како је рађено у Великој Лаври – у сваком случају пред крај Атанасијевог живота. Каже се да је Атанасије „слушао мисли“ седећи сам у параклису током јутарње службе (*Orthros*) – што је класичан студитски модел – али да су монаси долазили да му „саопште мисли“ и током дана. Но, због великог броја монаха који су ово чинили, Атанасије их је слушао и добрим делом ноћи. Од сваког монаха се очекивало да сваког дана дође код игумана ради *exagorevsis*.⁵⁸ Очигледно је Атанасије овај вид „саветовања“ сматрао као средишњи елемент у његовом игуманском позиву и због тога му је посвећивао знатан део времена свакодневно. Насупрот онога што говори *Хинотипос*, према *Жумију*, Атанасије је инсистирао да се само њему могу „откривати мисли“ и никоме другом.⁵⁹ Ово ће помоћи као осигурање да неће бити поделе духовних ауторитета унутар манастира. Интересантно је да је „откривање мисли“

поменуто неколико пута и у *Трагосу*.⁶⁰ Највероватније је ова пракса својевремено била у употреби на целој Светој Гори, а не само у Великој Лаври.

Усамљенички живот

До сада је Атанасије уско следовао Теодору, али постоји један моменат у ком се он свесно одваја од Студитовог обрасца. Упоредо са заједничким упражњавањем потпуног општежитељног програма, Атанасије је наредио неколицини браће да упражњавају усамљенички живот. Они су названи „келијским монасима, што ће рећи исихастима“ (*monachois kelliotsis toutestis hesychastais*).⁶¹ Њих ни у једном моменту није било више од пет. Како је цела заједница бројала 120, а убрзо и 150 монаха, јасно је да „исихасти“ представљају мањину и очигледно је да већина монаха Велике Лавре нема намеру да се осами. Ови „исихасти“ живе изван главних здања Лавре, иако не много удаљено од њих; у сваком случају, они настављају своју послушност игуману. Свакоме од њих је заповеђено да има једног ученика који ће му служити, те можемо рећи да нису у потпуности сами. Манастир покрива материјалне потребе „исихаста“, „тако да они могу бити слободни од бриге у погледу тела и у целости живети спокојно“⁶².

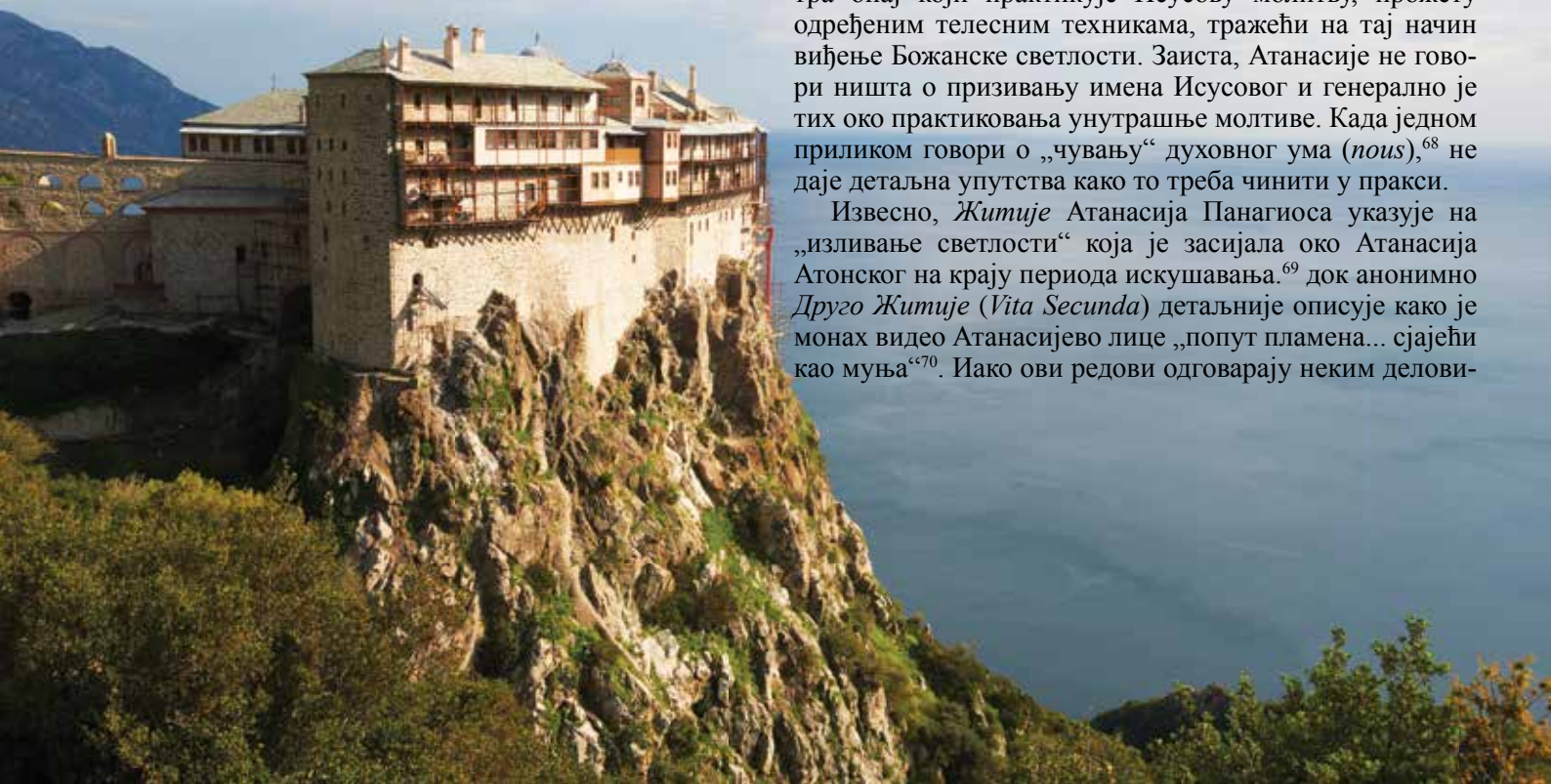
У свом *Хипотипосу*, Христодулос даје сличну наредбу неколицини браће – у овом случају, дванаесторици – да упражњавају пустињачки живот. Међутим, на Патмосу од ових „исихаста“ се очекује да се у главни манастир враћају сваке суботе ујутру и бораве у њему све до недеље поподне, похађајући богослужења и обедујући са осталом браћом у трпезарији, иако не говорећи ни са ким осим са игуманом или неким другим кога је он одредио.⁶³ У Атанасијевом *Титику* не постоји ниједна слична одредба која се односи на недељни повратак у манастир. Могуће је да Христодулос укључује ово правило како би осигурао да усамљеници одрже блиску везу са главном заједницом.

У поменутом залагању за усамљенике који су зависни од главног манастира, Атанасије је желео да у једној обитељи обухвати и општежитељни и пустињачки живот, дозвољавајући онима који имају склоности оба начина. Са друге стране, сходно својим монашким уверењима, Теодор је доследан општежитељству и не даје сличне одредбе за усамљенике.⁶⁴ Атанасије свесно дозвољава већу разноликост. Ипак, иако се на овом месту одваја од Студитовог примера, чак ни сада није у потпуности иноватор. Према сведочењу свог пријатеља Григорија Назијанзина, Василије Велики је у својој монашкој насеобини организовао живот за усамљенике на ободу главне заједнице.⁶⁵ Такође, у Палестини, током петог и шестог столећа, у манастирима који се везују за имена Светог Евтимија и Светог Саве, често налазимо *киновију*, лавру и усамљенике организоване у близини али у зависности, са монасима којима је била дозвољена слобода и флексибилност у промени облика живота са једног на други. У суштини, општежитељни и усамљенички живот пројављују јасну разлику, али, у пракси хришћанског Истока, међа између њих је често испреплетена. Стога, не постоји ништа суштински парадоксално у Атанасијевој жељи да обједини заједнички живот и усамљеништво „исихаста“.

Атанасије настоји да спречи било какво ривалство између монаха у заједници и усамљеника. Инсистира да „исихасти“ себе не смеју посматрати као елиту, узвишенију од остатка братства. Са друге стране, вером прихваћени позив живота у заједници стоји у истој равни са пустињачким. Он бележи: „Заклињем вам се пред Богом и анђелима да онај који не одустаје од изворне послушности и живи у љубави Божијој и топлим осећањима према другима никако неће dospети на друго место, испод оних који су се борили у највећој *исихији*, чак ће бити и већих од њих.“⁶⁶

Треба истаћи да се Атанасијева употреба термина „исихаста“ односи на старије и распрострањеније значење за некога који живи у усамљености, а не у *киновији*.⁶⁷ Код Атанасија не постоје назнаке каснијег значења из четрнаестог века где се под „исихастом“ посматра онај који практикује Исусову молитву, прожету одређеним телесним техникама, тражећи на тај начин виђење Божанске светлости. Заиста, Атанасије не говори ништа о призивању имена Исусовог и генерално је тих око практиковања унутрашње молитве. Када једном приликом говори о „чувању“ духовног ума (*nous*),⁶⁸ не даје детаљна упутства како то треба чинити у пракси.

Извесно, *Житије* Атанасија Панагиоса указује на „изливање светлости“ која је засијала око Атанасија Атонског на крају периода искушавања.⁶⁹ Док анонимно *Друго Житије* (*Vita Secunda*) детаљније описује како је монах видео Атанасијево лице „попут пламена... сјајећи као муња“⁷⁰. Иако ови редови одговарају неким делови-

ма учења о Божанској светлости која се налазе у текстовима из четрнаестог столећа, попут *Тријада* Светог Григорија Паламе и два рана *Житија* Светог Максима Кавсокаливита,⁷¹ не би било разумно говорити опширно на основу издвојених одломака. Божанска светлост за сигурно није водећа тема у сачуваним изворима који се односе на оснивача Велике Лавре.

Но, постоји један недостатак друге врсте у списима Атанасија Атонског. Како је сам био писар,⁷² не говори ништа о потребама монашке библиотеке. Са друге стране, Христулос је уложио доста напора како би сакупио лепу збирку рукописа да би се његови монаси учили.⁷³ Очигледно, следејући Теодору Студиту, Атанасије је видео манастир као место за обављање ручних послова, не за школско истраживање. Постојала је школа у склопу Велике Лавре,⁷⁴ али је вероватно била само основна, како би се неписмени монаси научили читању.

Место Атанасија Атонског у монашкој историји

Вратимо се сада нашем првобитном питању. Како овакав монашки програм Атанасија Атонског можемо оценити у монашкој историји? Да ли је он био традиционалиста или иноватор? Овом питању можемо приступити са три тачке гледишта.

Прво, гледајући не само историју Атоса, већ византијског монаштва генерално, да ли га можемо сматрати иноватором? Наш одговор ће бити наглашено *не*. Атанасије је настојао да верно следејуће постојећој тради-

цији општежитељног монаштва у потпуном василијевско-студитском облику. Међутим, постоји једна посебност коју треба истаћи. За разлику од Теодора, истовремено уз општежитељни начин живота у својој задужбини, Атанасије дозвољава постојање усамљеничког или „исихастичког“ позива какав је постојао на Светој Гори још од почетка деветог столећа. Чак и у овоме, као што смо видели, он није био у потпуности иновативан, јер су и многи други пре њега, укључујући и самог Василија, имали тежњу да комбинују ова два начина живота.

Друго, да ли оснивање Велике Лавре представља ново раздвајање – наглу промену курса – од дотадашње Атанасијеве монашке праксе? Можемо ли говорити, као што то Лерој чини, о Атанасијевом „обраћењу“ ка општежитељном идеалу? Постоји неколико аргумената за овакво становиште. У својој младости у Константинопољу, млади Авраамије – касније Атанасије – док је још био лаик, води је тајни аскетски живот као „монах међу не-монасима“⁷⁵. Иако престоница није оскудевала са општежитељним братствима, изгледа да он није имао блиске везе ни са једним од њих; изабрао је следовање аскетском животу у самоћи своје собе. Заједница на Кимини, којој се Атанасије придружио, није била *киновија* у пуном студитском облику, већ „лавра“ у старијем значењу те речи, односно група ученика која живи под руководством духовног оца.⁷⁶ Након четири године проведене у овој лаври, дозвољено му је да постане пустињак.⁷⁷ Када се са Кимине упутио на Свету Гору, један од мотива јесте конкретна жеља за већом *исихијом*; и, при првој могућој прилици, након подразумеваног периода искушеништва, дошао је на место које је „сасвим пусто“ на најјужнијој тачки Атонског полуострва.⁷⁸ Тако није постао само обичан пустињак, већ пустињак у потпуном смислу.

У свему овоме постоји нешто што ће навестити његову будућу улогу као оснивача општежитељне насеобине. Преломна тачка се јавља негде око 961. године, када је посетио острво Крит.⁷⁹ По свој прилици, Никифор Фока је био тај који је убедио Атанасија да оснује не само лавру какву је познавао на Кимини, већ општежитељни дом по угледу на Студита. Иако је Атанасије задржао име „Лавра“ у називу своје задужбине, она то није била попут оних палестинског типа, већ права *киновија*. Промена његовог опредељења је била за стално; за разлику од других оснивача *киновија*, који су након одређеног времена прешли у усамљенике, Атанасије је, све до своје смрти, наставио да живи у потпуном заједничком животу. Но, иако је постојала промена Атанасијевог смера, она није била потпуна. Велика Лавра је заиста *киновија*, али, као што смо видели, *киновија* која се разликује од осталих, јер је Атанасије дао место и онима пустињачког призива. Иако су у малом броју, „исихасти“ у Лаври сачињавају значајно место у целом братству.

То нас доводи до трећег аспекта овог питања: колико је Атанасије био иноватор у оквирима историје Свете Горе? Следејући многим животописцима, Атанасије Панагиос настоји да увећа креативност свог јунака, истичући оштру разлику између ситуације пре и после Атанасија. У познатом одељку, аутор *Другог Житија* описује монашки живот на Атосу пре Атанасијевог доласка: расејани пустињаци, њих неколико, без бављења пољопривредом, хране се дивљим воћем и пребивају у малим колибама од дрвета са сламеним крововима.⁸⁰

Очигледно је да овде наилазимо на висок степен превеличавања, јер када је Свети Јевтимије млађи стигао на Атос 859. године, монашки живот је био доста уређењенији од оног који нам овај опис пружа.

Можемо ли, без обзира на то, тврдити да пре Атанасијевог доласка није постојала *киновија* студитског типа? Било би пребрзо дати такву категоричну тврдњу, јер нисмо довољно добро информисани о тачној ситуацији на Атосу током прве половине десетог столећа. Постоји сведочанство које указује на постепени развој заједничког живота педесетак година пре оснивања Велике Лавре, али није познато у којој мери и да ли су уопште ове заједнице усвојиле целокупан студитски програм. У *Трагосу*, који датира из периода око 972. године, истовремено уз потпис Прота и Атанасија, стоји још потпис педесет пет других монаха, од којих су четрдесет шесторица себе потписали као игумане.⁸¹ Ко су тих четрдесет шесторица „игумана“? Изгледа да постоји јасна разлика између њих и Атанасија. Док се Атанасије назива „игуманом Велике Лавре“, у случају осталих (са могућа два изузетка) стоји само „игумани“ и нису повезани ни за једну конкретну насеобину. Уколико је сваки од њих био на челу развијеног манастира попут Велике Лавре, зашто није придодато име манастира, као што је то у Атанасијевом случају? Због недостатка детаљнијих указивања, било би несмотрено да закључимо да су свих четрдесет шест монаха били игумани студитских општежитељних манастира налик на Велику Лавру. Вероватно је да су заједнице, на чијим челима су се налазиле, биле махом мале и незваничне, а помен функције игумана у тексту Трагоса на ово указује.⁸²

На крају, поуздано се може тврдити да сада не постоји јасно и конкретно сведочанство о било каквом, у целости организованом, студитском општежићу на Светој Гори пре оснивања Велике Лавре око 963-64. Стога, логично је да оснивање Велике Лавре посматрамо као кључну тачку за Атонску историју. Раскидање са прошлошћу је протекло мање болно него што се очекивало. До сада, у погледу развитка Свете Горе, Атанасије се заиста појављује као иноватор, али који је, истовре-

мено, чврсто укоренен у утврђеном предању. Са брзом потребом за успостављањем других општежића, тридесет пет година након оснивања Велике Лавре настаје и нова епоха у Атонској историји, а сам Атанасије је био личност која је представила нову еру. У химнама, које се 5. јула певају њему, он није без разлога упоређен са свитањем и јутарњом звездом.

Изворник: Kallistos Ware, Bishop of Diokleia, 'St Athanasios the Athonite: traditionalist or innovator?', Mount Athos and Byzantine Monasticism: Papers from the Twenty-Eighth Spring Symposium of Byzantine Studies, University of Birmingham, March 1994, Bryer, Anthony-Cunningham, Mary

Са енглеског превео Лазар Марјановић

напомене:

¹ На пример, види Хрисовуљу Никифора Фоке (964), *Лавра I*, 5.46, 54, 60; Хрисовуљу Василија II и Константина VIII (978), *Лавра I*, 7.23, 28, 60. Наравно, одредница „нова“ односи се на датум близак оснивању Велике Лавре.

² *Typikon*, 106.35.

³ *Ibid.*, 114.31.

⁴ *Lavra I*, 7.19.

⁵ *Житије А*, 238.5.

⁶ *Ibid.*, 164.37.

⁷ *Vita Antonii* 14: „Пустиња је постала град“.

⁸ Као што се налази у *Sigillion* Василија I (883), Акту Лава VI (908), и Хрисовуљи Романа I (934) *Prot.*, 1-3.

⁹ На пример, у актима *прота* Јована (991, 996) и у једном купопродајном уговору који датира од 993: *Lavra I*, 9, наслов; 10.7-8; 11.3-4.

¹⁰ Julien Leroy, 'La conversion de saint Athanase l'Athonite à l'idéal cénobitique et l'influence studite', *Le millenaire du Mont Athos 963-1963 I* (Chevetogne, 1963), 101-20, стр. 102.

¹¹ *Prot.*, Introduction, 78-79.

¹² Meyer, *Haupturkunden* 102-40.

¹³ *Житије А*, 114.20.

¹⁴ *Ibid.*, 184.13.

¹⁵ Види Kallistos Ware, 'The Monastic ideal according to St Christodoulos of Patmos', *I. Moni Ag. Ioannou tou Theologou: 900 Chronia Istorikis Martyrias* (1088-1988), Etaireia Vyzantinon kai Metavyzantinon Meleton, Diptychon Paraphylla 2 (Athens, 1989), 23-35.

¹⁶ *Жумује В*, 65.10-11.

¹⁷ *Нупотыпосис*, 136.8; 140.6.

¹⁸ PG 99.1813-24.

¹⁹ Видети Meyer, *Haupturkunden*, 15-18; Leroy, 'La conversion', 113-15. Лерој сматра да је Атанасије можда прерадио и *Правило* Светог Бенедикта: 'La conversion', 120; још видети J. Leroy, 'S. Athanase l'Athonite et la regle de S. Benoit', *Revue d'Ascetique et de Mystique* 29 (1953), 108-22. Паул Лемерле (према том мишљењу, оправдано) изражава упозорење око ових претпостављених утицаја: *Lavra I*, Увод, 41. Међутим, према *Жумује А*, 158.6-7, где се наводи број латинских монаха који су се придружили Великој Лаври, није искључено да је Атанасије познавао бенедиктанско *Правило* због њих.

²⁰ *Жумује А*, 223.1 (али конкретан моменат упоређивања овде нису сузе, већ опирање да своје учење преточи у списе).

²¹ *Ibid.*, 59.25; 129.7; 144.4.7. Сузе светог човека су, свакако, познати хагиографски *топос*; али *топос* може некада и одговарати историјским чињеницама.

²² *Турпикон*, 111.34. Уп. *Vita A*, 84.19-2: монах се „не сме смејати, нити чак осмеживати“.

²³ Уп. E. E. Malone, *The Monk and the Martyr* (Washington, 1950).

²⁴ *Турпикон*, 118.17.

²⁵ *Ibid.*, 122.24-25.

²⁶ *Ibid.*, 122.14.

²⁷ *Ibid.*, 105.27.

²⁸ *Lavra I*, 7.14-16; уп. 32-33.

²⁹ *Ibid.*, 7.23-24. О молитви монаха за свет, упореди *Sigillion* Василија I *Prot.*, 1.5, 11-12, и документ Лава VI *Prot.*, 2.3.

³⁰ *Турпикон*, 113.16-21, наводећи Теодорове савете игуману у *Testament 7*, PG 99.1820A; уп. *Жумује А*, 88.16-17.

³¹ *Турпикон*, 115.25-29; уп. 1Кор 12, 12.

³² *Турпикон*, 116.5-9; уп. *Жумује А*, 87.12-16.

³³ *Жумује А*, 182.30-32; *Турпикон*, 114.22; *Diatyposis*, 130.13.

³⁴ *Турпикон*, 112.15-18.

³⁵ *Ibid.*, 111.5-112.33; уп. *Жумује А*, 89.1-21.

³⁶ *Турпикон*, 113.12-15; уп. Теодор, *Testament 4*, PG 99.1817D. Колико је чудно да робовласништво није осуђено чешће у хришћанском предању! Чак и овде, осуда се не односи на робовласништво у целости.

³⁷ О виталном значају рада – средишњој теми код Теодора Студита – упореди *Жумује А*, 138.3-20; 172.9-15.

³⁸ *Турпикон*, 113.15-16.

³⁹ *Testament 5*, PG 99, 1820A. Споминући женке животиња, Атанасије не говори конкретно о забрани боравка жена на Светој Гори, иако налаже да деци и евнусима није дозвољено доћи у Лавру: види *Турпикон*, 118.33-34. Скоро је извесно да је правило против боравка жена већ било на снази и пре Атанасијевог времена и због тога није било потребе да он говори о њему конкретније. Са друге стране, добро је знати да је Атанасије био тај који је први на Атосу представио Студитову забрану против женки животиња.

⁴⁰ Leroy, 'La conversion', 114.

⁴¹ Уп. *Турпикон*, 121.19-21.

⁴² Види Ware, 'The Monastic ideal', 26-28.

⁴³ *Diatyposis*, 129.13-15.

⁴⁴ *Турпикон*, 107.15-16; 109.10.

⁴⁵ *Ibid.*, 116.4-5.

⁴⁶ *Ibid.*, 111.32; 122.21-22. Уп. *Жумује А*, 182.12-15.

⁴⁷ *Ibid.*, 113.3-4; 113.34-113.2.

⁴⁸ *Жумује А*, 155.8.

⁴⁹ *Ibid.*, 140.1-2.

⁵⁰ *Ibid.*, 141.6-12.

⁵¹ *Ibid.*, 136.1; уп. 97.10-11; 128.46; 179.39, итд.

⁵² *Ibid.*, 137.39-40; 174.32; 190.10-12; 233.48-56. Уп. *Diatyposis*, 124.16.

⁵³ *Ibid.*, 8.11; 17.10.

⁵⁴ *Ibid.*, 156.13-15; 168.48; 169.52; 174.28; 175.2; 179.40; 217.5; 219.9, *et passim*.

⁵⁵ О студитској пракси, види Irénée Hausherr, *Direction spirituelle en orient autrefois* (Rome, 1995), стр. 218-23. Уп. Kallistos Ware, 'The Spiritual Father in St John Climacus and St Symeon the New Theologian', *Studia Patristica* 18.2 (Kalamazoo/Leuven, 1989), 299-316; и од истог аутора, 'Prayer and the sacraments in the Synagoge', in Margaret Mullett and Anthony Kirby, eds, *The Theotokos Evergetis and eleventh-century monasticism*, BBTТ 6:1 (Belfast, 1994), 325-47, стр. 341-45.

⁵⁶ *Нупотыпосис*, 139.35-140.2.

⁵⁷ *Турпикон*, 113.24-25.

⁵⁸ *Жумује А*, 85.2-20.

⁵⁹ *Ibid.*, 143.13-22.

⁶⁰ *Турпикон* Јована Цимискија (972), *Prot.*, 7.75-76, 83-84, 110.

⁶¹ *Турпикон*, 117.11; уп. 115.7-14. Уп. Pierre Dumont, 'Vie cénobitique ou vie hésychaste dans quelques „typica“ byzantins', *1054-1954. L'église et les églises*, 2 (Chevetogne: Collection Irénikon, 1955), 3-13.

⁶² *Турпикон*, 117.17.

⁶³ Види Ware, 'The Monastic ideal', 31.

⁶⁴ Види Leroy, 'La conversion', 118.

⁶⁵ Gregory of Nazianzus, *Oration* 43.62.

⁶⁶ *Турпикон*, 118.18-22.

⁶⁷ За друго значење речи *hesychia*, видети I. Hausherr, 'L'hésychasme. Etude de spiritualité', *OCP* 22 (1956), 5-40, 244-85, прештампано у Hausherr, *Hésychasme et prière*, *OCA* 176 (Rome, 1966), 163-237.

⁶⁸ *Турпикон*, 102.29; 116.16; уп. *Жумује А*, 159.23.

⁶⁹ *Жумује А*, 59.22; инспирисано од стране Атанасија Александријског, *Vita Antonii* 10.

⁷⁰ *Жумује В*, 60.27-30. За сличне случајеве у *Apophthegmata*, видети азбучну збирку, Arsenios 27, Joseph of Panepho 6-7, Rambo 1 и 12, Sisois 9 и 14, Silvanus 12, PG 65.96C, 229CD, 368C, 372A, 393C, 396BC, 412C.

⁷¹ Види Kallistos Ware, 'St Maximos of Kapsokalyvia and fourteenth-century Athonite hesychasm', in J. Chrysostomides, ed., *Kathegetria: Essays presented to Joan Hussey for her 80th birthday* (Camberley, 1988), 409-30, стр. 420-29.

⁷² *Жумује А*, 53.8-10; 112.24-27. Како читамо, он је за то место назначен због лепоте његовог писања и изванредне брзине којом је тај посао обављао.

⁷³ Ware, 'The monastic ideal', 32-33.

⁷⁴ *Жумује А*, 165.13.

⁷⁵ *Ibid.*, 14.17.

⁷⁶ Leroy, 'La conversion', 106-8.

⁷⁷ *Жумује А*, 26.22-23.

⁷⁸ *Ibid.*, 57.13.

⁷⁹ Види Papachryssanthou, *Prot.*, Introduction 75-76.

⁸⁰ *Жумује А*, 38.1-25.

⁸¹ *Prot.*, 7.162-76.

⁸² *Prot.*, 7.43-71.

КНЕЗ ВЛАДИМИР, ОБРАЋЕЊЕ И КРШТЕЊЕ

Одломак из књиге Антона Владимировича Карташова *Огледи о историји Руске Цркве*, коју издавачка делатност Шумадијске епархије објављује уз подршку Канцеларије за сарадњу са црквама и верским заједницама Владе Републике Србије, у оквиру пројекта Савремена православна теологија

Критични моменат је наступио када су многобожачке снаге антихришћанске реакције одлучиле да склоне са свог пута претећи знак прихватања грчке вере и моралног потчињавања Грцима. Насупрот схватањима варјашке реакције, било је потребно под обележјем праотачких богова овладати Цариградом, његовим културним богатствима и снагама, и тако решити питање о синтези религије са водећом европском културом. За извршиоца овог наивног плана победе над грчким хришћанством, многобожачка партија одабира Владимира, млађег сина Свјатослављевог, рођеног од његове друге жене – Малуше. Владимир је седео на новгородском престолу. Ратници којима је руководио и сва атмосфера Новгорода ишли су на руку овом конфликту са већ силно християнизованим Кијевом. Кијев је, по свом географском положају на путу „од Варјага у Грке”, појачавао освајачке апетите варјашких кнезова. Као што је у своје време Олег под обележјем многобожачке реакције освојио престо кијевског кнеза Асколда, који је примио грчко хришћанство, тако се и сада ова историја понављала. Провинцијална новгородска група брзо словенизованих Варјага, с младим кнезом Владимиром на челу, руковођена, по свој прилици, његовим стрицем Добрињом, поново жели да запоседне Кијев под истим, антигрчким знамењем праотачког многобоштва као и за време Олега. Припрема ратног похода, наравно, није могла да се сакрије од кијевске владе. И за Владимира је било ризично да због похода на Кијев отворено мобилише становништво. Ради сигурности подухвата, кнез Владимир и Добриња удаљили су се са својим сродницима Варја-

зима у Западну Скандинавију и отуда су, заврбовавши приличну армију туђинаца, почели офанзивно кретање на југ. Морали су разорити самосталну Полоцку кнежевину, која им је стајала на путу. Миран савезнички договор није успео. Поносна Варјагиња, полоцка кнегиња Рогнеда, није хтела да пође као Владимирова жена, назвавши га „плашљивком”, то јест сином не скандинавске аристократкиње, већ Словенке – Малуше. Малуша је, узгред, имала и варјашко име Малфреда. Ова двојна имена била су уобичајена за дато поколење кнежева Варјага, који су подједнако владали двама језицима: руско-словенским и руско-варјашким. Али Рогнеда је, наравно, тачно знала ко је какве крви, без обзира на име и говорни језик. Варјашко двојезичје полако долази до свог краја. Ако су Олегови договори пре 60 година писани на руско-словенском језику, онда, тим пре, сада скандинавска језичка култура, лишена књижевности, није могла да не уступи место готово монополској власти руско-словенске писмености на свим пољима младе државности. Владимир је освојио Полоцк. Рогнеда је била узета као плен за харем полигамног Владимира, и настављен је освајачки поход. Јарополк у Кијеву није одолео Владимиру и, крајем 978. и почетком 979. године, изгубио је главу. Владимир је завладао и троном и женом убијеног Јарополка – хришћанком. Почела је махнита многобожачка реакција. Власт Владимирова, рачунајући на саосећање народних маса, одлучила је да организује традиционалне култове донекле

варјашким боговима, а у већем делу локалним словенским и финским. По речима летописа, „поче кнежевати Володимир у Кијеву сам. И постави кумире на брду изван двора теремног¹: дрвеног Перуна, и главу његову сребрну, и бркове златне. И Хорса, Дајбога, и Стрибога, и Симаригла, и Мокоша. И прождираху их, богови које именовах. И привођаху синове своје и кћери. И прождираху их бесно и оскрнавише земљу требама својим. И оскрнави се крвљу земља Руска и брдо оно”. Наравно, као да се побожни патос антигрчке и антихришћанске

периферија Русије религиозно победила престони јелинизовани Кијев. Али ова вештачка победа заосталих провинцијалаца показала се немоћном да промени одлучни ток историје. А историја целе Европе, и Западне и Источне, одредила је: покорити се племенитом наслеђу средоземних култура и најузвишеније богооткривене религије, која је учвршћена у њима. Владимир, који се, захваљујући својим првим победама показао великим, одједном се показао малим, јер беше безуман. Његова изворна, неумишљена величина доказана је тиме што је ову своју заблуду био способен да схвати и прихвати. Владимир се сломио. Како се то десило? Историја никада неће имати снаге да нам то потанко објасни. У самој дубини духа то остаје заувек тајна личног обраћења, сличног чудесној тајни претварања Савла у Павла. Али истраживања историчара пружају извесно задовољење нашој знатижељи, сакупљајући крхотине различитих чињеница, заодевених у легендарне и бајковите форме, које су веома занимљиве.

Велика препрека реалистичном схватању обраћења кнеза Владимира је она биографска легенда, која је ушла у састав летописног кијевског зборника за 988. годину, уместо других, драгоценијих за нас, кратких сведочења, избачених од стране званичне цензуре грчке црквене власти првог грчког кијевског митрополита Теопемпта, постављеног на чело Руске Цркве 1057. године, за време кнеза Јарослава Владимировича.

Подаци ових у повест уметнутих материјала о околностима религиозног преокрета код кнеза Владимира чине се потпуно незадовољавајући и логички и психолошки. Владимир – махнити фанатик, изненада постаје некакав апатични, готово индиферентни тражитељ вере. И чак се не жури да је лично потражи, већ у разне земље шаље своје изасланике налик комерцијалним агентима или политичким обавештајцима. То је неприродна бајка за децу. Али, сама по себи, чињеница да кнез Владимир шаље изасланстава и да има односе са околним и удаљеним народима – то је неспорно реалистичан догађај. Владимирова процена вера и култова носи опет библио-бајковити, па чак и хумористички карактер. Али у овом фолклору прелама се она сложена чињеница да тајанствена и централна тачка обраћења самог Владимира Христу није могла за њега као мудрог владара да разреши велико и сложено питање: како да, после читавог периода његовог многобожачког безумља, најсврсисходније преведе цео свој народ у ову до јуче прогоњену веру? Овде имају смисла и сложена испитивања, и преговори, и посланства. Владимир као да говори својој дружини: „Ја сам убеђен, идите, погледајте сопственим очима, истражите и убедите се и ви”. Овакав смисао биографске приче још може бити схватљив и ни на који начин није противприродан, за разлику од основне концепције, која је готово бесмислена, што је дало повода Голубинском да је скоро с огорченошћу критикује. Критичка анализа биографског материјала Голубинског и академика Шахматова убедљиво је доказала да сва неприродност основне концепције ове биографске повести проистиче из вештачког и ултра-дипломатског ретуширања читаве сложене чињенице првобитног устројства Руске Цркве од стране кнеза Владимира, у борби и формалном прекиду са грчком црквеном влашћу у Цариграду. Владимир је, због вероломства Грка, стајао у канонској зависности од фактички аутокефалне бугарске Охридске архиепископије. Као што ћемо видети ниже, Грци су били криви за овај оштар заокрет

демагогије хранио свим овим. Ма како ретка била пракса жртвоприношења људи, Владимирова влада сматрала је нужним да притегне гомилу и овом окрутношћу. За жртву је била намењена и хришћанска породица, можда из трговачког сталежа Византинаца који су се преселили у Кијев. Желећи да се додворе жреци-магови изјавили су да је жреб пао управо на ову хришћанску породицу, на оца по имену Теодор и сина Јована. Они су били убијени и спаљени у част „националних богова”. Чинило се да је некултурна, полуфинска, новгородска

¹ Терем – у Старој Русији висока бојарска кућа, кула (прим. прев).

кнеза Владимира против њих. Када је, за време Владимировог сина Ярослава, мир с Грцима, и политички и црквени, уређен, тада су сви биографски и летописни текстови били тенденциозно прерађени и прилагођени званичној верзији, као да је све од почетка текло просто и глатко. Владимир, који се сам мирно обратио грчкој вери, дао је рок својој дружини, изучивши разне вере, да се сложе с њим да је међу њима најбоља грчка. Одмах после овога

кнез новатор наређењем одозго учинио је новостворену Руску Цркву канонским делом Цариградске Цркве. Истина, није све складно смештено у овај фиктивни оквир. Његова извештаченост показује се необјашњивом епизодом Владимировог рата за град Херсон, за невесту – грчку принцезу Ану, и загонетним изостанком у летопису имена првих челника Руске Цркве, грчких митрополита, све до првог имена Теопемпта, тек за време Ярослава, 1037. године.

Код руских писаца XI века, временски блиских свеопштем крштењу Русије, налазимо драгоцени изворно-историјски материјал, неопходан за објашњење великог историјског преврата који се догодио у Русији. Све у овим сведочанствима страна је грубој бајковитости, усиљеној наивности, све је озбиљно, психолошки природно и на прави начин духовно-тајанствено. Узмимо чувено похвално слово митрополита Илариона (половина XI века) кагану Владимиру. Аутор је потресен дубином и загонетношћу обраћења кијевског кнеза, гонитеља вере Христове и потом њеног племенитог апостола. Он не допушта ни помисао о неком спољашњем, анегдотском испитивању о верама, о спољашњим култовима и животним ситуацијама. Сав преврат у Владимировој души објашњава његовим духовним талентом и благодатним просветљењем од Духа Божијег. У свет-

лу Иларионове похвале Владимиру, грчки фалсификат, убачен у летопис, показује се као некакво понижавање величанственог лика кнеза Владимира. Наводимо речи митрополита Илариона у предивном преводу с језика XI столећа на језик половине XIX столећа, начињеном 1840. године од стране професора протојереја А. В. Горског. Митрополит Иларион се реторички обраћа кнезу Владимиру, над чијим гробом у храму Десјатина изговара ову беседу, у присуству његовог сина Ярослава и његове супруге Ирине (норвешки Индигерде/Индихерте): „Како си ти поверовао? Како си се распламсао љубављу Христовом? Како се уселио у тебе разум узвишенији од разума земаљских мудраца да заволиш невидљиво и стремиш небеском? Како си пронашао Христа? Како си му се предао? Реци нама, слугама твојим, учитељу наш, откуд ти је пируно миомирис Светог Духа? Ко ти је дао да испијеш из слатке чаше сећања на будући живот? Ко ти је дао да окусиш и видиш како је благ Господ? Ниси видео Христа и ниси ходао за Њим: како си постао ученик Његов? Други, видевши га, нису веровали, а ти не видевши – поверова! *Ниси видео апостола, који би, долазећи у земљу твоју, својим сиромаштвом и наготом, глађу и жеђу приклонио твоје срце смирењу. Ниси видео како су изгонили бесове именом Христовим, како су болеснима враћали здравље, како су претварали ватру у хладноћу, васкрсавали мртве. Не видевши све то, како си поверовао? Дивно чудо! Други цареви и владари, видевши како су све ово извршили свети мужеви, нису веровали, него су и њих саме предавали страдањима и мучењима. Али ти си, о блажени, без свега овога притекао Христу. *Руководећи се само својим добрим расуђивањем и оштрим умом, ти постиже да је Бог Један, Творац невидљивог и видљивог, небеском и земаљском, и да Он посла у свет, ради спасења, свог вољеног Сина. И с овим помислима ступио си у свету купељ. На тај начин, оно што се другима чинило безумљем, то за тебе беше сила Божија...*” У истој беседи митрополит Иларион не унижава никаквим другостепеним утилитарним политичким мотивима обраћење кнеза Владимира. И понавља исту тачку тајанственог, личног, слободног, некористољубивог, благодатног Владимировог преокрета у духу. „Дође на њега”, говори Иларион, „посета Вишњег, погледа на њега свемилостиво око благог Бога, и засија у срцу његовом разум. Он схвати сујету идолске заблуде и исповеди Јединог Бога, који је створио све видљиво и невидљиво. Особито је увек слушао о православној, христољубивој и силној вером земљи грчкој, како тамоштују Јединог Бога у Тројници и поклањају се Њему; како се тамо творе силе, чуда и знамења; како су тамо цркве пуне људи; како у селима и градовима благоверних сви припадају молитви, сви стоје пред Богом. Чувши *све то, разгоре се духом и пожеле срцем* да буде хришћанин и обрати целу земљу у хришћанство”.*

О истим дубоким мотивима обраћења Владимира сведочи и други писац с краја XI века, монах Јаков: „Владимир слушао је о баки својој Олги, како је отпутовала у Цариград и тамо примила свето крштење”. И ево, под утицајем ове чињенице „разгоре се Светим Духом срце Владимирово, желећи свето крштење. Видећи Бог хтење срца његовог, видећи доброту његову, погледа с небеса милошћу својом и милосрђем, и просвети срце кнезу руске земље Владимиру да прими свето крштење”.

Трећи руски писац из друге половине XI века још више продуховљује мотиве Владимировог крштења.

Подразумевамо преподобног Нестора, учесника у састављању кијевског летописног зборника. У свом „казивању” о мученицима Борису и Глебу преподобни Нестор, туђ било каквим утилитарним мотивима обраћења кнеза Владимира, центар теже преноси у област мистичну, чудесну. „Беше, кажу, тих година кнез, владар целе земље руске, по имену Владимир. Беше муж праведан и милостив према убогим и сиротим, према удовицама, Јелин вером. Овога Бог на препреку некакву наведе и сатвори му да буде хришћанин, као што је древни Плакида. Беше Плакида, муж праведан и милостив, Јелин вером, као што пише у житију. Али када виде крст који му јави Господ наш и Христос, тада му се поклонили, говорећи: Господе, ко си и шта заповедаш слуги твоему? Господ ће њему: Ја сам Христос, којег ти не знаш поштовати, него иди и крсти се у име Оца и Сина и Светог Духа. И наречено име би му Јевстатије. Такође и овом Владимиру јављање Божије беше да постане хришћанин. Њему беше наденуто име Василије”.

Дакле, временски Владимиру блиски писци, готово његови савременици, траже озбиљне, дубоке разлоге његове религиозне кризе, чиме бране достојанство његове биографије од површинског, понижавајућег и ничим објашњивог нивоа званичне легенде. Наш умни богослов из периода пре цензуре, из прве половине XIX века, преосвећени Филарет (Гумиљевски), у својој *Историји*, не дотичући се летописне приповести, овако реконструираше унутрашњу логику Владимирове духовне кризе: „Ужасно братоубиство, победе, купање у крви својих и туђих, грубо сладострашће – нису могли а да не отежају чак и многобожачку савест. Владимир је мислио да олакша душу тиме што поставља кумире на обалама Дњепра и Волхова, украшава их сребром и златом, коље угојене жртве пред њима. Мало је и то, него чак пролива крв двојице хришћана на идолском жртвенику. Али свето, како је осећао, није давало спокоја души – душа је тражила светлости и мира”. За одгонетање Владимирове обраћења може да послужи оно заједничко мишљење да је Владимир био носилац „широке руске природе”, типичне за руски темперамент који иде од једне до друге крајности. У овом смислу, легендарне црте званичног Владимировег летописног житија до крајности истичу и његово сладострашће, које превазилази Соломонове хареме. И као да је, још поврх свега тога, посегао на целомудреност девица и жена које су му привођене на силу. Овај Владимиров порок био је познат целом свету. Његов савременик, пољски летописац Титмар Међуборски назива Владимира „безмерним и округлим блудником”. И преподобни Нестор ставља у уста покајаног Владимира овакве речи: „Бејаш као звер, много зла творих и поганштине, и живех наг као животиње”. Али иста ова крајност је, може бити, била спасоносни подстицај у супротну страну. Сина Владимировег Свјатополка родила је заробљена бивша монахиња Гркиња, која је већ била жена Јарополка, који је био хришћански настројен. Ко зна да ли је она, заробљена као Владимиров ратни плен, лично допринела његовом обраћењу? Летописац за 980. годину истиче: „Володимер стече братову жену Гркињу, и не беше бесплодна, од ње се роди Свјатополк. Од греховног корена зао плод бива, пошто његова мати би црнориска. А друго – Володимер је обљуби не по браку, јер беше прељубник. Овог ни отац његов не вољаше, јер би од два оца – од Јарополка и од Володимера”. Такво је тумачење летописца. Међутим, мноштво

историјских примера потврђује позитиван мисионарски утицај хришћанских жена на мужеве многобошце. Ево сумирања Голубинског: „Женама се уопште придаје веома значајна улога у ширењу хришћанства у Европи. Обраћење франачког краља Хлодвигу приписује се његовој супрузи, бургундској Клотилди. Обраћење енглеског краља Етелберта – његовој супрузи, франачкој принцези Берти. Обраћење мађарских краљева савремених Владимиру – Гезе и Ванка (Стефана) приписује се њиховим супругама: сестри пољског краља Аделхајда и сестри императора Гизле. Чехињама, супругама Владимировим, ма ко оне биле, наравно, било је познато понашање и успех Домбровке у Пољској”. Голубински сматра да је крштење Мјечислава пољског било под утицајем његове жене Домбровке, кћери чешког краља Болеслава. Споменувши две жене Владимира многобошца, Чехиње, Голубински размишља: „Можда је чак једна од ових Чехиња била рода кнежевског и блиска рођака Домбровке. Ако је кнегиња била удата за многобошца Мјечислава, онда је могла бити удата и за Владимира. У овом последњем случају природно је да млађа кнегиња види свој призив у ономе што је успела да учини старија кнегиња (Домбровка)”.

Осим брачних утицаја, обраћење Владимира могло би да наступи с његовим сазревањем и прекидањем његовог младалачког безумља. Наш летопис спомиње да се Владимир издвајао из низа других кнезова својим широким реформаторским државним плановима: „И беше Володимер (с дружином) мислећи о изградњи земље и уставу земаљском”. Његове гозбе са дружином, прослављене у билинама, јесу само прикладна и гомили видљива страна његових саветодавних окупљања са својим људима из савета.

Везе са скандинавским сродницима и другим европским (варјашким) дворovima Владимир је, такође, искористио у циљу реформи и изграђивања своје кијевске државе. Као магловит, али можда једини својеврсан одраз ових иностраних веза и утицаја, посебно када је реч о Владимировеј промени државне религије, служи једна од скандинавских сага на исландском језику о Олафу Тригтвесону. Олаф је син норвешког конунга Тригтвеса. Тригтвесова жена, Астрида, спасавајући се од дворског преврата, бежи у Гардарикију (то јест буквално „Земљу градова – гардова” – уобичајено име у сагама за север руске земље). У Гардарикији живи Астридин брат, Сигурд, код конунга Валдамара. Олаф расте на двору Валдармаровом, као омиљени усвојени син, о коме се стара супруга Валдармарова, Адлогија, „најпапетнија од свих жена конунгових”.

Олаф се, као што доликује младом викингу, упушта у далека авантуристичко-војна лутања. Тамо доживљава почетак свог духовног прелома из многобоштва ка хришћанству. Изнова долази у Гардарикију поштованом рођаку Валдармару и проводи код њега са својом дружином читаву зиму. Овде га је, очито, питање о промени вере дубоко обузелo, јер на ову тему Олаф већ има виђење. „Небески глас позива га да се ради познања истинитог Бога упути у Византију”. И упутио се Грцима. Тамо је био поучен хришћанској вери од чувених учитеља и крстио се. После крштења Олаф је позвао епископа Павла да путује с њим у Гардарикију. Епископ, „велики пријатељ Божији”, слаже се, али моли Олафа да оде први и наговори владу конунга Валдамара да му дозволи да шири хришћанство у Гардарикији.

Примивши крштење, Олаф се вратио Валдамару и стао да убеђује њега и његову супругу да приме хришћанство. Валдамар се на почетку одлучно успротивио промени вере отаца, али Валдамарова жена је разумела истину и убедила га. Умирућа старица, мати Валдамарова, предказала је да ће Олаф коначно обратити Валдамара у хришћанство. У овим детаљима се осећа како се приближавамо конкретној историјској реалности. По мишљењу академика Шахматова – мати Влади-

мирова, жена Свјатослава Малафреда (Малуша) – већ је била хришћанка. Према саги, епископ Павле био је позван и крстио је и конунга и његов народ.

Сви ови елементи саге не противрече тачној историји. Стварно се Олаф (Тригтвесон), краљ норвешки, ових годинина (993–995) крстио и крстио је свој народ по повратку са дугог лутања по другим земљама. Не можемо одрицати да је, будући у Гардарикији, то јест у Русији, могао стварно бити један од личних мисионара, који је и непосредно и преко неке од његових жена утицао на Владимира.

На тај начин, према свеукупности руских извора (за разлику од летописне повести), обраћење кнеза Владимира у хришћанство догодило се по многим унутрашњим и спољашњим побудама, а не услед некакве спољашње и заправо случајне информације и предлагања вера од неких страних посланика. Веома је важан овај момент: исти руски извори оповргавају слово „Повести” о крштењу кнеза Владимира у Херсону. Тачка која је особито живо сугерисана у општеприхваћеним житијима и школским причама о крштавању руске земље. Сам летопис пружа основа да се сумња у тачност приче „Повести”. Чак и летописац-компилятор, стављајући „Повест” у текст летописа, не скрива да осим приче „Повести” у руској средини о истој чињеници крштења кнеза и народа постоје разноврсна предања. Редактор, оправдавајући уметак „Повести” у текст летописа, одбацује другачија предања, али, на срећу, не крије их од нас. Извешта-

вајући о личном крштењу кнеза Владимира у Херсону, аутор додаје: „Ови, не сведочећи право, говоре како се крстио у Кијеву. Други кажу: у Васиљеву. Пријатељи друкчије казују”. Васиљев – Васиљков је на 36 врта југозападно од Кијева, на речици Стугни. У исто време ту је била лична Владимирово виле. Да се Владимир крстио пре свог народа и једва три године пре Херсонског рата, то је била општепозната истина за руске духовне писце XI века, између осталих и за монаха Јакова, који на крају похвале кнезу Владимиру даје следећу верзију догађаја: „Исто тако кнеза Володимера, који пребиваше у добрим делима, благодат Божија посвећиваше у срцу његовом и рука Господња помагаше му, и побеђиваше све непријатеље своје и бојашу га се сви. Где год да иђаше, побеђиваше. Зарад победе и данак на њих стави. Витиче победи и данак на њих метну, на обоје. И Јатвјаге све. И Сребрне Бугаре победи. И на Козаре иђаше да победи и стави на њих данак. Замисли и на грчки град Херсон. Овако се мољаше кнез Володимер Богу: 'Госпode Боже, Владико свих! Ово Те молим, дај ми град, да примим и да доведем људе хришћане и попове у своју земљу, и да науче људе закону хришћанском'. И услиши Бог молитве његове, и заузео град Херсон. И узео сасуде црквене и иконе, и мошти светог свештеномученика Климента и других светих.

У те дане беху два цара у Цариграду: Константин и Василије. И посла им Володимер просце да ожени њихову сестру, како би се боље на хришћанској земљи закон уредио. И дадоше му сестру своју и дарове многе послаше му, и мошти светих дадоше му. Тако добро поживе благоверни кнез Володимер и сконча живот свој у православној вери у Христу Исусу Господу нашем...

По светом крштењу поживе благоверни кнез Володимер двадесет осам лета. У друго лето по крштењу до Прага стизаше. У трећем лету узео град Херсон. У четврто лето камену цркву Свете Богородице сазида. У девето лето блажени и христољубиви кнез Володимер даде десетину у цркву Свете Богородице и од имања свога”.

Од овог Јаковљевог датума проистичу хронолошки закључци за исправљање искривљене хронологије летописне „Повести”. О датуму смрти кнеза Владимира нема спора. Сви се слажу да он пада у 1015. годину. Према Јаковљевом датирању, Владимир после крштења проживе двадесет осам лета. Одузимањем 28 од 1015 добијамо 987. Према монаху Јакову, то је година личног крштења Владимировог. Исту годину Владимировог крштења даје нам и преподобни Нестор у житију Бориса и Глеба. У најстаријем пергаментном рукопису житија то место овако изгледа: „Ово би у лета СУЧ е”. То би буквално значило 982. године. Јасан је неспоразум: преписивач последње четврто слово датира СУЧ – е прихвата не као број 5, већ „за коначни бројчани поредак”, то јест „лето” – „лета” „...оe”, тако је то. Очигледно да је то иста 987. година крштења Владимировог, као и код монаха Јакова.

Дакле, према сведочанству писаца из XI века, блиских времену кнеза Владимира, кнез се лично крстио 987. године и то, вероватно, у свом дому, у Васиљеву. А Херсон град заузео је „трећег лета по крштењу”, то јест минимално „након друге на трећу годину”, 989. године. Сходно томе, крштење Кијевљана није могло да се изврши 988. године, већ после заузимања Херсона, то јест или 990. или 991. године.

ИЗ ЛЕТОПИСА ШУМАДИЈСКЕ ЕПАРХИЈЕ

ЛИТУРГИЈСКО САБРАЊЕ ПОВОДОМ ХРАМОВНЕ СЛАВЕ МАНАСТИРА КАЛЕНИЋ

У петак, 4. децембра, када наша Света Црква прославља Увођење Пресвете Богородице у Јерусалимски храм – Ваведење, своју храмовну славу прославио је Манастир Каленић.

Његово преосвештенство Епископ шумадијски и администратор Архиепископије београдско-карловачке Г. Јован служио је Свету архијерејску Литургију уз саслуживање свештенства Епархије шумадијске.

По прочитаном Јеванђељу Владика је надахнуту беседу почео захваљујући Богу што нас је окупио у овај дом Богородице да прославимо празник увођења Пресвете Богородице у Храм. Окупили смо се како бисмо прослави Бога, који је прославио Пресвету Богородицу, а она Прославила Њега и цео род људски. Велики је благослов Божији што нам је Он дао Пресвету мајку Божију да нам она буде заштитница, молитвеница, путеводитељица, јер ко ће достојанственије водити децу него мајка. Велика је улога Богородице у домостроју Божијег спасења и зато смо се и ми данас окупили у њеном дому. Ми смо се сабрали у овој великој Светињи, надалеко чувеној, која сија као бисер драгоцен и сведочи да је Господ наш Исус Христос присутан међу нама. Сведочи Литургијом која се служи, која нам сведочи Царство Небеско, које је Господ обећао свима који Га љубе. У наставку Преосвећени је рекао, говорећи о Царству Божијем да је оно у нама. Ако имамо Бога у себи, ако живимо Богом, онда смо ми већ сада у Царству Небеском. Али ако човек није сместио Бога у себе, онда је он у паклу. Отуда и све муке, незадовољство и сва животна несрећа. Само тамо где постоји сусрет Бога и човека, човека и Мајке Божије, благодати Божије и смирења човековог, ту постоји и истинско сведочанство, на које смо сви призвани и позвани да сведочимо својим животом. Данас прослављамо увођене Пресвете Богородице у храм Божији. Она је уведена у храм као трогодишња девојчица, да се васпитава, а реч „питати“ је словенска реч и значи „хранити“. Она се хранила благодаћу Божијом, читањем Светог Писма, слушањем речи Божије и извршавањем запосвести Светога Писма. Зато Христос и каже на крају данашњег Јеванђеља: „Благо онима који слушају реч Божију и испуњују је“. Највећи значај Богородице јесте што је она родила Бога, и зато благо роду људском

што нам је даровао Пресвету Богородицу. Треба стално да се сећамо и њене љубави и њене жртве, али на првом месту да се сећамо њеног смирења. Јер када је Свети Архангел Гаврило јавио да ће она родити Спаситеља Света, за разлику од данашњег човека који би експлодирао од своје гордости и сујете, она је у смирењу рекла „Ево слушкиње Господње, нека ми буде по речи твојој“. Пихвата оно што Бог говори, што Бог хоће и тиме нам показује пример да и ми треба да прихватимо вољу Божију. И све што нас снађе, да примамо са благодарношћу. Јер ако примимо искушења са благодарношћу, онда ћемо осетити благодатно дејство „сутра“ кад нас Бог и Мајка Божија обрадују, баш зато што смо све прихватили у смирењу.

На самом крају Преосвећени је честитао славу овој Светој обитељи, игуманији Нектарији и сестринству манастира. По заамвној молитви Преосвећени је пресекао славски колач, после чега је литургијско сабрање било продужено трпезом љубави коју је својим трудом и залагањем уприличило сестринство манастира, на челу са игуманијом Нектаријом.

Александар Јаћимовић, јереј

РУКОПОЛОЖЕЊЕ У ЂАКОНСКИ ЧИН У САБОРНОМ ХРАМУ У КРАГУЈЕВЦУ

У суботу, 5. децембра, када прослављамо Свете апостоле Филимона, Архипа и Апфију, Његово преосвештенство Епископ шумадијски и администратор Архиепископије београдско-карловачке Г. Јован служио је Свету архијерејску Литургију у храму Успења Пресвете Богородице у Крагујевцу уз саслужење свештеника и ђакон Саборног храма. Након прочитаног јеванђелског зачала, Епископ Јован је го-

ворио о науци коју нам је Господ Исус Христос предао кроз Јеванђеље: „То није обична наука обичног човека, већ је она небеска наука. Ако је у свом животу применимо и живимо њоме, најбоље ћемо решити све своје личне невоље, патње, муке и искушења. Решићемо и међусобне односе. Што је најважније, задобићемо Царство небеско и вечни живот“. Затим је Епископ подсетио на немерљиви значај благодати Божије у животу сваког крштеног човека: „Свети Оци благодат Божију називају сунцем чији зраци треба да уђу у нашу душу и срце. Они ће ући уколико будемо слушали Јеванђеље Христово. Треба да знамо да је благодат у Христу и од Христа, и због тога је сва у Цркви. Стога, благодати ван

Цркве нема. Ту благодат ће данас примити Саша, који ће бити рукоположен. Но, ако он, ја или било ко други не чува ту благодат, ништа смо. Примили смо, али нисмо се њоме користили“.

У наставку Литургије, ђаконски чин је примио Саша Павловић из Крагујевца и том Епископ га је упутио на непрестано чување благодати која му се поверава: „Помолимо се Богу да му буде помоћник, водитељ и путеводитељ. Саша, данас примаш ђаконски чин, први од три чина у Цркви. Ако га будеш доживео као светињу, онда ће те сама Промисао Божија уздизати на друге чинове. Ако не савладаш први чин, онда ћеш већ на следећем остати неплодан. За то ти је потребно много труда и жртве да би научио Божију науку. Нека ти је Господ у помоћи и нека ти да снаге и мудрости да ти данашњи чин буде на спасење“.

Мноштво верника крагујевачких парохија је приступило Светом причешћу, употпунивши на тај начин своје литургијско учешће и послање.

Лазар Марјановић

ОБЕЛЕЖЕНА СЛАВА СВЕТИ АЛИМПИЈЕ СТОЛПНИК И 43 ГОДИНЕ ПОСТОЈАЊА ФМН

Факултет медицинских наука Универзитета у Крагујевцу обележио је 9. децембра крсну славу Светог Алимпија Столпника и 43 године постојања факултета. Због актуелне епидемиолошке ситуације у Крагујевцу и Србији, али и читавом свету, овогодишње обележавања Славе и Дана ФМН протекло је у складу са важећим епидемиолошким мерама, па је изостало традиционално окупљање гостију, наставника и сарадника као и свечана академија.

Чин резања славског колача обавио је Његово преосвештенство Епископ шумадијски Г. Јован уз саслужење свештенства Саборне цркве у Крагујевцу. Домаћин славе, проф. др Владимир Живковић, уз честитике наставницима, сарадницима, студентима и запосленима на Факултету пожелео је свима добро здравље и изразио наду да ћемо се наредног 9. децембра сви традиционално окупити у нашој заједничкој кући и на традиционалан начин обележити и Славу и Дан ФМН.

Према традицији, проф. Живковић је део славског колача предао новом домаћину, проф. др Горану Давидовићу продекану за специјалистичке и уже специјалистичке студије.

До данас је на нашем Факултету дипломирало 4223 доктора медицине, 143 доктора стоматологије а диплому магистра фармације добило је 795 фармацеута. Основне струковне студије на нашем Факултету завршило је 530 струковних сестара, 509 струковних физиотерапеута и 123 струковних фармацеутских техничара. Диплому лекара специјалисте и суб-специјалисте стекло је 650 лекара, а докторску дисертацију успешно је одбранило преко 600 доктора медицинских наука.

Јелена Миловановић

ОБЕЛЕЖЕНА ГОДИШЊИЦА КОЛУБАРСКЕ БИТКЕ У ЛАЗАРЕВЦУ

У уторак, 15. децембра, у крипти храма Светог великомученика Димитрија у Лазаревцу, служен је парастос српским ратницима. Парастос су служили свештеници храма Светог великомученика Димитрија, предвођени Архијерејским намесником колубарско-посавским, протојерејем ставрофором Златком Димитријевићем.

Молитви је ове године, због примене епидемиолошких мера и препорука, присуствовао мањи број званичника лазаревачког округа, предвођених председником Градске општине Лазаревац, Бојаном Стевићем.

По завршетку општинске церемоније, у наставку свечаности уследила је државна церемонија полагања венца у крипти храма. Уз све војне почасте, венеце у крипти храма је положио државни секретар при Министарству за рад, за-

пошљавање, борачка и социјална питања у Влади Републике Србије, Миодраг Капор. За њим су су своје венеце положили и представници општинских власти, борачких удружења и традиционално представници земаља које су учествовале

на страни окупатора. У својим говорима, по завршетку церемоније, представници државних и општинских власти су подсетили на храброст нашег народа и жртву коју су принели на олтар слободe у којој ми данас уживамо. Њихово дело не сме бити заборављено, а простор у коме почивају заслужује и требало би да добије изглед који и приличи најзначајнијем споменику на нашим просторима. Због погоршане епидемиолошке ситуације ове године изостао је културно-уметнички део прославе.

НЕДЕЉА ПРАОТАЦА – МАТЕРИЦЕ У СТАРОЈ ЦРКВИ У КРАГУЈЕВЦУ

У 29. недељу по Духовима, 27. децембра, Епископ шумадијски Г. Јован служио је Свету архијерејску Литургију у Старој Милошевој Цркви у Крагујевцу.

Саслуживали су Архијерејски намесник лепенички протојереј Срећко Зечевић, протонамесник Бранислав Матић, јереји Владан Костадиновић и Драгиша Богичевић, те јерођакон Василије (Старовлах).

У Старој цркви је већ традиција да Владика у недељу Праотоца служи Свету Литургију, те је и поред пандемије храм био препун верног народа и мајки са децом.

Беседећи Владика је истакао да: „Човек ничим не може да заблoгадири Господу као што то може Светом Литургијом. Она сабира прошлост и садашњост и све уводи у вечност. Она нам даје предукus Царства Божијег. Српска Црква је установила три недеље пред празник Рођења Христова: Дeтинце, Материце и Оце, да нас духовно и молитвени припреми за празновање Божића. Данашње Јеванђеље дирљиво и поучно говори о благодарности, јер у данашњој причи управо видимо како човек не уме да заблoгoдари Господу. Господ је хoдаo од куће до куће, од човека до човека, од срца до срца како би људе научио вери и благодарности. Десеторица људи је завапила Господу за помоћ и излечење од куге, а само се један вратио Христу да заблoгoдари. Бог не гледа ко је ко међу људима већ на срце њихово. Зато треба да се запитамо да ли ми умемо да се захвалимо за бескрајну љубав Божију. Да ли осећамо присуство Божије у себи и око себе? Да ли осећамо и волимо другог човека? Ако осетимо рану другoга као своју рану, ако осетимо туђу бол као своју или радост – тада ћемо бити хришћани. Губитак осетљивости и осећајности код човека води ка настајању најгорих особина у њему. У овим неприликама које су нас снашле, потребна нам је вера да не паднемо у очајање и безнађе. Данашњи празник, Црква је посветила мајкама, јер су оне стуб породице. Породица је основ свега и све од ње почиње и друштво и држава. Зато је апостол Павле назива *малом Црквом*. У њој треба да влада ред и поредак, како би свако од њених

чланова знао своје место у њој. Мајка бди над породицом и њено срце куца за породицу, чак и онда када престане њен земаљски живот. Љубав мајке највише личи на љубав Божију. Зато наш народ каже да не стоји кућа на Земљи, већ

на доброј жени. Нажалост време у коме живимо је донело да је жена све мање жена, а мајка је све мање мајка. Заборавља се да је рађање основ живота. Стара изрека каже да је тек треће дете, заправо прво дете. Прво се посвећује Богу, друго држави и војсци за одбрану мира и сигурности, тек треће занавља породицу. Данас се догађа да је у породици само једно дете и тада настаје проблем: од диктатуре детета над осталим укућанима, до идолатрије родитеља над својим дететом. Топло крило мајке даје детету снагу да узраста и расте и да се са успехом носи са свим животним проблемима, носећи бреме живота на сопственим плећима". Након причешћа верног народа, старањем мајки и сестара овога светог храма, припремљено је послужење у парохиском дому где су верни наставили празновање празника Материце са својим епископом.

Мирослав Василијевић, протођакон

ПРОСЛАВЉЕНА НЕДЕЉА СВЕТИХ ОТАЦА У САБОРНОЈ ЦРКВИ У КРАГУЈЕВЦУ

У Недељу Светих Отаца Христових по Телу, последњу недељу пред Рођење Христово, у Саборном храму у Крагујевцу служена је Света архијерејска Литургија. Литургијско сабрање предводио је Његово преосвештенство Епископ шумадијски и администратор Архиепископије београдско-карловачке Г. Јован. Епископу су саслуживали свештеници саборног храма. Литургијском благољепију је допринео и хор Саборне цркве вођен диригентском палицом протојереја Драгослава Милована.

По прочитаном јеванђелском зачалу које говори о родослову Господа Бога и Спаса нашега Исуса Христа и Његовом оваплоћењу, по благослову Владике Јована, верницима се обратио својом беседом протонамесник Душан Мучибабић. Отац Душан је подсетио сабране да управо улазимо у недељу у којој ће се испунити анђелска благовест Пресветој Богородици да ће родити Сина, Спаситеља света коме ће дати име Емануил, што значи *с нама Бог*. Јеванђеље које је данас прочитано је упућено свима онима који сумњају, да се разувере и увере, да је Христос рођен не само од Духа Светог, него и од људског рода, од Мајке Пресвете Деве која га је у својој утроби носила девет месеци, као што то чине и све друге мајке. Тако је Богородица, по речима оца Душана, постала сасуд Благодати Божије, сместиште Божије, јер је у утробу своју сместила Онога који је несметив.

Упркос пандемији која још увек не њежава и зајаде велике проблеме свакодневном животу, на Светој Литургији је присуствовало мноштво верника који су на позив: „Са страхом Божијим и вером приступите“, приступили Светој Чаши.

По старој лепој хришћанској традицији на крају Свете Литургије, поводом празника Отаца, Владика Јован се *одрешио* свој дечици која су се данас сабрала око свог духовног оца желећи да му честитају празник и добро здравље.

Дејан Марковић, јереј

СЛАВА ЗАТВОРСКЕ КАПЕЛЕ У КРАГУЈЕВЦУ

Затворска капела у Крагујевачком Окружном затвору прославила је свог патрона и заштитницу Свету Анастасију Узорешитељницу у понедељак 4. јануара. Свету Литургију служио је протонамесник Бранислав Матић, старешина капеле и духовник у Окружном затвору у Крагујевцу. Због пандемије корона вируса и строгих прописа око уласка и посета у Окружном затвору, ове године није било других свештенослужитеља, а на литургији су присуствовале из сваке затворске службе по две особе, као и по два затвореника. Након резања славског колача отац Бранислав је обишао затворенике и честитао им славу и пожелео да им боравак у овој установи буде на спасење и да се у будућности виде на слободи у цркви.

Бранислав Матић, протонамесник

БАДЊИЊИ ДАН И БОЖИЊ У САБОРНОЈ ЦРКВИ У КРАГУЈЕВЦУ

У среду 6. јануара, на Бадњи дан, Његово Преосвештенство Епископ шумадијски и администратор Архиепископије београдско-карловачке Господин Јован служио је Свету архијерејску Литургију Светог Василија Великог у Саборној крагујевачкој цркви. Његовом Преосвештенству саслуживало је братство Саборног храма.

Сабрани око Трпезе Господње, а на позив ђакона: „Са страхом Божијим и вером приступите“, верници су приступили Светој Чаши примајући Лек бесмртности и живота вечнога.

На Божић, 7. јануара, Свету архијерејску Литургију служио је Његово Преосвештенство Епископ шумадијски и администратор Архиепископије београдско-карловачке Господин Јован, уз саслужење братства Саборног храма. Литургијском благољепију је допринео и хор Саборне цркве вођен диригентском палицом протојереја Драгослава Милована. Божићну посланицу Светог Архијерејског Синода и свих архијереја Српске Православне Цркве, упућену свештенству, монаштву и свима синовима и кћерима наше свете Цркве, прочитао је протонамесник Душан Мучибабић, сабрат Светоуспењског храма у Крагујевцу.

Свом верном народу желимо срећан Божић, желимо мир Божији и људски, мир Богочовечански, мир небоземни. Благословено свима и наступајуће ново Лето доброте Господње, које нека свима буде лето мира, слободе, здравља и време добре воље.

Христос се роди! Ваистину се роди!

Дејан Марковић, јереј

БОГОЈАВЉЕЊЕ ПРОСЛАВЉЕНО У САБОРНОЈ ЦРКВИ У КРАГУЈЕВЦУ

Сваке године ми се молитвено сећамо Богооткривења – Богојављења, због тога што се тада открио Бог открио као Света Троица: Бог Отац – гласом са неба: *ово је Син мој љубљени*; Бог Син се крштавао у реци Јордану; а Бог Дух Свети – силаском на Сина у виду голуба. Ово је празник који се назива и дан Просвећења, јер догађај на Јордану просвећује људе показујући им Бога као Троицу, тј. заједницу личности, а с друге стране верник се крштењем у води просвећује и постаје усиновљен од Оца. У чину освећења воде на сам празник подсећа се да је Господ Исус Христос крштењем осветио воду, једну од основних животних потреба. Вода не само да одржава човеков живот, него представља символ очишћења и чистоте. И у Првој књизи Мојсијевој се каже да је Господ првог дана створио воду. У том смислу и Свети Кирило Јерусалимски каже: “Почетак света – вода, почетак јеванђеља – Јордан”. Освећењем воде освећује се цела природа. Сам Бог у телу људском ушао је у воду и сјединио себе не само са човеком, него и са свецелом природом, претворивши је у сасуд светлости.

Милошћу Божијом и молитвама Свете Богородице достојени су и ове године житељи града Крагујевца да празник Богојављења прославе под сводовима саборног Светоуспенског храма.

Божанствену Литургију, уз присуство мноштва парохијана, предводио је Преосвећени Епископ шумадијски и администратор београдско-карловачки Г. Јован, уз саслужење братства Саборне цркве.

Готово сви присутни у храму приступили су Божанственим Тајнама Тела и Крви Христове.

После заамвоне молитве, предвођени својим Епископом из грла наших свештеника загрмео је славопој: “Глас Господњи над водама...” и у порти храма отпочео је чин Великога водоосвећења. По отпусту верници су приступили захватању освећене воде и тако понели благослов Христов својим домовима благодарећи Богу за све.

Дејан Марковић, јереј

БОГОЈАВЉЕНСКО ПЛИВАЊЕ ЗА КРСТ ЧАСНИ У КРАГУЈЕВЦУ

На празник Богојављења, 19. јануара, на језеру у Шумарицама по 18. пут одржана је манифестација „Пливање за часни крст“. Организатори овог догађаја су спортско друштво „Свебор“, локална самоуправа града Крагујевца, као и градска туристичка организација „Крагујевац“. Подршку организаторима пружили су и свештеници храма Свете Петке у Виноградима где су такмичари присуствовали Светој Литургији и великом освећењу воде.

Његово Преосвештенство Епископ шумадијски Г. Јован благословио је 33 учесника пливачке трке чија су имена претходно извучена жребом, будући да се за такмичење ове године пријавио 101 кандидат. У присуству градоначелника

града Крагујевца Николе Дашића, председника скупштине Мирослава Петрашиновића, командира ПУ Крагујевац Радивоја Дашића, као и осталих представника локалне самоуправе и грађанства, титулу носиоца Богојављенског крста освојио је млади Крагујевчанин Филип Миливојевић.

Након трке свим учесницима су уручена признања и пригодни поклони, а победника је традиционално наградила златара „Ђани“ и Коло српских сестара Крагујевац.

Урош Костић, ђакон

СЛАВА ПАРАКЛИСА У ВЛАДИЧАНСКОМ ДВОРУ У КРАГУЈЕВЦУ

На дан празника 20. јануара посвећеног Сабору Светог Јована Крститеља, свечано је прослављена слава параклиса у Владичанском двору у Крагујевцу.

На Светој архијерејској Литургији началствовао је Његово преосвештенство Епископ шумадијски и администратор београдско-карловачки Господин Јован. Владике су Саслуживали протојереј ставрофор др Зоран Крстић, протојереј ставрофор мр Рајко Стефановић, протођакон Иван Гашић, јерођакон Јован (Прокин) и јерођакон Василије (Старовлах). Литургији је молитвено присуствовао и Мирослав Брковић, члан Епархијског Управног Одбра.

На крају Свете архијерејске Литургије, Преосвећени Епископ шумадијски Господин Јован је извршио чин благосиљања славских дарова. Свој допринос празничном сабрању пружили су „Сбрски православни појци“ из Београда.

Дејан Марковић, јереј

ПОСЕТА ПРЕДСЕДНИКА РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ ЕПАРХИЈИ ШУМАДИЈСКОЈ И ГРАДУ КРАГУЈЕВЦУ

У петак, 22. јануара, Његово преосвештенство Епископ шумадијски Господин Јован, у првопрестолном граду Крагујевцу и средишту Епархије шумадијске, свечано је дочекао Председника Републике Србије Александра Вучића. Дочеку је присуствовало и свештенство Епархије шумадијске.

Председник Вучић је посетио спомен-парк Шумарице, место где је током Другог светског рата невино потрадао велики број житеља града Крагујевца. Такође је посетио Цркву посвећену Светим новомученицима крагујевачким и том приликом, заједно са Његовим Преосвештенством Епископом Јованом и градоначелником Крагујевца Николом Дашићем, давао изјаве за националне и локалне телевизијске куће.

Председник је изјавио да ће држава помоћи да се радови на цркви Светих новомученика крагујевачких у Шумарицама заврше. Такође најавио да је држава већ започела припреме за обележавање осамдесетогодишњице од стрељања више од 2.000 Крагујевчана од стране окупатора у Другом

светском рату. Председник Александар Вучић је истакао да Србија никада неће заборавити такве злочине и да ће се увек сећати оних који су помогли да се дође до слободе. „Оних, који су погинули јер су били криви због тога што нису били на страни окупатора“, рекао је Вучић и додао да народи који немају прошлост и не умеју да се сећају не

заслужују ни будућност. Истиче да је зато важно за наш народ да се развија култура сећања и да је веома захвалан Епископу шумадијском Господину Јовану, за чије време је подигнуто чак 85 нових цркава, од укупно 380 у Шумадији. Вучић је додао да је веома важно да се, уз повећање плата и пензија, и других параметара у економији, развија и духовност. „Без духовности и сједињивања националног и духовног, не можемо да постигнемо велике резултате“, поручио је председник.

Владика Јован је изразио задовољство због посете председника и изјавио да је његова посета велики дар и благослов. „Председник је најавио да ће помоћи да се ово здање доврши“, рекао је Владика и додао да ће се тако сачувати од заборава страшни злочин почињен у Шумарицама. „Народ који није свестан прошлости, није достојан ни садашњости ни будућности. Ово је благословен дан и ући ће у историју Епархије шумадијске и Шумадије да је један председник из љубави дошао да погоне да ово дело довршимо“, рекао је Владика.

Иначе, радови на изградњи ове цркве започели су 2001. године, а жеља је да се заврше ове године, када се навршава осамдесет година од стрељања крагујевачких ђака, професора и грађана 1941. године.

ЛИТУРГИЈСКА РАДОСТ У МОНАСТИРУ КАЛЕНИЋ

У понедељак, 25. јануара, када наша Света Црква прославља икону Млекопитатељнице, Литургијским сабрањем у манастиру Каленић началствовао је игуман манастира Пиносава Петар (Драгојловић) уз саслуживање свештеника Епархије шумадијске.

Молитвено сабрање су украсили чланови певачког друштва „Српски православни појци“ из Београда.

По прочитаном Јеванђељу, надахнутом беседом се присутнима обратио намесник левачки протојереј ставрофор Милић Марковић, говорећи о значају молитве, али и о Пресветој Богородици, која свима нама треба да буде узор како треба да се молимо.

Сви присутни су приступили Светој чаши и сјединили се са Господом.

По заамвној молитви пререзан је славски колач, после чега је литургијско сабрање било продужено трпезом љубави, коју је приредило сестринство манастира, на челу са игуманијом Нектаријом.

Александар Јаћимовић, јереј

АРХИЈЕРЕЈСКО ПРАЗНИЧНО БДЕНИЈЕ У СТАРОЈ ЈАГОДИНСКОЈ ЦРКВИ

У уторак 26. јануара, у Старој јагодинској цркви Светих архангела Михаила и Гаврила празнично бденије служио је Његово пресвештенство Епископ шумадијски и администратор Архиепископије београдско-карловачке Г. Јован. Владике су саслуживали архимандрит манастира Јошанице Евтимије и свештеници Шумадијске епархије.

Након отпуста, владика Јован је произнео богонадахнуту беседу поучавајући верни народ. Том приликом говорио је о значају Светог Саве за српски народ: „Свети Сава, наш стојер, усадио нам је веру и да нам он није усадио веру у Богу, сигурно вечерас не би били овде“. Владика је нагласио да стопе Светог Саве миришу миомирисом Христовим, Божијим. Свети Сава је живео Јеванђељем и веру претварао у дела. Владика се осврнуо и на велелепни храм Светог Саве на Врачару рекавши да је то заветни храм српског народа. Цитирајући речи Светог Апостола Павле Владика је рекао: „Да се узиђујемо у Храм Божији као живо камење“. И управо је то најлепши храм Светог Саве, где наш живот сведочи да ли имамо у себи Храм Божији. „Ако имамо Храм Божији у себи, имамо и Светог Саву у том храму, јер је он сав себе саткао у Христу и сав себе саткао Јеванђељем. Он је био и остао живо и ходајуће Јеванђеље“, рекао је Владика. Након беседе, Владика је поделио Дипломе и Захвалнице ученицима који су победили на Светосавском ликовном конкурс. Фондација „Михајловић-Феникс“ доделила је Дипломе следећим ученицима средњешколског узроста: Стојадиновић Исидори, Томић Тијани, Ђорђевић Јелени, Отић Јелени, Вулић Милице, Милековић Тијани, Младеновић Миљани, Лалић Анђели, Цветковић Марији, Стевановић Софији. Владика је са својим свештенством и верујућим народом погледао изложбу ликовних радова у просторијама Старе јагодинске цркве, након чега је одржана трпеза љубави у организацији ЦО Старе јагодинске цркве.

Младен Алексић, вероучитељ

ПРОСЛАВА СВЕТОГ САВЕ У САБОРНОМ ХРАМУ У КРАГУЈЕВЦУ

Свети Сава нас је као нико други увео у орбиту духовне, медитеранске, Православне културе. Он је оставио најзначајнији печат на српски народ, створивши аутокефалну, самосталну помесну Цркву, која ће кроз историју да сачува Српски род, у више империја. Створиће нам златан период и полет стваралаштва и духовности који живи до дана данашњег и струји кроз литургијски континуитет Српске православне цркве.

На дан Светог Саве српског, служена је Света Литургија у Саборном храму у Крагујевцу, у којој су принесене молитве Богу и Светом Сави за спас српског рода. Радост литургијског сабрања са свештенством, поделило је доста верника и деце.

На Литургији је светосавску посланицу Његовог преосвештенства Епископа шумадијског Г. Јована, прочитао протојереј Срећко Зечевић.

После заамвоне молитве свештеници су извршили обред резања славског колача и освећења славског жита. По завршеној Литургији чланови Дечјег хора Саборне цркве отпојали су неколико пригодних песама, потом је изведен је краћи рецитал посвећен Светом Сави, након чега су најмлађима подељени пригодни дарови.

Срећко Зечевић, протојереј

САВИНДАН У ТОПОЛИ

Прослава Светог Саве у Тополи започела је Светом Литургијом у Храму Рођења Пресвете Богородице. Светом Литургијом началствовао је архијерејски намесник опленачки протојереј ставрофор Миладин Михаиловић уз саслуживање тополских свештеника.

Лепоти ове Литургије допринело је појање Хора „Опленац“ уз подршку деце, ученика основне и средње школе у Тополи, који данас, као прави хришћани, своју школску славу прослављају литургијски.

Пре причешћа је присутним парохијанима прочитана Светосавска посланица Његовог преосвештенства Епископа шумадијског и администратора београдско-карловачког Г. Јована. Велики број верног народа, пре свега деце, приступио је светом причешћу. Након тога освештани су колач и жито које је ове године припремила домаћица славе Рада Гавриловић. Део славског колача преузела је Марија Ракоњац, диригент Хора „Опленац“, и тиме преузела улогу домаћина славе следеће године.

Након Литургије присутни верни народ уживао је у рецитовању и певању песама посвећених Светом Сави које ђаци традиционално припремају за Савиндан, а за свој труд награђени су слаткишима. Трудом и љубављу Раде Гавриловић приређено је послужење након Литургије.

Стеван Илић, ђакон

ПРОСЛАВА САВИНДАНА У МЛАДЕНОВЦУ

Прослава Савиндана у младеновачкој Цркви је била усклађена са ситуацијом у којој се налазимо. Ове године програм прославе празника посвећеног првом српском Архиепископу и просветитељу био је без свечаних академија и скупова ван Цркве.

Богослужбени део прославе је започео у уторак 26. јануара празничним бденијем. У среду, 27. јануара, најмлађи верници младеновачког храма, предвођени својим родитељима и вероучитељима, испунили су своју цркву и учествовали на евхаристијском сабрању. Литургију су служили протојереј ставрофор Милорад Лазић, јереј Ненад Марковић и ђакон Небојша Поповић. Након што су верни послушали посланицу свог Епископа и сјединили се кроз Свету тајну Причешћа. Ученици основних школа извели су пригодан рецитал у част Светог Саве. Љубављу и залагањем братства храма

Успења Пресвете Богородице и уз свесрдну помоћ Славка Спасојевића власника предузећа „Gold pack“, овај празник је улепшан светосавским пакетићима, које је добило више од две стотине најмлађих верника у Младеновцу.

Након евхаристијског сабрања свештеници храма Успења Пресвете Богородице су посетили младеновачке основне, средње, музичке и школе за образовање одраслих, као и установе које раде са децом са посебним потребама. У школама су свештеници резали славске колаче и бираним речима честитали свима коју су део просветног система празник првог српског Архиепископа и просветитеља – Светог Саве.

Марко Јефтић, јереј

ПРОСЛАВА СВЕТОГА САВЕ У ОРАШАЧКОМ НАМЕСНИШТВУ

На дан 27. јануара, када наша Света Црква слави спомен на првог Архиепископа српског, учитеља и просветитеља Светог Саву у свим храмовима орашачког намесништва служена је Света Литургија и пререзани су славски колачи онима који славе овај празник.

Деца су у великом броју учествовала у Литургијском сабрању. У свим храмовима је прочитана Светосавска посланица нашег Архијереја, у којој нас Његово преосвештенство Епископ Јован поучава да се угледамо на Светог Саву и да ка Господу кремо светосавским путем. Велики број деце предшколског и школског узраста је приступио Светој Чаши и тиме се сјединио са Господом Исусом Христом на овај велики празник. После заамвоне молитве данашњим домаћинима славе, породицама Ломић и Милетовић из Аранђеловца пререзан је славски колач.

Након Свете Литургије у храму Светих апостола Петра и Павла су свој окупљеној деци подељени светосавски пакетићи које је приложила породица Милетовић из Аранђеловца. У свим школама орашачког намесништва, свечано је прослављена школска слава Свети Сава. Свештеници су у школама пререзали славске колаче.

Немања Искић, јереј

СВЕТИ САВА СВЕЧАНО ПРОСЛАВЉЕН У ХРАМУ НА АЕРОДРОМУ

Наша Света Црква прославља већ осам векова највећег светитеља из српског рода Светог Саву. Први пут у новијој српској историји Свети Сава је прослављен као школска слава 1840. године у Крагујевцу.

И ове године нам је припала част да наш храм на Аеродрому свечано обележи свога заштитника и патрона. Свету Литургију су служио је протојереј ставрофор мр Рајко Стефановић, старешина храма, уз саслуживање свештеника Светосавске цркве. Свечаности је присуствовао велики број верника, најмлађих чланова наше цркве.

У наставку Литургије, прочитана је традиционална посланица Владике Јована, у којој је Преосвећени охрабрио вернике у овим недаћама које су нас захватиле.

После заамвоне молитве пререзани су славски колачи нашега храма и присутних верника.

У наставку је организовано извођење рецитација у част Светога Саве у просторијама духовног центра „Свети Јован Златоусти“, која се већ десетак година одржава трудом вероучитеља и ученика. Преко стотину малишана, који похађају веронауку, из оближње школе „Мирко Јовановић“ рецитовало је и певало у част највећег српског светитеља. Учесници су добили пригодне поклоне, пакете, које је обезбедила црква на Аеродрому.

Александар Ђорђевић, ђакон

ПРОСЛАВА СВЕТОГ САВЕ У ЈАСЕНИЧКОМ НАМЕСНИШТВУ

Први српски Архиепископ, Свети Сава, свечано прослављен је, као и сваке године, у јасеничком намесништву. Због тренутне епидемиолошке ситуације Свети Сава је прослављен, на жалост, у измењеним условима.

У свим храмовима служена је Света Литургија, прочитана је посланица нашег Епископа, а школској деци су подељени пакетићи. Славски колачи су резани у школама у присуству мањег броја ученика и наставника, уз поштовање свих прописаних епидемиолошких мера.

Приредбе које су се традиционално изводиле у школама сада су приказане онлајн. Славске трпезе ове године су изостале.

Владимир Степановић, ђакон

САВИНДАН У СТАРОЈ КРАГУЈЕВЧКОЈ ЦРКВИ

Личност Светога Саве и светосавска заветна мисао и овог 27. јануара, окупила је народ Божији у Старој крагујевачкој цркви.

Свету Литургију служили су свештеници овог светог храма. По завршетку службе пресечен је славски колач који је ове године припремила Весна Ивановић са породицом. После пресецања славског колача рецитације су произноси-

ли најмлађи чланови наше Цркве. Кроз ове стихове Свети Сава нас је још једном поучио да је Србин Христов и да без Господа не можемо ништа чинити. Сви учесници награђени су пригодним поклонима. Свечано прослављање нашег највећег Светитеља настављено је трpezом љубави у просторијама нашег светог Храма.

Свештеници храма Свете Тројице и храма Светог Јоаникија у пресекли су славски колач у Основној школи „Ђура Јакшић“ и пожелели Директору Ђорђу Божовићу, наставницима и ученицима, да напредују у васпитању и образовању младих и да држе веру Светога Саве. Такође, свештеници Милић Марковић и Стефан Дамјановић пресекли су колач у Центру за неговање традиционалне културе „Абрашевић“, заједно са Директором Владимиром Ђорђевићем и ограниченим бројем чланова због епидемиолошке ситуације.

У већерњим часовима у истим просторијама одржана је Академија, без присуства публике, уз директан пренос на ТВ „Крагујевац“. Поздравну реч изговорио је Директор Вла-

димир Ђорђевић, а пригодну беседу свештеник Милић Марковић. Гост вечери био је наш еминентни фрулаш Милинко Ивановић Црни. Програм су припремили глумци Позоришта младих центра „Абрашевић“.

СВЕТИ САВА У РЕСНИКУ

Дана 27. јануара, када прослављамо Светог Саву, служена је Света Литургија у храму Покрова Пресвете Богородице у Реснику, којом је началствовао јереј Александар Цветковић, парох Реснички. Литургији је присуствовао велики број деце и верног народа, који су се сјединили са Господом кроз свету тајну причешћа.

У току Литургије прочитана је и Светосавска посланица Његовог преосвештенства Епископа шумадијског Господина Јована. Након Свете Литургије, деца су отпевала химну Светом Сави после чега су им подељени пакетићи.

Александар Кујунџић, чтец

ПРОСЛАВА СВЕТОГ САВЕ У ЦРКВИ СВЕТОГ ГЕОРГИЈА У ШУМАРИЦАМА

Дана 27. јануара, када наша света православна Црква молитвено прославља српског просветитеља Светог Саву, служена је Литургија у храму Светог великомученика Георгија у Шумарицама, којом је началствовао протојереј Срђан П. Тешић. Верни народ се сабрао под сводове свог светог храма да молитвено прослави овог дивног угодника Божијег српскога рода. Посланицу Његовог преосвештенства Епископа шумадијског Г. Јована прочитао је студент Православног богословског факултета Александар Радовановић. Посебно радује што је Светој Чаши приступио велики број верних, који су тиме посведочили веру у Живога Бога, Лекара душе и тела. У славу и част Светог Саве благосиљан је славски колач и кољиво које је у име наше црквене заједнице принела благочестива породица Драгића Матовића.

По отпусту Литургије сабранима се обратио и прота Срђан који је честитао празник српског просветитеља и духовног родитеља и поручио да се и ми данас угледамо на њега, очистимо своја срца, уздигнемо поглед ка Христу, ка Небеској Србији, која је заиста велика, пуна светаца преподобних и мученика, и иском милошћ Божију, да би породице наше тако освећене напредовале, расле и умножавале се на славу Божију! По отпусту отпојана је химна Светом Сави, након чега су деца која су припремила рецитације рецитовала, зашта су добила пригодне поклоне. Након тога уследило је послужење за све присутне.

САВИНДАН У КОЛУБАРСКО-ПОСАВСКОМ НАМЕСНИШТВУ

У среду, 27. јануара, у црквама колубарско-посавског намесништва прослављен је Свети Сава, први српски Архиепископ. Велики број ученика основних и средњих школа се на дан школске славе причестио, узевши тако активно учешће у литургијском сабрању.

Заједно са свештенством, верни народ и ученици, учествовали су и у резању славског колача. Литургијско славље се потом, из храмова нашег намесништва, пренело у школе лазаревачке општине, где су свештеници, заједно са учитељима, наставницима, професорима и ученицима, резали славске колаче и присуствовали пригодним програмима припремљеним у част највећег српског просветитеља. Оно што карактерише прославу Светог Саве ове године је то да је због предузетих епидемиолошких мера заштите од коронавируса све било много скромније и сведеније него претходних година. Тако је уместо некадашњих Светосавских дана, прослављање првог српског Архиепископа трајало само један дан.

Но, и то је било довољно за свечано и достојанствено прослављање, како и приличи утемељивачу српске Цркве и државе и великом просветитељу српскога рода.

Јасмина С. Ђурић*

ИЗ ИСТОРИЈЕ И АРХИТЕКТУРЕ МОНАСТИРА КАСТАЉАН НА КОСМАЈУ**

Историја и историографија

Манастир Кастаљан на источним падинама Космаја, у прегледима српске средњовековне архитектуре најчешће се везује за два периода: по археолошким налазима за период владавине краља Драгутина и за период српске Деспотовине. Шире подручје Београда је релативно касно дошло под српску власт, тачније за време владавине једне од најзанимљивијих личности српског средњовековља, краља Драгутина (српски краљ 1276 – 1282; сремски краљ 1284 – 1316).¹ Краљ Драгутин је у другој половини 1284. године добио од Стефана V на управљање Мачванску бановину чија се престоница налазила у Београду.² Иако се Космај не помиње најнепосредније у књижевним изворима првог реда, случај је хтео да се већи број сакралних грађевина на простору Космаја, Авале и Рудника везују управо за време владавине краља Драгутина, почев од Кастаљана, Тресија, Винче и Мислођина.

Имајући у виду да је временом велики број археолошких налаза нестао са локалитета Кастаљан, међу којима је можда и најдрагоценији налаз плоча часне трпезе којој се од пре неколико година губи сваки траг, овај краћи текст је повод за подсећање на историју и архитектуру манастира Кастаљан код Неменикућа.³ Манастир Светог Ђорђа, познатији као Кастаљан, налази се у атару данашњег села Неменикуће. Добро је подсетити да се село Неменикуће први пут помиње у турским изворима у попису села нахије београдске из 1536. године. Осим кнеза Радослава, који се помиње као управник ове области, помиње се и село Горња Трнава или Трговчевић.⁴ Исто село поменуто је и у попису из 1560. године где је поменут и манастир Светог Ђорђа са укупно десет монаха.⁵

Данас недалеко од манастира Кастаљан постоји поток Трнавац, тако да би се на основу топонимије могло закључити да је реч о манастиру Светог Ђорђа у Кастаљану. Након овог пописа манастир се више не помиње, а једини податак из 17. столећа којим струка располаже записан је 1693. године на плочи од сиге пронађеној у шути у близини манастирске трпезарије.⁶

Драгоцене податке за историју овог манастира забележили су Јоаким Вујић, а посебно Милован Видаковић.⁷

Пореклом из Неменикућа, Видаковић посебно указује на податак да се на левој страни Космаја на месту званом Вртиште налази манастир у рушевинама.⁸ Поменути топоним се задржао и данас и односи се на место у најнепосреднијој околини манастира Кастаљан. Рушевине манастира Кастаљан је поменуо и Милан Ђ. Милићевић. Узгред помињући манастире у Павловцима и Тресијама, Милићевић је прибележио и да „С истока опет црквица је Кастаљан за коју се по имену може да помисли да је била некаква католичка богомоља; али народ је приписује Високом Стевану“.⁹

У XX веку манастир је први поменуо Василије Марковић. Вођен интересовањима за историју Српске православне Цркве у средњем веку, Марковић се осврнуо и на питање рушевина манастира у околини Београда из доба деспота Стефана Лазаревића, а којем се како је записао „приписује и црквица Кастаљан, источно од Тресија“.¹⁰ Саопштавајући резултате предузетих снимања у Павловцу под Космајем, архитекта Жарко Татић је поновио закључак Владимира Петковића „да је у близини морао постојати и ловачки замак деспотов“.¹¹ Дугогодишња прегнућа Владимира Петковића везана за пописивање српских средњовековних споменика и њихово систематизовање у Прегледу црквених споменика

Црква Светог Ђорђа, северозападна страна

Изглед манастирског комплекса са северозападне стране

кроз повесницу српскога народа, у случају манастира Кастаљана своде се на сасвим кратак опис, односно да се на локалитету виде „руине цркве на источној страни Космаја, према предању задужбина деспота Стевана“.¹² Занимљиво је да се и Петковић као и Милићевић осврнуо на етимологију речи Кастаљан. Назив *castellum* први пут је поменуо Милан Ђ. Милићевић који је помислио да је реч о католичкој богомољи.¹³ Говорећи о значајним путевима у позном средњем веку, Ђурђе Бошковић је истакао „да би се могло очекивати да се на Космају нађу и остаци каквога града који је бранио раскршће. (...) Име мале црквице, назване Кастаљан индицира међутим могућност постојања у близини каквога градића – Кастела.“¹⁴

Претпоставке да је Кастаљан деспотов летњиковач на Космају, имала је јак ослонац и у нешто раније забележеном закључку Милана Кашанина да „дворци или летњиковци нису били подизани по висовима и тешко приступачним брдима, него у равници, у питомим „жупским“ крајевима где је било шума и воћњака, речица, потока. И то је прва разлика између њих и утврђених градова или „градова“ и „градића“. Друга је у томе што дворци или летњиковци нису имали ни куле ни градска платна, него вероватно само нешто јачу зидну ограду – они су били изразито цивилног карактера, ни мало војничког“.¹⁵ Поред тога што је претпоставка о постојању деспотовог летњиковца на Космају остала недовољно размотрена, а касније се повезивала и са манастиром Павловац, истина је заправо да се на овом локалитету дуго нису наслућивали културни хоризонти.

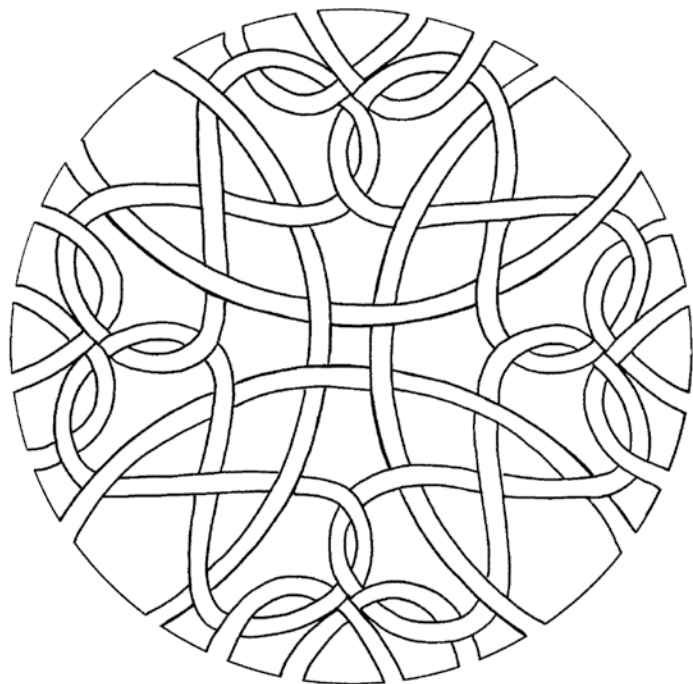
Археолошка ископавања и диспозиција грађевина

Године 1968. предузета су сондажна ископавања која су указала на постојање, како је тада претпостављено, цркве, трпезарије и конака. Ови драгоцени подаци потврђени су и првим систематским ископавањима локалитета која су трајала до 1971. године.¹⁶ Археолошка ископавања су показала да постоје три развојне етапе локалитета. Првој етапи припада црква чија основа указује на „несумњив утицај рашке школе и XIV век као време настајања“.¹⁷ Да је црква уистину из XIV века потврђено је и налазом једног фрагмента надгробника на којем је као година сахране упокојеног забележена

1332. година. Уз годину сахране на надгробнику такође је сачуван и податак да је упокојени „био унук...“ врло вероватно неког непознатог властелина или достојника о којем данас немамо прецизнијих сазнања.¹⁸ Овај фрагмент је био уграђен у виду сполије до мањег улаза у трпезарију али је у међувремену изгубљен на терену.

У другој етапи, почетком XV века, у наосу цркве су израђени пиласстри на којима је почивала купола, док је на западној страни израђена припрата. Из ове етапе потиче и грађевина постављена западно од цркве, која је почев од првих истраживања поуздано идентификована као манастирска трпезарија.¹⁹ Грађевина постављена јужно од цркве, припада трећој етапи и препозната је као трпезарија.²⁰ Првобитно је имала приземље и спрат, што је било релативно једноставно за градњу на овом месту уколико се у обзир узме природан пад терена. Просторија у приземљу је крајом страном постављена у правцу запад-исток. Занимљива је улазна конструкција ове просторије. Пролазило се кроз два улаза од којих је један био засведен полуобличастим сводом за чије конструисање су коришћени сига и опека. Други, мањи пролаз, налази се непосредно уз поменути. У трпезарију се такође улазило и кроз улаз постављен приближно на средину јужне половине источног зида. Просторија на спрату првобитно је била приближна нивелети простора непосредно испред цркве. Функција спратног простора је очигледно била таква да је подразумевала комуникацију спрата са осталим грађевинама у комплексу. То се може закључити на основу комуницирања ове просторне јединице са осталим грађевинама у комплексу. Ова просторија комуницира са ходником на северној страни, који опет на источној страни има отворену комуникацију са црквом, а на западној страни он се надовезује на ходник до источног зида. Сачувано ложиште на северној страни основни је аргумент да је у питању манастирска кухиња. Специфичности овог простора доприноси бифора на западној страни. Њени прозорски лукови су преломљени. Уочене аналогije са бифором из манастира Павловац, бифором дворане у Смедеревском граду и бифором цркве на старом гробљу у Смедереву, потпуно су оправдане.²¹ Постоји и занимљива аналогија у начину обликовања стубића. За израду стубића употребљен је правоугаони блок. Постављен непосредно испод лукова, стубић је засечен на ивицама тако да је октогоналног

пресека. На горњој и доњој страни, приближно на једној четвртини висине стубића, формирани су капител и стопа. На њиховим страницама су исклесани детаљи који наликују сферним троугловима, испод. На овај начин је заправо клесар постигао целовиту структуру стубића.

Западна розета

*Фрагмент розете,
Музеј града Београда*

Напомињемо да се слична обрада ивица и њиховог проширења у виду сферних троуглова, уочава на конзолама камина у Павловцу, али и на бифорама на бочним фасадама цркве у Руденицама.

Требало би још напоменути да је током ископавања пронађено више делова камене пластике који својим обликом недвосмислено потврђују да су припадали бифорама. Тај податак указује истовремено и да је првобитно постојало више бифора, које су по свој прилици биле отворене на страни према цркви, као што је то био случај и у манастиру Павловац. Јужно од цркве је постављена грађевина изграђена полуобрађеним каменом, која својом дужом страном постављеном у правцу запад – исток, затвара комплекс са јужне стране. Ова грађевина није у потпуности у оси запад – исток, јер је на страни према истоку простор између ње и цркве знатно мањи у

односу на простор на западној страни. То је последица прилагођавања грађевине конфигурацији терена. Тако је комплекс заштићен са јужне стране.

Попут трпезарије, ова грађевина је првобитно имала приземље и спрат. У приземље се улазило са јужне стране, а у спратни део – где су се иначе очувале и камене базе дрвених стубова који су подупирали трем – улаз је био са северне стране. На јужној страни грађевине сачувани су улази и прозорски отвори. Стиче се утисак да је источни део грађевине био подељен на пет просторних јединица које су имале функцију монашких келија. Подела на просторне јединице вероватно је била омогућена употребом дрвених преграда, док је у случају просторије на западној страни употребљена зидана конструкција. Након дугогодишњих испитивања утврђено је да је реч о пријемници, јер издвајање приземних просторија и ограничавање њихове употребе само са јужне стране, изван манастирске порте, указују да је у одређеном моменту конак својим приземљем коришћен као нека врста хана за трговачке караване који су овуда морали пролазити на свом путу од Приморја ка Београду и обратно.²² Иако су административно припадале манастиру, странопријемнице су се некада налазиле изван манастирске порте. Ипак сасвим је могуће да су ова одељења била намењена манастирским гостима, а да је спрат грађевине који је коришћен само из унутрашњег ограђеног простора имао намену монашких келија.²³

Као што се из описаног може и закључити, распоредом грађевина у манастиру Кастаљан одступило се донекле од устаљене кружне схеме уобичавања манастирског комплекса. Померене координате грађевина ипак су задржале основна својства, пре свега све грађевине су поларизоване према црквеној грађевини. Парадигма таквог просторног планирања свакако је манастир Павловац, затим Милентија али и Кастаљан. Позносредњовековни градитељ и даље зида обзије континуално, без углова, што представља битан прилог континуитету кружне форме која се поштује у просторном планирању без обзира на диспозицију грађевина.

Црква Светог Ђорђа

Црква има основу издуженог правоугаоника и грађена је од ломљеног камена повезаног малтером. Димензије цркве износе 12,5 x 5,88 метара. Црква је дужом страном усмерена у правцу запад – исток.²⁴ Олтарски простор на источној страни чине олтарска апсида, полукружна споља и изнутра, и северно ниша протезиса полукружног облика, док Ђаконикон није посебно акцензован нишом.²⁵ Унутар олтарског простора сачуван је део стуба часне трпезе. На њему се првобитно налазила плоча која је током ископавања пронађена прислоњена на лучни зид апсиде.²⁶ Распоред пиластера указује да је црква у другој грађевинској етапи добила кубе чији материјални остаци нажалост нису сачувани. Накнадно изграђена приправа прислоњена је уз првобитни западни зид цркве. Приправа је подељена на две просторне јединице. На северној страни источног дела приправе, сачувано је степениште, што указује да постојање улаза у цркву и на северној страни.²⁷ За разлику од источне, западна просторна јединица приправе била је решена у виду трема чији је простор коришћен за сахрањивање. То је уосталом потврђено и рекогносцирањем локалитета 1969. године када су испред приправе пронађени

гробови без прилога.²⁸ Црква је зидана каменом и кречним малтером. На северозападном делу припрате констатовани су остаци фреско декорације, док је већи део фрагмената пронађен у шуту. У шуту испред улаза у трпезарију пронађени су и фрагменти розете, а у простору припрате су пронађене две стилизоване лавље главе израђене од финог белог мермера као и пар шапа.²⁹

Пример зидања једнобродне цркве у оквиру космајске сакралне подгорине свакако није усамљен. Извесно је да

Плоча часне трпезе

је у Кастаљану прва градитељска фаза из времена када је краљ Драгутин био владар Мачве, свакако утицала на једнобродност цркве. У овој области сличну просторну концепцију затичемо у Тресијама, као и у цркви на лока-

Црква, изглед из припрате, улаз

литету Манастир, која је по димензијама блиска цркви у Тресијама. Сличне је концепције и црква на локалитету Црквине у селу Бабе, на северним падинама Космаја, која је откривена у новембру 2002. године. Занимљиво је да су током ископавања пронађене плоче са слепим аркадама које су врло вероватно биле пласиране на спољне зидове цркве.³⁰ Употреба слепих аркада у Кастаљану свакако је део трагања за градитељским изразом који своје упориште делимично налази у прошлости, стварајући својеврсну стваралачку обнову.³¹

Као што је речено унутар олтарског простора сачуван је део стуба часне трпезе. На њему се првобитно налазила плоча која је током ископавања пронађена приклоњена на лучни зид апсиде.³²

Изглед и иконографију ове плоче анализирали смо у раду објављеном 2020. године.³³ Имајући у виду да је реч о јединственом очуваном археолошком артефак-

ту овог типа и раније је у историографији позивано на хитну заштиту овог локалитета, као и на потребу постављања плоче на првобитну локацију, тј. на стуб часне трпезе у олтарском простору.³⁴ Плоча часне трпезе употребљена је као сполија, тј. донета је са античког локалитета и секундарно употребљена и прилагођена новој намени. Нова употреба античког материјала у контексту архитектуре позносредњовековних цркава на Космају, не говори само о материјалности сполија, већ о целокупној урбаној структури, реформулишући присуство једне културе и интеракцију у оквиру археолошког локалитета и у најнепосреднијој околини истог. Осим монументалности и подсећања на тековине цивилизације која је ове просторе настањивала значајно пре но што се ту населило анахоретско монаштво, идеја постављања сполије је најнепосредније везана и за перцепцију антике. Иако из историјских извора о манастиру Кастаљан не можемо сазнати много о археолошком слоју који је битно старији од XIV столећа, са великом вероватноћом се може претпоставити да је реч о археолошком материјалу донетом са оближњих локалитета у селима Неменикуће, Бабе, Губеревац, Стојник. Разлози за овакво размишљање могу се оправдати и чињеницом да се у оближњем манастиру Павловци исто тако налазе сполије које су донете са истих места, а које су, сасвим занимљиво, биле уграђене на спољно лице зида проскомидије и ђаконикона храма Светог Николе (сл.6.).³⁵ Плоча је првобитно била део оплате античког храма, што се закључује по скулпторској обради.³⁶ Функција ове плоче недвосмислено је потврђена урезаном представом јелена у средишту доњег регистра плоче (сл. 4). Представа јелена на кастаљанској плочи реферира на есхатолошка промишљања анахоретске заједнице на Космају, посебно уколико се узме у обзир да се урезана представа јелена налазила и на јужном довратнику портала цркве Светог Николе у Павловцима и ништа мање битно у подножју кенотафа деспота Стефана Лазаревића у порти храма Светог Илије у засеоку Црквине (сл. 9, 10).³⁷ Књижевни предложак је заправо у Псалму 41 *за крај, за поуку, синова Корејевих, (Псалам)* (МТ: Псалам 42, 2): „Као што чезне јелен за изворима вода, тако чезне душа моја Теби, Боже“ (Ὁν τρόπον ἐπιποθεῖ ἢ ἔλαφος ἐπὶ τὰς πηγὰς τῶν ὑδάτων, οὕτως ἐπιποθεῖ ἢ ψυχὴ μου πρὸς σέ, ὁ θεός). У симболизму обожених и богоусиновљених верника који су попут јелена обожени Христом Пастиром, овај Псалам постао је перманентно део Литургијског Крштења јер су га изговарали и катихумени док су прилазили крстионици.³⁸ Освећени хлеб и вино износе се на часну трпезу која симболизује Гроб Христов, на којем је антиминос са приказаном представом полгања Христовог у гроб.³⁹ Надом у Живот Вечни инсирисани су и стихови поменути у Исаија 35, 5 - 7: „Тада ће хром скакати као јелен, језик немога радосно ће клицати. Јер ће у пустињи проврети воде и потоци у пустој земљи. Од сасушене земље настаће језеро, а од једног тла извори воде“. Укупно узев, урезана представа јелена на плочи часне трпезе у Кастаљану, понавља симболику која је већ била утемељена у ранохришћанској уметности. Међутим, оно што је занимљиво, на космајској Светој Гори, може се закључити, представа јелена се појављује на три места, од којих је сачувана само она у подножју кенотафа деспота Стефана Лазаревића. Контекст Свете Горе и меморије на Гору Ермонску налазимо у „Слово Љубве“: (...) *као што и псалмопевац рече, и у њима*

красоте многе: птицама брзо, весела брзо прелетање, и горама врхове, и луговима пространства, и пољима ширине; и ваздуха тананог дивним неким таласима брујање (...) „и као роса аермонска, што на горе силази Сионске“⁴⁰.

Конак, источна страна

Конак, унутрашњост, јужни зид

Поглед на конак са јужне стране

Од нарочитог значаја за кристализацију слике о градитељском и сакралном уобличавању манастира Кастаљан, свакако је елемент у чијој су примени моравски градитељи постигли својеврсни креативни врхунац. У питању је розета чији фрагменти су пронађени приликом ископавања 1968. године у шуту испред засведеног улаза у трпезарију.⁴¹ Захваљујући солидној очуваности фрагмената розете, могуће је установити њен композициони смисао.⁴² Минуциозним склапањем фрагмената розете закључено је да розету чине три стилизована елемента, преплетена у једну од карактеристичних композиција на розетама најважнијих сакралних споменика Моравске Србије.⁴³ Клесар је применио следећи композициони поступак: применом великих двојних полукругова формирао је флорални мотив, налик четворолатичном цвету. Затим је у сваком полукругу исклесало два полукруга. Простор између латица централног мотива попуњен је преплетом траке у виду поља састављених од дијагонално постављених тзв. осмица. Требало би узгред указати да је ово розета која опонаша розете настале до 1389. године (примери из Раванице, Лазарице, Хиландарске спољне припрате, Љубостиње, касније и Руденице), али и да је клесар урезао розету директно у камени блок без уобичајеног тордираног ужета око ње.⁴⁴ Розета урезана директно у камени блок појављује се исто тако у цркви на Старом гробљу у Смедереву, коју можемо сматрати аналогним примером, иако би аналогније ипак требало изводити пажљиво будући да већина моравских розета има или оквир кружног облика или завршницу са мотивом тордираног ужета. Истини за вољу, до сада није примећено да је у фотодокументацији која се чува у Заводу за заштиту споменика културе града Београда забележен светлопис који сведочи о налазу тордираног ужета, који је по свим приликама ипак био пласиран око розете, мада је могуће да је овај уломак припадао некој архиволти над прозорским отвором. Пређењем профила непосредно испод фотографисаног фрагмента са одговарајућим профилем бифоре цркве на Старом гробљу у Смедереву на северној страни, долази

се до закључка да упркос томе што тордирано уже није исте профилације, фотографисани фрагмент могао би припадати допрозорнику бифоре. У поређењу са налазима у манастиру Павловац, Кастаљан је чак и у смислу камене пластике остао у великој мери недовољно схваћен и интерпретиран.

Кухиња

Кухиња, изглед бифоре

Детаљи архитектонског обликовања манастирског комплекса, као и свеукупна структура храма Светог Ђорђа, указују на конструисање меморије на ујелењење душе. Као што и сам деспот Стефан „слатко примаше пустињаке“⁴⁵ тако и симболика космајске сакралне топографије садржи ништа друго него образ побожности и монашког позива који тражи склониште у високим планинама. Кастаљан, једна од космајских позносредњовековних пустиња, може се тумачити као пут ка Господу. Пустиња је апстрактна и представља одрицање од овоземаљских веза. Одлазак на свету планину и пустињу,

као стање душе, подразумевао је духовну изолацију и предавање искушењима. Када се човек добро изолује он себе искушава и на тај начин се приближава Богу.⁴⁶

напомене:

* др Јасмина С. Тирић, доцент, Универзитет у Крагујевцу, Филолошко-уметнички факултет.

** Текст је реализован у оквиру пројеката: „Хришћанска култура на Балкану у средњем веку: Византија, Срби и Бугари од 9. до 15. века“ (177015) и „Средњовековна уметност у Србији и њен европски контекст“ (177036), финансираним од стране Министарства просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

¹ С. М. Ћирковић, „Краљ Стефан Драгутин“, *Рачански зборник* 3 (1998), 11-14.

² Сматра се да је у питању друга половина 1284. године јер се краљица мајка Јелисавета последњи пут помиње као војвођиња Мачве и Босне 11. јула 1284. М. Динић, „Област краља Драгутина после Дежева“, *Глас Српске академије наука ССРН* (1951), 65.

³ На основу археолошких ископавања и потом валоризације археолошких налаза, установљено је да је реч о манастирима који припадају истој хронолошкој равни. Г. Марјановић – Вујовић, „Манастирски комплекс Кастаљан“, *Старинар XXX* (1980), 83 – 88. О Павловцу: Ј. С. Тирић, *Манастир Павловац, Необјављена архивска грађа*, Младеновац 2020.

⁴ Х. Шабановић, *Турски извори за историју Београда. Катастарски пописи Београда и околине 1476 – 1566*, Београд 1964, 327, 328.

⁵ Исто, 545.

⁶ Г. Марјановић – Вујовић, *Манастирски комплекс Кастаљан*, 87.

⁷ Ј. Вујић, *Путешествие по Србији : во кратце собственномъ рукомъ његовомъ списано у Крагоевцу у Србији.*, Печатано у Славено-Сербској и восточны прочи языка печатни Кралевскога Всеучилища Пештанскога, 1828 = Путешествије по Србији, књ.2, 2. изд., Београд 1902, 121; М. Видаковић, *Автобиографија*, ГЛАСНИК СУД 30 (1871), 119.

⁸ Исто, 119.

⁹ Исто, 66.

¹⁰ В. Марковић, *Православно монаштво и манастири*, Београд 1929, 141.

¹¹ Ж. Татић, „Павловац под Космајем“, *Старинар II* (1925), 3.

¹² В. Петковић, *Преглед црквених споменика кроз повесницу српскога народа*, Београд 1960, 145.

¹³ В. исто и код В. Марковић, *Православно монаштво*, напомена 153. Назив кастел има значење утврђеног римског војног логора. F. Baumgart, *Mali leksikon arhitekture*, Beograd 1977, 78.

¹⁴ Ђ. Бошковић, „Средњовековне цркве и манастири“, *Археолошки споменици и налазишта у Србији II. Централна Србија* (ур. Ђ. Бошковић), Београд 1956, 109. Та претпоставка је врло вероватно произишла из чињенице да су се на локалитету назирали остаци зидова који су указивали на постојање више грађевина на локалитета. У Легату Ђурђа Бошковића који се чува у Археолошком институту у Београду нисмо пронашли било какве релевантне податке, скице или фотографије локалитета.

¹⁵ М. Кашанин, „Цивилна и војна архитектура“, *Камена открића*, Београд 1978, 29. Текст је настао 1941. године. Иако се Кастаљан данас не уклапа у овакву слику јер је теже доступан, његова локација и одлике сакралног пејсажа одговарају овим описима. Такође важно је напоменути да се питомом пејсажу придружује и суседан део Космаја, тзв. Кошутница.

¹⁶ G. Marjanović, „Kastaljan, Nemenikuće – manastirski kompleks”, *Arheološki pregled 11* (1969), 234-236; Idem, „Manastir Kastaljan”, *Arheološki pregled 12* (1970), 181 – 183.

¹⁷ Г. Марјановић, „Манастирски комплекс Кастаљан”, 86.

¹⁸ Г. Томовић, *Морфологија ћириличких натписа на Балкану*, Београд 1974, 49. Гордана Марјановић Вујовић је истини за вољу указала на постојање слично сложеног текста на надгробном споменику унука кнеза Балдовина, нађеном у цркви Светог Николе у Врањ, на основу чега је закључено да је и у овом случају положај и значај деде сахрањеног налагао да се он помене. Ипак недостатак епиграфских података оставља нас без прецизних сазнања ко је могао имати властеоска имања на источном делу Космаја. Г. Марјановић – Вујовић, „Манастирски комплекс Кастаљан”, 86.

¹⁹ G. Marjanović, „Kastaljan, Nemenikuće – manastirski kompleks”, 235.

²⁰ Најпотпунији подаци са адекватном компаративном грађом налазе се у студији: С. Поповић, *Крст у кругу*, Београд 1994, в. манастир, Кастаљан.

²¹ А. Дероко, „Смедеревски град”, *Старинар н.с. II* (1951), 59 – 98.

²² Г. Марјановић – Вујовић, „Манастирски комплекс Кастаљан”, 85.

²³ Занимљиво, Константин Филозоф је поменуо странопријемницу за болесне у околини Београда. Константин Филозоф, *Живот деспота Стефана Лазаревића*, прев. Л. Мирковић, 86. За странопријемницу в. С. Поповић, *Крст у кругу*, 310.

²⁴ G. Marjanović, „Kastaljan, Nemenikuće – manastirski kompleks”, 234.

²⁵ Посебну пажњу заслужује питање конциповања олтарског простора тако да поред олтарске апсиде постоји дефинисана само ниша протезиса, док ниша предвиђена за ђаконикон изостаје. Када ову појаву посматрамо само у градитељству Моравске Србије, запажа се да углавном храмови скромнијих димензија имају нишу – полукружну или правоугаону, отворену непосредно уз олтарску апсиду или, у случају Горњака, и на источној и на северној страни источног травеја. Свакако међу примерима овакве врсте ваљало би издвојити и цркву у Кастаљану, затим специфичан облик протезиса у Павловцу и у цркви на старом гробљу у Смедереву, цркви на локалитету Манастирина у селу Босута код Аранђеловца, Копорину, Лепенцу, Липовцу, цркви Светих Арханђела на десној обали Црнице. Врло вероватно је у питању литургијска пракса, али је ипак реч о питању које би у ближој будућности ваљало подробније испитати.

²⁶ G. Marjanović, „Kastaljan, Nemenikuće – manastirski kompleks”, 234.

²⁷ Постављање степеншта је последица фундаирања цркве на месту где је ниво терена виши у односу на остатак локалитета.

²⁸ G. Marjanović, „Kastaljan, Nemenikuće – manastirski kompleks”, 234.

²⁹ Г. Марјановић – Вујовић, „Манастирски комплекс Кастаљан”, 85. Ови налази се чувају у Музеју града Београда, а публиковани су у раду: М. Бајаловић Хаџи Пешић, „Налази хришћанске камене пластике из времена између IX и XVII века на подручју Београда”, *Зборник Народног музеја XVII – I* (2001), 255 – 258.

³⁰ G. Marjanović, „Kastaljan, Nemenikuće – manastirski kompleks”, 235. Плоче са слепим аркадама најалост нису више на локалитету.

³¹ Слично је изведено на цркви Свете Тројице у манастиру Ресава. О једнобродној грађевини уп. В. Кораћ, „Једнобродна црква са куполом у византијској архитектури XI и XII века”, *Између Византије и Запада*, Београд 1987, 77.

³² Г. Марјановић – Вујовић, „Манастирски комплекс Кастаљан”, 84 – 85.

³³ Ј. С. Тирић, „Плоча часне трпезе у манастиру Кастаљан: Символ јелена и Свете Горе”, *Ниш и Византија XVIII: 800 година аутокефалности Српске цркве (1219-2019): црква, политика и уметност у Византији и суседним земљама*, ур. М. Ракоција, Ниш 2020, 327 – 338.

³⁴ Још 2005. године скренула сам пажњу надлежнима као и српској научној јавности на неадекватно стање у циљу спречавања потоње девастације археолошког локалитета Кастаљан. Иако сам у више наврата апеловала на неопходност враћања плоче часне трпезе у првобитан положај у олтарски простор, те адекватног заштићивања овог споменика културе од националног значаја, надлежне институције услед недостатка финансијских средстава нису реаговале изузев обиласка археолошког локалитета. На пословима годишњих обилазак локалитета био је ангажован археолог Зоран Симић. До данас, текст који је објављен као краћи извод из дипломског рада одбрањеног на Филозофском факултету у Београду, представља једини писани траг о девастацији локалитета Кастаљан, а нарочито девастацији плоче часне трпезе. Ј. Тирић, „Позно-средњовековне цркве на Космају”, *Гласник Друштва конзерватора Србије 30* (2006), 88.

Нестанак плоче часне трпезе пријављен је у августу 2013. године Заводу за заштиту споменика културе града Београда. Правна служба Завода у два наврата (2013. и 2017. године) упутила званичним путем пријаву о нестанку овог археолошког локалитета МУП-у Сопот. Нажалост, нестанак плоче до данас није регистрован у надлежној Општини као и порталу Министарства унутрашњих послова. Колегиницама Слађани Торњански Миловановић и Хајни Туџић захваљујем на увиду у Пријаву коју је поднео Завод за заштиту споменика културе Града Београда 2013. године.

³⁵ Ове сполије је са посебном пажњом анализирао Слободан Душанић. В. *Inscriptions de la Mésie supérieure: Singidunum et le nord-ouest de la province, Volume 1*, par Miroslava Mirković, Slobodan Dušanić, dir. Fanoula Papazoglou, Beograd 1976, 96-99, 140 – 141.

³⁶ Ј. С. Тирић, „Плоча часне трпезе у Кастаљану”, 330. Изузетно је битно напоменути да приликом детаљног прегледања плоче током археолошких ископавања изузев урезане представе јелена нису пронађени други симболи.

³⁷ С. Томић, Р. Николић, *Манасија*, Саопштења VI – посебан отисак (1964), 26 – 31; Ј. С. Тирић, „Манастир Павловац. Досадашња истраживања и нова запажања о архитектури манастирског комплекса”, *Зборник Народног музеја XIX -2* (2010), 46, нап. 61.

³⁸ Р. А. Underwood, „The Fountain of Life in Manuscripts of the Gospels.” *Dumbarton Oaks Papers 5* (1950): 51– 52.

³⁹ Л. Мирковић, *Православна литургија I*, Београд 1982, 120.

⁴⁰ У изворнику „И јако роса ајермонскаја сходештија на Гори Сионскије”. Деспот Стефан Лазаревић, Књижевни радови, прир. Ђорђе Трифуновић, Београд 1979, 155, 174.

⁴¹ G. Marjanović, „Kastaljan, Nemenikuće – manastirski kompleks”, 235. Фрагменти ове розете налазе се у Музеју града Београда. Током 2004. и 2005. године извођени су конзерваторско-рестаураторски радови на розети. Те године сам обавила фотографисање гипсаног одливка розете, захваљујући љубазности мр Милице Јанковић.

⁴² Фотографије фрагмената објављене су у М. Бајаловић Хаџи Пешић, „Налази хришћанске камене пластике”, 251 – 253.

⁴³ Исто.

⁴⁴ Исто, 253.

⁴⁵ *Живот деспота Стефана Лазаревића од Константина Филозофа*, Стара српска књижевност III, Нови Сад-Београд 1972, 219.

⁴⁶ Ј. Ерделјан, „Мотив пустиње и града у сликарству приправе Богородичине цркве манастира Каленића”, *Научни скуп Манастир Каленић, У сусрет шестој стогодишњици*, ур. Ј. Калић, Београд – Крагујевац 2009, 109-119.

УПОКОЈИО СЕ АРХИМАНДРИТ СЕРАФИМ, ДУХОВНИК МАНАСТИРА БЛАГОВЕШТЕЊА РУДНИЧКОГ

Дана 9/22. децембра, када наша Света Црква прославља празник Зачећа Свете Ане, упокојио се у Господу у својој 86. години архимандрит хаџи Серафим (световно име Живојин Миљковић), духовник манастира Благовештења рудничког.

Архимандрит Серафим рођен је на празник Светог апостола Луке и Светог Петра Цетињског 18/31. октобра 1935. године у богомољачкој породици у селу Дубница код Свилајнца. Године 1958, на празник Светог Василија Великог одлази у Миљков манастир, где проводи седам месеци, а након тога и у манастир Тумане код Голупца. Из манастира Тумане одлази у манастир Јошаницу код Јагодине, где је провео 25 година. У манастиру Јошаница је замонашен добивши монашко име Јаков, након чега је рукоположен у јерођаконски, а потом и у јеромонашки чин. По благослову тадашњег Епископа шумадијског др Саве Вуковића, 1984. године прелази у манастир Благовештење рудничко у селу Страгари. У чин мале схиме замонашен је 2004. године од стране Епископа шумадијског Јована, добивши монашко име Серафим.

Цео свој монашки живот провео је испуњујући монашке завете, а пре свега завет послушања. Живео је водећи се Христовим речима: „Заиста вам кажем, ако се не обратите и не будете као деца, нећете ући у Царство небеско. Који се, дакле, понизи као дете ово, онај је највећи у Царству небеском“ (Мт 18, 3–4).

Остаће запамћен као велики духовник који је годинама свакодневно исповедао по неколико десетина верника из Србије, Босне и Херцеговине, Македоније, па чак и из Америке и Аустралије. Поред тога памтићемо га и као великог подвижника и молитвеника, који је све време свог монашког живота провео у умно-срчаног молитви.

Служећи у благовештењској светињи, заједно са сестринством манастира, допринео је како духовној, тако и материјалној обнови. Славећи Господа и Пресвету Богородицу, са радошћу и осмехом на лицу увек је све вернике радо дочекивао дајући им духовне савете и речи утехе.

Никола Гачић, катихета

У среду, 24. децембра, са благословом Његовог Преосвештенства Епископа шумадијског и администратора Архиепископије београдско-карловачке Г. Јована у манастиру Благовештење Рудничко, служена је Света заупокојена Литургија којом је началствовао јеромонах Петар (Драгојловић), игуман манастира Пиносава. Оцу Петру саслуживало је свештенство и свештенмонаштво из Епархије шумадијске и из других Епархија наше помесне Цркве.

Опело блаженопочившем архимандриту Серафиму служио је Епископ шумадијски Г. Јован. Након прочитаног Јеванђеља својом беседом владика Јован се опростио од блаженоупокојеног оца Серафима.

Верни народ наше Цркве, који је са тугом и болом примио вест о упокојењу оца Серафима, дошао је данас да се молитвено опрости од великог духовника нашег времена.

Стеван Илић, ђакон

Беседа Његовог Преосвештенства Епископа шумадијског и администратора Архиепископије београдско-карловачке Г. Јована на опелу архимандрита Серафима благовештењског

У име Оца и Сина и Светога Духа,

Преподобно монаштво, часно свештенство, браћо и сестре, овим светим чином опела и нашем заједничком молитвом данас препоручујемо душу нашег доброг старца оца Серафима, да је Христос насели, као што то на опелима увек читамо и говоримо, у наручју Авраама, Исака и Јакова, да је Творац његове и наших душа управо уведе у Царство Небеско, зашта је и живео наш овај дивни старац. Овај блажени старац цео свој земаљски живот живео је за овај дан. Живео је да се сретне са Господом. И он, а знајући га толико година, никада из своје мисли није сметнуо, што би рекао наш народ, да треба да изађе пред лице Божије.

И управо због тог његовог сталног размишљања о сусрету са Богом, Бог га је благословио многим даровима. Зато је он целог свог живота искао, молио Бога, за оно што нам је свима Господ рекао да у овоме свету најпре тражимо, а то је да иштемо Царство Небеско. И то је старац, браћо и сестре, кроз молитву и свој монашки подвиг стално говорио у себи. А то његово говорење

у себи је било тако громко, да верујем да је тај његов молитвени вапај чуло и ово дрвеће и ове манастирске зидине. Шта рећи о овом блаженом старцу? Шта год да кажем, не би било достојно његовог живота. Шта год да кажем или други да кажу, заиста браћо и сестре, неће моћи да опишу његов монашки подвиг, његову љубав према Богу и људима, његову љубав према монашком постригу, његову љубав према овој светињи у којој је проживео тридесет шест година. Али о оцу Серафиму време ће казивати. Ја бих само додао оно што мудрост народна каже: „На мртвом лабуду види се колика су му крила“, јер живом лабуду не можемо да измеримо крила, али на мртвом лабуду видимо колика су та крила. И заиста овај благочестиви старац, као што рекох, својим молитвама крилио је и крилио ову свету обитељ, коју је тако волео и тако јој са љубављу, а рекао бих и детињом незлобљивошћу, служио. Отац Серафим, знајући га и размишљајући о њему, био је заиста једно, надам се да ме нећете погрешно схватити, једно одрасло безазлено дете, али дете Божије. Дете које зна да загрли оца и мајку и кад га истуку, а он је знао да загрли свога Господа и онда када су на њега наилазила многа искушења и многе невоље. И он је управо кроз сва та искушења која му је Бог слао, из тих свих искушења излазио јачи. Једном, кад сам га упитао: „Како си старче?“, он ми рече: „Преосвећени, па није ми Бог одавно послао неко искушење, па се плашим да ме није заборавио“. Пазите браћо и сестре како дивно старац каже – да ме није Бог заборавио, јер је знао, опет понављам, да се преко искушења још више веже за Бога, а не да ропће на Њега. И он се заиста целог свог живота везивао за Бога. Отац Серафим је заиста био Божији човек, јер Богом је све невоље своје у животу носио. А невоље једног монаха, који живи монашким животом, манастирским животом, су велике. Наравно, монах треба да спозна те невоље и да се изграђује и да постане све стабилнији. Дакле, отац Серафим био је, рекох, одрасло безазлено дете, али са великом душом. Широком душом и широким срцем. И заиста, разговарајући са њим, чини ми се, да је могао не да смести ову светињу у своје срце и своју душу, него да смести целу васељену. Он је то кроз молитве и подвиг управо и чинио. Отац Серафим није изговарао неке умне речи, да тако кажем, није изговарао неке телолошке речи, али је изговарао речи срца свога. Речи, које некада можда нису биле разумљиве за онога коме их изговара, али кад је отишао од њега њему је свака реч била јасна и гласна. Он је заиста служио Богу и душом и срцем и телом и речима и мислима. Отац Серафим је био монах за кога се може слободно рећи да је ходао овом благовештењском земљом, али је увек мислио на Бога, на небо. И то је онај позив и призив за сваког хришћанина, а посебно за монаха и монахињу. И баш управо тим везивањем за небо, он је учвршћивао своје кораке овде на земљи. То је био човек у коме је и кроз кога је могао сваки да сагледа себе, ако му је искрено прилазио. И то је био разлог што су овде многи и многи долазили да га замоле да се моли Богу за њих, који су долазили да разговарју са њим и да се исповеде. Морам да вам кажем и да тражим опроштај од старца пред свима вама. Кад сам видео да је почео да телесно слаби, рекао сам му: „Старче престани мало да примаш“, желећи да што дуже буде у нашој средини. Све што сам

му рекао, беспоговорно је примао као најсветије послушање. Рекох и понављам, моги су долазили овде код њега из ових разлога које сам рекао, али знам и оне који су долазили овде не из жеље да нешто чују од њега, него, како су неки чак и мени долазили да кажу, како би га привукли на ону другу страну. А која је та друга страна? Нема друге стране, једна је једина страна Господ, Црква и Свети Оци. Али они, који су долазили да га, опростите на овој речи, да га врбују, таквима би он рекао: „Човече, ти ниси у заједници Цркве, иди од мене“. И заиста, када је реч о овом светом старцу, који је иповедао многе и читао многим молитве, само су Богу и њему знане, а верујем и зидинама ове светиње, те најтананије мисли које му је тај благочестиви народ исказивао у току исповести. И заиста, он као исповедник је био необичан човек, необичан свештенослужитељ. Зашто ово кажем? Зато што сам се и сам код њега исповедао. И кад год сам дошао да се код њега исповедим он би пре него што почнемо исповест плакао као мало дете и говорио ми: „Преосвећени, за име Бога, шта ћете Ви код мене да се исповедате? Ко сам ја, да се Ви код мене исповедате?“ Све време моје исповести старац је плакао. Уствари се старац молио сузом, браћо и сестре. Заиста, одласком нашег светог старца, овде пред свима кажем, урушио се стуб, молитвени стуб Епархије шумадијске. Али ја верујем да се појавио онај небески стуб са којег ће се он молити за ову свету обитељ и за све људе који у смирењу прилазе Господу и Мајци Божијој, којој је и ова светиња посвећена. Када сам пре неки дан био овде да га обиђем, крепак је био у својој постели, носећи све оне, што би рекао наш народ, скаламерије, рекао ми је овако: „Преосвећени, желео сам да Вас видим, не знам да ли ћемо се више видети. Желео сам“, каже ми, „да тражим опроштај. Да ми опростиш, ако сам се шта огрешио, а јесам много. А посебно сам се Владико Свети огрешио када нисам послушао Вас и кад је из ове светиње изашао тамо неко да говори другачије него што Бог милује, што би рекао наш народ.“ И знате шта ми је на крају рекао? „Владико, чувај ми Благовештење“. И ево, ја пред његовим лицем и пред вама кажем: Старче свети, трудићу се да га чувам у оној мери и у оноликој мери колико се ово сестринство научило од тебе смирењу и послушности“. А помињем опет, браћо и сестре, он је био беспоговорни послушник. Није он никада када је разговарао са мном говорио неке своје мисли, или да каже: „Па ја мислим Преосвећени да то треба тако“. Не – само је говорио „тако треба“. Дакле, знао је да је послушност основ за наше спасење.

Драги оче Серафиме, ти данас овде држиш највећи збор. Ти данас, иако нем, највише збориш, највише говориш. И сада, када би проговорио шта би рекао? „Имајте послушност Цркви својој! Имајте смирења“. А овај човек и једну и другу особину, а и многе друге особине је имао и поседовао. Имао је велико смирење и послушност, понављам то зато што нама монасима то највише недостаје у правом смислу. Он је толико, браћо и сестре и оци драги, волео ову светињу да мислим да он просто не би могао да преживи неки премештај на друго место. Али баш знајући то, једном сам га питао: „Старче, видим колико си везан за ову светињу. Шта би ти старче сад урадио да кажем – хајде, оче Серафиме, у неки други манастир?“ А он каже: „Преосвећени, оп-

ростите, много би ми било тешко, али само бих рекао – нека је благословено. Ништа не бих понео, до оно што је на мени и отишао бих тамо из послушности где ме шаљете”. Е, то је монах. То је монах, браћо и сестре, то је човек који се оомолитвенио, човек и монах који је, као што рекох, живео таквим животом. Молитве оца Серафима су нас пратиле и верујем и молим га да нас прате и од сад. Зато и ви, благочестиви народе, који сте се данас сабрали овде, да заједно удвостручимо молитву, сад њему наша молитва треба, а сутра нама треба његова молитва. Да га испратимо са овога света молитвама, онако како је он нас молитвама овде дочекивао. Хвала сестринству које је он неизмерно волео, а оне су њега пазиле, неговале као свога оца, као свога брата, као своје дете. Па сам знао често да му кажем: „Тебе су ове сестре размазиле“. А он каже: „Јесте тако Владико, јесте, али ја њих волим“. Хвала свим људима, на првом месту

лекарима и осталом особљу, који су чинили све од себе да му ове крајње дане олакшају, доносећи му и лекове и све оно што је потребно, а он је само једно тражио, а то је да се молимо за њега. И кад сам био ту пре неки дан казах му: „Старче, молићемо се за твоје оздрављење“. А он ми каже: „Владико, сад већ није у питању здравље, сада је у питању спасење, моли се за спасење“. Ето видите, овај некњижни човек, да тако кажем, човек који није ишао у неке школе, био је благодаћу Духа Светога мудар и богомудар, а да се притом никад није погордио због тога. Напротив, увек је говорио: „Много више ми Бог даје, него што сам заслужио“. Да данас желим да затражим опроштај од овога старца и да га замолим, да те молим брате и оче, не заборави нас пред престолом Божијим, моли се за нас. А ја ти бећавам да ћу увек то чинити и молити се за твоје спасење. Нека ти је вечан спомен старче свети и Бог да ти душу прости.

УПОКОЈИЛА СЕ У ГОСПОДУ АНТУСА, СЕСТРА МАНАСТИРА ГРНЧАРИЦЕ

На дан када наша Црква прославља Свештеномученика Елевтерија и Преподобног Павла, 28. децембра 2020. године, уснула је у Господу грнчаричка монахиња Антуса, у свету Љубинка Ненадовић, која је у Грнчарици провела пуних 65 година.

Рођена је 26. марта 1929. године у Лапову, у богомољачкој породици од оца Чедомира и мајке Полексије. Како у раном детињству остаје без мајке, бригу о њеном подизању преузимају отац и старије сестре. Као дете са оцем редовно одлази на црквена богослужења, а касније, као девојка, посећује богомољачке саборе слушајући проповеди великих духовника. То је благородно утицало на њену душу да се определи за живот у манастиру.

У манастир Грнчарицу долази 9. јануара 1955. године да би била духовно руковођена од оца Павла, манастирског духовника. Брзо је успела да научи црквенословенски, појање и црквено правило. Млада искушеница манастир Грнчарицу затиче као тешког рањеника јер је бомбардовањем од окупатора разрушена и запаљена, а од мештана опљачкана. У тим тешким послератним временима креће се у обнову богомоље да би се обезбедио кров над главом. Искушеница Љубинка живот у манастиру започиње силазећи у мајданске тунеле са крапом и лопатом, копајући песак и вадећи камење са осталим сестрама за обнову порушеног манастира.

Тада се у манастиру у свему оскудевало, у одећи и обући, па и храни, није било довољно ни проје да се утоли глад. Није било ни новца да се плате радници, па су све тешке послове преузимале сестре. Сестра Љубинка, млада, здрава и снажна, ишла је тамо где је било најтеже, утоваривала је и превозила камен и песак, цакве са цементом. Мешала је и преносила малтер, пекла је циглу и креч. Предводила је и све земљане радове, копала је рупе за бандере и канале. Овако су протицали искушенички дани сестре Љубинке.

Замонашена је по чину расе и камилавке 3. јула 1960. године добивши име Леонила. Чин мале схиме прима 5. октобра 1974. године и постаје Антуса. Мона-

шења је извршио блаженопочивши Епископ шумадијски Валеријан.

Обављајући дужност економа, увек је била прва у башти и на њиви, водећи све пољопривредне и спољне послове годинама. Често је путовала због разних набавки, куповине и продаје, снабдевајући манастир свим потрештинама. Појављивала се тамо где је требало заступати манастир, па је за потребито и молила у разним установама.

Искрено се трудила да све своје таленте удвостручи, није штедела себе ни у чему, а при томе чинећи све за добробит манастира. До краја живота редовно је ишла на сва богослужења. У дубокој старости повукла се у своју келију читајући преко целог дана Псалтир, акадисте и каноне. У таквом молитвеном животу затекао ју је позив за прелазак у вечни живот.

За све њене трудове нека је Господ насели тамо где праведници блаженствују, а од нас нека јој је вечни спомен.

УПОКОЈИЛА СЕ У ГОСПОДУ МОНАХИЊА ЈОВИЛА, СЕСТРА МАНАСТИРА ГРНЧАРИЦЕ

Стевка (световно име сестре Јовиле) угледала је светлост Божијег дана 14. марта 1930. године у Угљаревцу, у хришћанској породици Милошевић, од оца Николе и мајке Наталије. Још као двогодишње дете остала је сироче без оца који је трагично изгубио живот, због чега је у животу много страдала и патила. У осмој години, чувајући стоку код комшије, заспала је на влажној ливади што је довело до тога да јој се кичма укочи. Трпела је страшне болове, али није прихватала лечење јер се плашила лекара. Стала је са растом и кичма јој је заувек остала савијена. Још у детињству, пре болести, желела је да постане монахиња и жеља да живи у манастиру испунила јој се када је имала 27 година.

Са монахињом Стефанидом долази у манастир Грнчарицу 15. јуна 1957. године, претходно добивши благослов од надлежног Епископа. Одмах се укључује у све послове, радећи у штали, у винограду, башти, на њиви. Како се текли радови на обнови манастира, придружује се осталим сестрама и преноси материјал са запрегом из мајдана и разноси остатке порушеног манастира. Иако је била слабе конституције и лошег здравља, ни од чега се није склањала, радећи равноправно са другима. Годинама је одржавала манастирску порту, садећи и негујући цвеће, одржавајући ред и чистоћу.

Замонашена је по чину расе и камилавке 3. јула 1960. године добивши име Агнија. У малу схиму замонашена је 22. јула 1966. године са новим именом Јовила. Прво и друго монашење извршио је блаженопочивши Владика Валеријан.

Сестра Јовила била је ревносна монахиња и увек прва на богослужењима. Реч је о великој молитвеници

и испосници, имала је милостиво срце и увек се радовала туђем добру. Никад није роптала због своје болести, а за шездесет три године монашког живота никада није отишла у завичај да посети своју родбину.

После кратке болести, примивши Свете Дарове, тихо и мирно преселила се у вечност. Нека јој је вечни спомен и Бог да јој душу прости.

УПОКОЈИЛА СЕ У ГОСПОДУ МОНАХИЊА МАРИЈА (ПАНТЕЛИЋ), СЕСТРА МАНАСТИРА БЛАГОВЕШТЕЊА

Наша сестра Марија (Пантелић) упокојила се 16. јануара 2021. године и сахрањена је на старом манастирском гробљу.

Рођена је у селу селу Блазнави код Шаторње од оца Милована и мајке Милице Пантелић 1938. године. На крштењу је добила име Радојка. Основну школу је завршила у Аранђеловцу. После завршене основне школе, вратила се код оца и мајке у Шаторњу и бавила се пољопривредом до удаје. У браку је провела неколико година, а након развода одлучила је да оде у Немачку. У Немачкој је живела и радила пуних двадесет година и након тога одлучила је да се врати у своје родно место.

Често је посећивала манастир Благовештење. Монахиња Марија, док је још живела у свету и била Радојка, доживела је искрено и велико покајање. Сестре које су тада живе у манастиру, видећи толико њено покајање, рекле су јој: „Ти ниси више за свет, ти си за манастир“. Она им је на то рекла: „Па ко ће мене овакву да прими?“ Сестре су јој одмах одговориле: „Ми ћемо да те примимо, ти си наша.“ И тако је Радојка оставила свет и остала да живи у манастиру Благовештење. Живела је као искушеница три-четири године, после чега је замонашена у малу схиму, добивши име Марија.

Монахиња Марија (Пантелић) је сва своја манастирска послушања обављала усрдно и без роптања. Била је одана Богу и светињи која ју је примила до самог краја свог земног живота.

Ирина Јазикова

СТОЛПНИЦИ ТЕОФАНА ГРКА: ОД ЗЕМЉЕ КА СВЕТЛОСТИ

Преподбни Симеон Столпник (умро 459. године) сматра се оснивачем столпништва као посебне форме монашког подвига, који је настао у Сирији. Житије Светог Симеона, које написао његов ученик Антоније, по-

подвижник је провео на стубу тридесет седам година у посту и молитви.

Преподобни Симеон прославио се и другим подвизима: био је ватрени проповедник, мноштво народа се окупљало код подножја његовог стуба, сви су хтели да саслушају његову пророчку беседу, имао је дар да исцељује душевне и телесне немоћи, предвиђао је будућност.

Блажени Теодорит Кирски, савременик и сведок подвига преподобног Симеона, писао је: „Знаменитог Симеона – то велико чудо васељене – знају сви потчињени Римској држави: сазнали су о њему и Перси и Миђани и Етиопљани; раширио се глас о његовом трудољубљу и љубомудрију чак до скитских Кочевника. Али ја се, имајући за сведоке, како се каже, све људе васељене, који потврђују моју реч о подвизима светог, бојим, међутим, да се моје приповедање не покаже потомцима невероватним и туђим истини. Јер оно што је било са Симеоном надвисује људску природу”.

У Калад Симану, где се подвизавао Свети Симеон Столпник, беше изграђен храм, који је постао место масовног ходочашћа. Изабравања лика Свеог Симеона Столпника су почела да се шире међу хришћанима већ од краја V и почетка VI века, то јест, после кончине светог. Можемо их наћи на фрескама цркава и на иконама по целом православном свету. Али, вероватно, најсветлији и најдубљи лик налазимо код Теофана Грка, византијског мајстора, који је у Русију дошао крајем XIV века. Његове фреске сачувале су се у цркви Спаса Преображења у Иљиној улици у Новгороду.

Поред основног обима, Теофан је осликао у овом храму невелики простор на хорејама, такозвану Тројицку ћелију, предоређену за индивидуалне молитве. На источном зиду ћелије приказао је Свету Тројицу („Авраамово гостопримство”), а по зидовима, с три стране, столпнике и пустињаке, међу којима видимо и преподобног Симеона Столпника. Теофан је овде представио читав низ великих подвижника који у молитви стоје пред Светом Тројицом.

Живопис новгородског храма је веома необичан, он је остварен са свега две боје: окер и белом. Овим мајс-

Преподобни Симеон Столпник, Симеон Дивногорац, Алимпије Столпник. Теофан Грк, фреска храма Преображења Господњег у Иљиној улици у Новгороду, 1378. године.

чиње речима: „Нова и чудна тајна савршила се у наше време”. А даље читамо: „О оваквом Симеоновом животу чули су свети оци који су живели у пустињама и дивили се његовим необичним подвизима, јер нико још није изумео себи такав живот да стоји на стубу. Желећи да га испитају, поручише да му кажемо: *Због чега не идеш путем отаца наших, него си изабрао други – нови? Сиђи са стуба и следи житија древних пустињака*”. Многи су то сматрали хиром и предвиђали да ће Свети Симеон кратко издржати да води такав начин живота. Међутим,

тор као да своди сву разноликост света дихотимији глине (окер је боја која се прави од глине), на боју земље и белог цвета, која симболише светлост. То је такође опозиција плоти и душе, створеног и нествореног, човечанског и божанског.

У ликовима подвижника, пре свега, показан је напоран рад Духа, усредсређеност на најглавније: стицање благодати, одлазак из световног, улазак у простор Божанског присуства. Свети су насликани темпераментно, готово скицирани, с необичном за смелашћу за средњовековље и снажним осећајем динамике: чини се да активност беле боје нараста од иконе до иконе.

Свети Симеон Столпник представљен је на високом каменом стубу, који је овенчан округлом формом у виду чаше. Настала асоцијација са чашом није случајна. Подвижник, уздижући се на стуб, у потпуности предаје себе Богу. Изразити бљескови светлости, који покривају енергичним избељујућим премазима одећу, косу, лик, руке показују да Свети Симеон ступа у неприступну светлост.

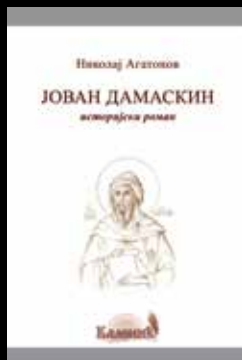
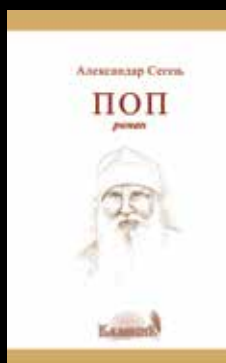
Он је сав унутар бујице Божанских енергија које силазе на њега одозго. Беле пеге на његовој одећи подсећају на оштре муње, које се као стреле заривају у старо тело. Симеонове руке постављене су напред, на врховима прстију видимо енергичне премазе белила – као да се дотиче светлости, осећа је физички. У отвореним очима нема зрака, у очним шупљинама приказани су избељујући покрети: свети види светлост, испуњен је овом светлошћу, њоме живи.

Поред Светог Симеона Столпника, Теофан Грк је изобразио и друге велике подвижнике: Светог Симеона Дивногорца, Светог Алипија Столпника, Светог Јована Лествичника, Светог Макарија Египатског и друге свете, који су се у различито време и на разним местима подвизавали у молитви и аскези. Сабрани заједно, по замисли Теофана, они треба да пројаве лепоту монашког подвига, висину духовног делања, да очигледно покажу обожење, то јест такву пуноћу живота у Богу, када свети постају стециште божанствене благодати, преображени Светим Духом, сједињени с Богом.

Сам Теофан Грек, иако није био монах, али је добро схватао срж подвига Симеона и других подвижника, припадао је исихастима (од грчке речи „исихија” – ћутање, усамљивање), следбеницима духовног покрета који се формирао у православним манастирима Атона и Синаја, а у XIV веку је захватио и мирјане. Принципи исихазма били су богословски осмишљени и формулисани од стране Светог Григорија Паламе, који је учио да су посредством божанских енергија Бог, свет и човек узајамно повезани, и зато човек има могућност да постане непосредно причастан божанственом животу, да постане „бог по благодати”.

Превео са руског Горан Дабетих

Дела хришћанске књижевности у издању Шумадијске епархије

НОВО!

СЛУЖБЕНИ ДЕО - ПРОМЕНЕ У ЕПАРХИЈИ ШУМАДИЈСКОЈ

Његово преосвеиштво Епископ шумадијски Господин Јован благоизволео је у периоду од 1. децембра 2020. године до 31. новембра 2021. године:

Рукоположити:

Сашу Павловића у чин ђакона 4. децембра 2020. године у храму Успења Пресвете Богородице у Крагујевцу.

Поставити:

Новорукоположеног јереја Марка Петровића на дужност привременог пароха јеловичке парохије при храму Светог апостола Томе у Јеловику, Архијерејско намесништво орашачко;

Јермонаха Петра (Драгојловића), игумана манастира Пиносава, на дужност исповедника монаха и монахиња у Епархији шумадијској.

Одликovati:

Архијерејском захвалницом:

Јована Мацуру из Младеновца;
Зорана Бојовића из Младеновца;
Љубана Петровића из Младеновца;
Чедомира Новаковића из Младеновца;
Снежану Антонијевић из Младеновца;
Даринку Стејић из Младеновца.

Прогласити упражњеном:

Парохију лоћичку при храму Рођења Пресвете Богородице у Лоћики, Архијерејско намесништво беличко.

Преместити:

Протојереја ставрофора Зорана Алексића, привременог пароха Прве буковичке парохије при храму Светог архангела Гаврила у Буковику, Архијерејско намесништво орашачко, на дужност привременог пароха лоћичке парохије при храму Рођења Пресвете Богородице у Лоћики, Архијерејско намесништво беличко.

Поверити у опслуживање:

Протонамеснику Милораду Савићу, пензионисаном пароху лоћичком, упражњену парохију лоћичку при храму Рођења Пресвете Богородице у Лоћики, Архијерејско намесништво беличко;

Протојереју ставрофору Драгомиру Кецићу, пензионисаном пароху буковичком, упражњену парохију Прву буковичку при храму Светог архангела Гаврила у Буковику, Архијерејско намесништво орашачко.

Причислити:

Протојереја ставрофора Зорана Алексића братству храма Светог архангела Гаврила у Аранђеловцу, Архијерејско намесништво орашачко.

Разрешити:

Протонамесника Дејана Тодоровића, привременог пароха Треће буковичке парохије при храму Светог архангела Гаврила у Буковику даље дужности опслуживања упражњене парохије јеловичке при храму Светог апостола Томе у Јеловику, Архијерејско намесништво орашачко.

Протонамесника Милорада Савића, пензионисаног пароха лоћичког, даље дужности опслуживања упражњене парохије лоћичке при храму Рођења Пресвете Богородице у Лоћики, Архијерејско намесништво беличко;

Протојереја ставрофора Зорана Алексића, привременог пароха Прве буковичке парохије при храму Светог архангела Гаврила у Буковику, даље дужности привременог пароха Прве буковичке парохије при храму Светог архангела Гаврила у Буковику, Архијерејско намесништво орашачко;

Протојереја ставрофора Зорана Алексића, привременог пароха лоћичке парохије при храму Рођења Пресвете Богородице у Лоћики, даље дужности привременог пароха односно парохије, Архијерејско намесништво беличко.

Примити у свезу клира:

Срећка Глигорјевића из свезе клира Епархије крушевачке.

Поделити канонски отпуст:

Јереју Исаилу Марковићу за свезу клира Архиепископије београдско-карловачке.

Пензионисати:

Протонамесника Милорада Савића, привременог пароха лоћичке парохије при храму Рођења Пресвете Богородице у Лоћики, Архијерејско намесништво беличко.

Упокојили се у Господу:

Монахиња Ксенија (Гајовић), сестра Благовештењске обитељи манастира Благовештења на Руднику;

Архимандрит Серафим (Миљковић), духовник манастира Благовештења на Руднику;

Монахиња Ангуса (Ненадовић), сестра Светониколајевске обитељи манастира Грнчарице;

Монахиња Јовила (Милошевић), сестра Светониколајевске обитељи манастира Грнчарице;

Монахиња Марија (Пантелић), сестра Благовештењске обитељи манастира Благовештења на Руднику.

СЛУЖЕЊА ПРИЈЕМИ И ПОСЕТЕ ЕПИСКОПА ШУМАДНЈСКОГ ГОСПОДИНА ЈОВАНА

Од 1. децембра 2020. године до 31. јануара 2021. године

ДЕЦЕМБАР 2020. ГОДИНЕ

1. децембар 2020:

Служио Литургију у цркви Светог великомученика Пантелејмона у Крагујевцу – Станово; Рад у Патријаршији, потписао акта Архиепископије београдско-карловачке, одржао састанак са архијерејским намесницима Архиепископије београдско-карловачке.

2. децембар 2020:

Учествовао у раду седнице Патријаршијског управног одбора и Светог архијерејског синода СПЦ; По благослову Светог архијерејског синода СПЦ председавао Комисијом за попис личне заоставштине Блаженопочившег Патријарха Иринеја.

3. децембар 2020:

Служио Литургију у Старој крагујевачкој цркви; Рад и приједи у Епархијској канцеларији; Служио празнично бденије у Саборној цркви у Крагујевцу.

4. децембар 2020 – Ваведење:

Служио Литургију и пререзао славски колач у манастиру Каленићу; Посетио сестринство манастира Прерадовца.

5. децембар 2020:

Служио Литургију у Саборној крагујевачкој цркви и рукоположио Сашу Павловића у чин ђакона.

6. децембар 2020:

Служио Литургију у цркви Светог Александра Невског у Београду, рукоположио ђакона Драгана Недића у чин презвитера и поставио га за пароха у Ритопеку.

7. децембар 2020:

Служио Литургију у цркви Саве Саве у Крагујевцу – Аеродром; Рад и приједи у Епархијској канцеларији.

8. децембар 2020:

Служио Литургију у цркви Светог великомученика Димитрија у Крагујевцу – Сушица; Састанак у Патријаршији са Комисијом по питању рудника на територији Епархије ваљевске; Председавао раду Комисије за пописивање заоставштине Блаженопочившег Патријарха Иринеја.

9. децембар 2020:

Служио Литургију у цркви Светог Јоаникија Девичког у Крагујевцу – Бресница; Рад и приједи у Епархијској канцеларији; Пререзао славски колач на Медицинском факултету Универзитета у Крагујевцу.

10. децембар 2020:

Служио Литургију у Старој крагујевачкој цркви; Председавао раду Комисије за пописивање заоставштине Блаженопочившег Патријарха Иринеја.

11. децембар 2020:

Служио Литургију у цркви Свете Петке у Крагујевцу – Виногради; Рад и приједи у Епархијској канцеларији.

12. децембар 2020:

Служио Литургију у Саборној крагујевачкој цркви, у току Литургије крстио малу Ану, кћерку вероучитеља Марка и Драгане Урошевић.

13. децембар 2020:

Служио Литургију у цркви Пресвете Богородице Тројеручице у Малим Пчелицама; Рад и приједи у Епархијској канцеларији.

14. децембар 2020:

Служио Литургију у цркви Светог Саве у Крагујевцу – Аеродром; Наставак рада у Комисији за попис заоставштине Блаженопочившег Патријарха Иринеја; Састанак у Патријаршији са директором Канцеларије за сарадњу са Црквама и верским заједницама др Владимиром Рогановићем.

15. децембар 2020:

Служио Литургију у цркви Светог великомученика Пантелејмона у Крагујевцу – Станово; Посетио оболелог архимандрита Серафима у манастиру Благовештењу.

16. децембар 2020:

Служио Литургију у цркви Светог Јоаникија Девичког у Крагујевцу – Бресница; Рад и приједи у Епархијској канцеларији.

17. децембар 2020:

Служио Литургију у Старој крагујевачкој цркви; Рад у Комисији за попис заоставштине Блаженопочившег Патријарха Иринеја; Гостовао у емисији ТВ Храм у Београду, дао интервју за Радио „Слово љубве“.

18. децембар 2020:

Служио Литургију у цркви Свете Петке у Крагујевцу – Виногради; Рад и приједи у Епархијској канцеларији.

19. децембар 2020 – Никољдан:

Служио Литургију у Саборној крагујевачкој цркви; Рад у Епархијској канцеларији.

20. децембар 2020:

Служио Литургију у цркви Светог Василија Острошког на Бежанијском гробљу у Београду; Посетио Зорана Томића у Београду поводом крсне славе; Посетио Микицу Арсенијевића из Винче поводом крсне славе.

21. децембар 2020:

Служио Литургију у цркви Светог Саве у Крагујевцу – Аеродром; Рад и приједи у Епархијској канцеларији.

22. децембар 2020:

Служио Литургију у цркви Светог великомученика Димитрија у Крагујевцу – Сушица; Рад и приједи у Епархијској канцеларији.

23. децембар 2020:

Служио Литургију у цркви Светог Јоаникија Девичког у Крагујевцу – Бресница;

У Патријарашкој вили на Дедињу са Митрополитом Хризостомом пописивали имовину; Потписивао акта Синодска и акта Архиепископије београдско-карловачке.

24. децембар 2020:

Учествовао у раду седнице Патријаршијског управног одбора и Светог архијерејског синода СПЦ; Извршио чин опепа архимандриту Серафиму, духовнику манастира Благовештења.

25. децембар 2020:

Служио Литургију у цркви Свете Петке у Крагујевцу – Виногради;

Рад и приједи у Епархијској канцеларији; Интервју на Радију „Златоусти“.

26. децембар 2020:

Служио Литургију у цркви Светог великомученика Димитрија у Лазаревцу;

Посетио манастир Ђелије ради надгледања обнове; Посетио цркву у Шопићу ради надгледања живописања цркве; Са Милетом Радојевићем посетио манастиску цркву Свете Петке у Сибници у изградњи.

27. децембар 2020:

Служио Литургију у Старој крагујевачкој цркви.

28. децембар 2020:

Служио Литургију у цркви Светог Саве у Крагујевцу – Аеродром;

Рад и приједи у Епархијској канцеларији; Одржао састанак са градоначелником Крагујевца Николом Дашићем у манастиру Липару поводом помоћи Града око манастирског базена и воде.

29. децембар 2020:

Саслуживао на Литургији и четрдесетодневном помену Блаженопочившем Патријарху Иринеју у храму Светог Саве на Врачару;

Интервју за ТВ Храм; Потписивао акта Архиепископије београдско-карловачке.

30. децембар 2020:

Служио Литургију и пререзао славски колач у цркви Светог игумана Пајсија и ђакона Авакума у Алтини у Земун Пољу; Потписивао Синодска акта у Патријаршији.

31. децембар 2020:

Служио Литургију у Старој крагујевачкој цркви; Рад и приједи у Епархијској канцеларији.

ЈАНУАР 2021. ГОДИНЕ:

1. јануар 2021:

Служио Литургију у цркви Свете Петке у Крагујевцу – Виногради;

Рад и приједи у Епархијској канцеларији.

2. јануар 2021:

Служио Литургију у Саборној крагујевачкој цркви; Рад и приједи у Епархијској канцеларији.

3. јануар 2021:

Служио Литургију у Саборној крагујевачкој цркви, поводом празника Оци поделио пакетиће деци.

4. јануар 2021:

Служио Литургију у цркви Светог Саве у Крагујевцу – Аеродром;

Рад и приједи у Епархијској канцеларији.

5. јануар 2021:

Служио Литургију у цркви Светог великомученика Пантелејмона у Крагујевцу – Станово; У Патријаршији потписивао акта Архиепископије београдско-карловачке; Интервју за ТВ Балкан.

6. јануар 2021 – Бадњи дан:

Служио Литургију са Царским часовима и вечерњем у Саборном храму у Крагујевцу, прочитао за РТ Крагујевац Божићну посланицу; уношење бадњака у Епархијски двор, служио бденије и налагање бадњака у Саборној цркви у Крагујевцу.

7. јануар 2021 – Божић:

Служио Литургију у Саборној цркви у Крагујевцу.

8. јануар 2021:

Служио Литургију у цркви Светог Пантелејмона у Крагујевцу – Станово;

Рад у Епархијској канцеларији.

**Продајни
центар
Епархије
шумадијске**

**Интернет продавница
црквених предмета за
цео свет**

www.eparhija.com

**Опрема за храмове
Опрема за свештенство
Иконе, крстови, тамјан
Филигрански програм
Јеванђеља, књиге
Црквени артикли**

www.eparhija.com

9. јануар 2021:

Служио Литургију у цркви Светог Саве у Крагујевцу – Аеродром;
Рад у Епархијској канцеларији.

10. јануар 2021:

Служио Литургију у манастиру Каленићу, у току Литургије вечао Вукашина и Милену Петковић и крстио њихову кћерку Данку;
Посетио цркву Светог кнеза Лазара у Белушићу.

11. јануар 2021:

Служио Литургију у цркви Светих Апостола у Аранђеловцу; Одржао састанак са архијерејским намесницима Епархије шумадијске;
Освештао ресторан *Букуља*, власништво породице Милојевић, Радована и Верице.

12. јануар 2021:

Служио Литургију у цркви Светог великомученика Димитрија у Крагујевцу – Сушица; Рад и приједи у Епархијској канцеларији;
Освештао стан Горана Јакшића у Крагујевцу.

13. јануар 2021:

Служио Литургију у цркви Светог Јоаникија Девичког у Крагујевцу – Бресница;
Рад и приједи у Епархијској канцеларији;
Утврдио распоред за осликавање цркве Светог пророка Илије у Брајиновцу;
Посетио цркву Светог кнеза Лазара и погледао живописање.

14. јануар 2021:

Служио Литургију у Саборној цркви Светог архангела Михаила у Београду и пререзао славски колач „Првом београдском певачком друштву“, произвео у чин протојереја Славичу Поповића, а у чин чтеца Вида Ерцега и дао благослов за ношење орара Марку Качаревићу.

15. јануар 2021:

Служио Литургију у цркви Свете Петке у Крагујевцу – Виногради;
Рад и приједи у Епархијској канцеларији.

16. јануар 2021:

Служио Литургију у манастиру Брезовац и пререзао славски колач поводом славе капеле Светог Јоаникија, Митрополита црногорско-приморског.

17. јануар 2021:

Служио Литургију у манастиру Светог Георгија на Липару.

18. јануар 2021:

Служио Литургију и велико освећење воде у цркви Светог Саве у Крагујевцу;
Служио бденије у Саборној цркви у Крагујевцу.

19. јануар 2021 – Богојављење:

Служио Литургију и велико освећење воде у Саборној крагујевачкој цркви, благосиљао пливање за Часни Крст на Шумаричком језеру у Крагујевцу.

20. јануар 2021 – Сабор Светог Јована Крститеља:

Служио Литургију у Придворском параклису и пререзао славски колач:

21. јануар 2021:

Служио Литургију у Старој крагујевачкој цркви;
Потписивао Синодска акта у Патријаршији.

22. јануар 2021:

Служио Литургију у цркви Свете Петке у Крагујевцу – Виногради;
Председавао одбором за Епархију ваљевску по питању рудника;
У цркви Светих новомученика Крагујевачких у Шумарицама дочекао председника Републике Србије Александра Вучића и разговарао по питању завршетка радова на поменутој цркви;
Примио Владику врањског Господина Пахомија у Епархијском двору.

23. јануар 2021:

Служио Литургију у Саборној крагујевачкој цркви;
Рад у Епархијској канцеларији.

24. јануар 2021:

Служио Литургију у цркви Свете Петке у Смедеревској Паланци;
Потписивао Синодска акта у Патријаршији.

25. јануар 2021:

Учествовао у раду седнице Патријаршијског управног одбора и Светог архијерејског синода СПЦ;
Посетио винарију др Радисава Стјепановића код Голубца.

26. јануар 2021:

Служио Литургију у цркви Светог Пантелејмона у Крагујевцу – Станово;
Рад и приједи у Епархијској канцеларији;
Служио празнично бденије у Старој јагодинској цркви.

27. јануар 2021:

Служио Литургију и пререзао славски колач у храму Светог Саве на Врачару, произвео свештенике Драгана Шовљанског, Предрага Продића и Ивана Штрбачког у чин протојереја, са Преосвећеном Господом Архијерејима, бачким Иринејем, крушевачким Давидом, викарним мохачким Исихијем и ремизијанским Стефаном присуствовао отварању споменика Светог Стефана Немање у Београду.

28. јануар 2021:

Служио Литургију у Старој крагујевачкој цркви;
Рад и приједи у Епархијској канцеларији.

29. јануар 2021:

Служио Литургију у цркви Свете Петке у Крагујевцу – Виногради;
Рад и приједи у Епархијској канцеларији.

30. јануар 2021:

Служио Литургију и четрдесетодневни помен архимандриту Серафиму у манастиру Благовештењу;
Служио полугодишњи помен протојереју ставрофору Сави Арсенијевићу на крагујевачком гробљу Бозман.

31. јануар 2021:

Служио Литургију и пререзао славски колач у цркви Светог Атанасија Великог у Земуну, рукоположио у чин ђакона дипломираног теолога Томислава Крчмара, обишао храм Светог Василија Острошког на Бежанијској коси, обишао припремне радове за изборни Сабор у храму Светог Саве на Врачару.

ДЕЧИЈА СТРАНА

“КО НЕ ПРИМИ ЦАРСТВА БОЖИЈЕГА КАО ДЕТЕ НЕЋЕ УЊЕГА”

СИМВОЛ ВЕРЕ

Верујем у једнога Бога, Оца, Сведржитеља, Творца неба и земље и свега видљивог и невидљивог.

И у једнога Господа Исуса Христа, Сина Божјег, Јединородног, од Оца рођеног пре свих векова; Светлост од Светлости, Бога истинитог од Бога истинитог, рођеног, не створеног, једносуштног Оцу, кроз кога је све постало;

Који је ради нас људи и ради нашег спасења сишао с небеса, и оваплотио се од Духа Светога и Марије Дјеве и постао човек;

И Који је распет за нас у време Понтија Пилата, и страдао и био погребен;

И Који је васкрсао у трећи дан, по Писму;

И Који се вазнео на небеса и седи са десне стране Оца;

И Који ће опет доћи са славом, да суди живима и мртвима, Његовом Царству неће бити краја.

И у Духа Светога, Господа, Животворнога, Који од Оца исходи, Који се са Оцем и Сином заједно поштује и заједно слави, Који је говорио кроз пророке.

У једну, свету, саборну и апостолску Цркву.

Исповедам једно крштење за опроштење грехова.

Чекам васкрсење мртвих.

И живот будућег века. Амин.

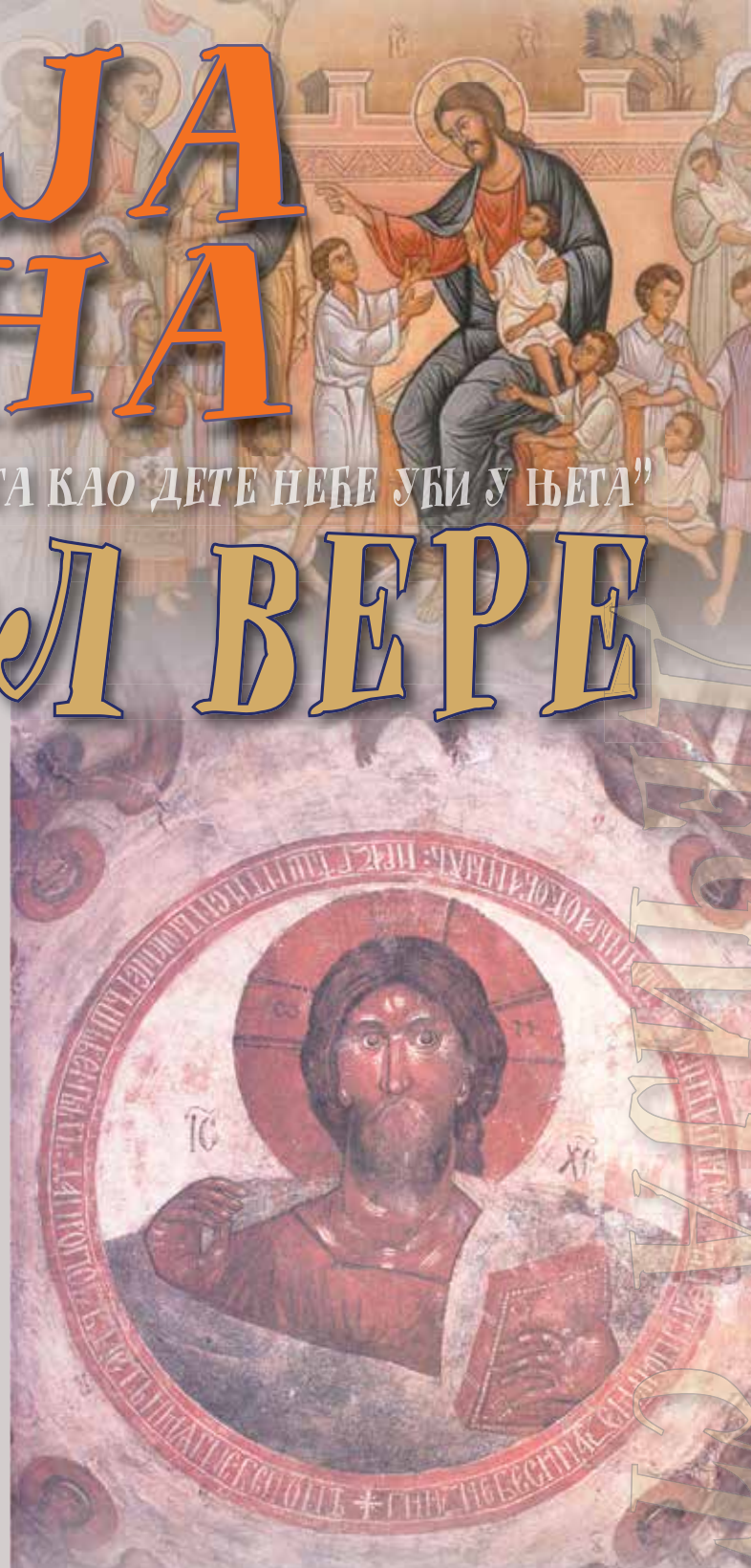
О Цркви и Богу ми не можемо ништа сазнати на начин на који сазнајемо, на пример, о кружењу воде у природи, или о годишњим добима, или о смени дана и ноћи. То је зато што је у Цркви све лично. Ти си личност и сваки човек је личност. Исто тако и Бог Света Тројица је личан, није никаква објективна појава о којој се може учити на начин на који се уобичајено учи. Као што не можемо да опишемо своју личност, тако не можемо да опишемо личност неког човека. Ипак, ми другог можемо да упознајемо и да нам он тако постаје ближи. А неког можемо заиста упознати само ако га волимо. То је најпоузданији начин на који стичемо сазнања о другим личностима, па и о Богу.

Тешко се може тврдити да ми некога волимо због његових описивих особина, на пример, зато што је висок, низак, паметан, глуп, дебео, мршав, тих, бучан, смешљив, тужан... Просто га волимо.

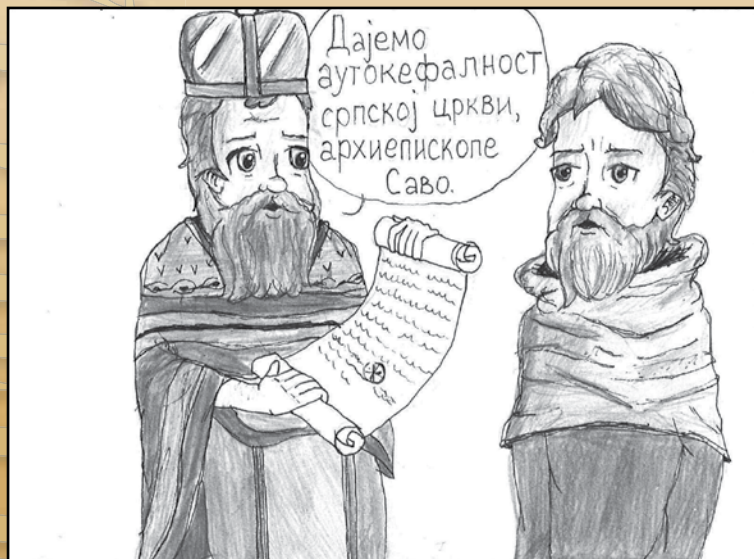
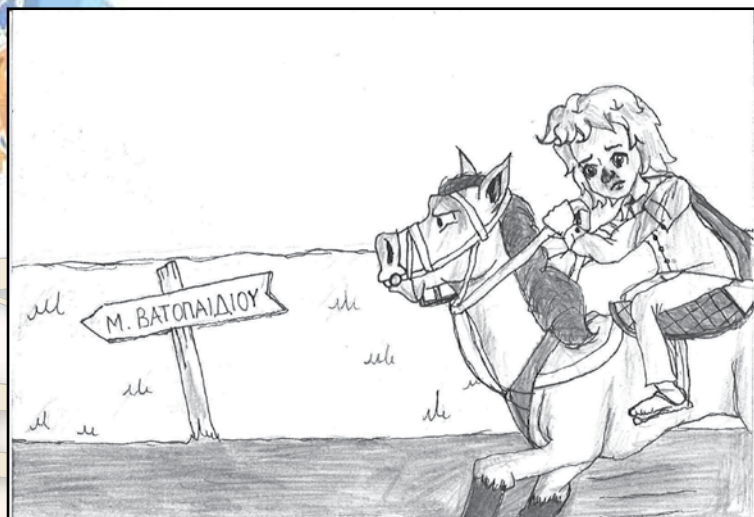
Ако некога волимо онда имамо поверења у њега. Верујемо му и надамо се да ће нам учинити добро и у новим, непознатим и непровереним ситуацијама. Вера, нада и љубав су оно чиме се дише и живи у Цркви. Богу верујемо као што верујемо родитељима или пријатељима и тако га упознајемо. И тек кад почнемо да упознајемо Бога почињемо да заиста упознајемо себе и људе око себе.

Пошто је Бог недоступан обичном погледу, јер надилази све видљиво, Црква је сачувала један садржај вере, да људи на путу ка Богу не би залутали. То је *Символ вере*. Он се чита на свакој Литургији, као и на крштењу, када се улази у Цркву и постаје дете Божије.

Треба што чешће читати *Символ вере* и, ако је могуће, запамтити га.

СВЕТИ САВА

ПРОВЕРИТЕ СВОЈЕ ЗНАЊЕ

1. Које је име Свети Сава добио на крштењу?

- А) Ратко
- Б) Растко
- В) Рајко

2. Коју титулу је носио отац Светог Саве Стефан Немања?

- А) Војвода
- Б) Деспот
- В) Велики Жупан

3. Како су се звала браћа Светог Саве?

- А) Вукан и Стефан
- Б) Гргур и Вук
- В) Драгутин и Милутин

4. У ком манастиру је замонашен Свети Сава?

- А) Милешева
- Б) Свети Пантелејмон
- В) Велика Лавра

5. Како се зове српски манастир на Светој Гори?

- А) Дохијар
- Б) Ватопед
- В) Хиландар

6. Како се звао први српски краљ?

- А) Душан Велики
- Б) Стефан Првовенчани
- В) Стефан Високи

7. Које године је Свети Сава постао први српски архиепископ?

- А) 1219.
- Б) 1220.
- В) 1221.

8. Који манастир је тада био седиште српске архиепископије?

- А) Студеница
- Б) Острог
- В) Жича

9. Које године је крунисан први српски краљ?

- А) 1100.
- Б) 1201.
- В) 1221.

10. Где се упокојио Свети Сава?

- А) У Трнову
- Б) У Београду
- В) У Солуну

11. У ком манастиру је сахрањен Свети Сава?

- А) У Дечанима
- Б) У Каленићу
- В) У Милешеву

12. Како се зове наследник Светог Саве на архиепископском трону?

- А) Пајсије
- Б) Јоаким
- В) Арсеније

13. Које године су Турци спалили мошти Светог Саве?

- А) 1594.
- Б) 1694.
- В) 1794.

14. Како се зове место у Београду на којем су спаљене мошти Светог Саве?

- А) Дорћол
- Б) Врачар
- В) Карабурма

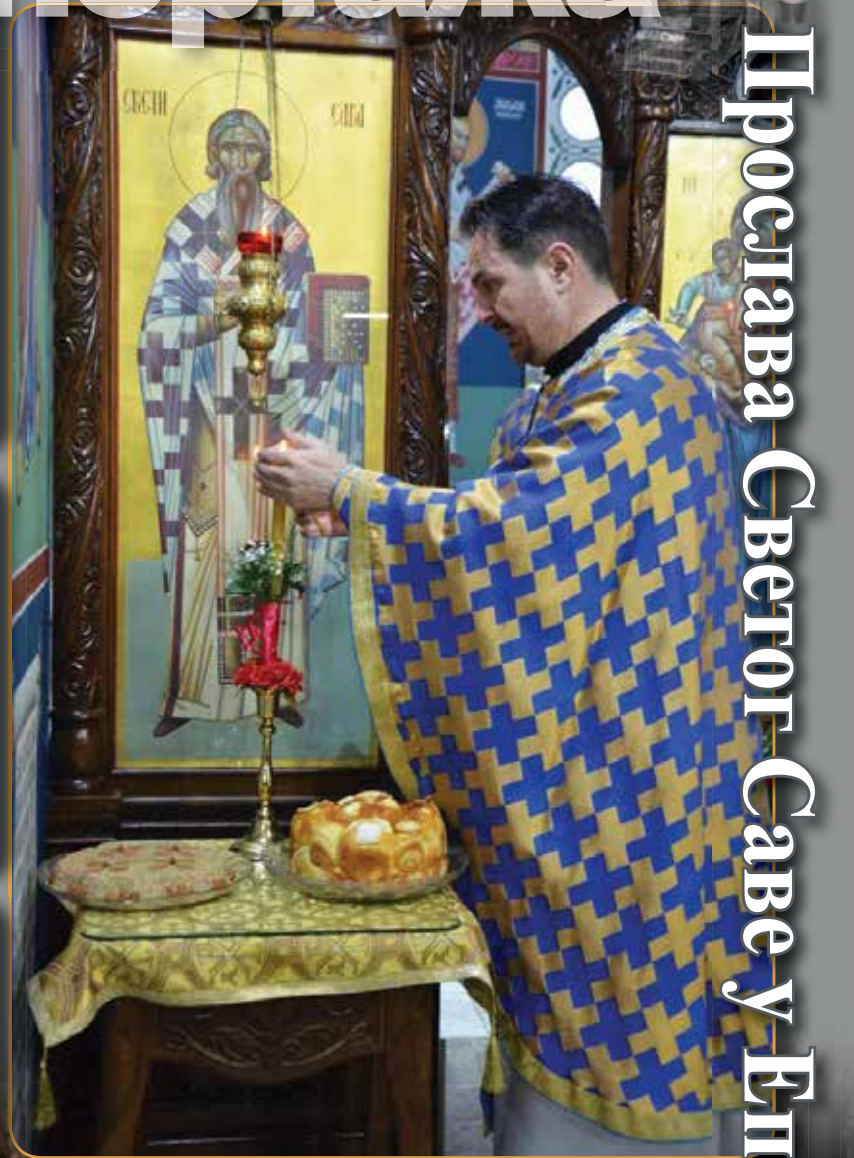

Тачни одговори:

1. Б, 2. В, 3. А, 4. Б, 5. В, 6. Б, 7. А, 8. В, 9. В, 10. А, 11. Б, 12. В, 13. А, 14. Б.

фото репортажа

Прослава Светог Саве у Епархији шумадијској

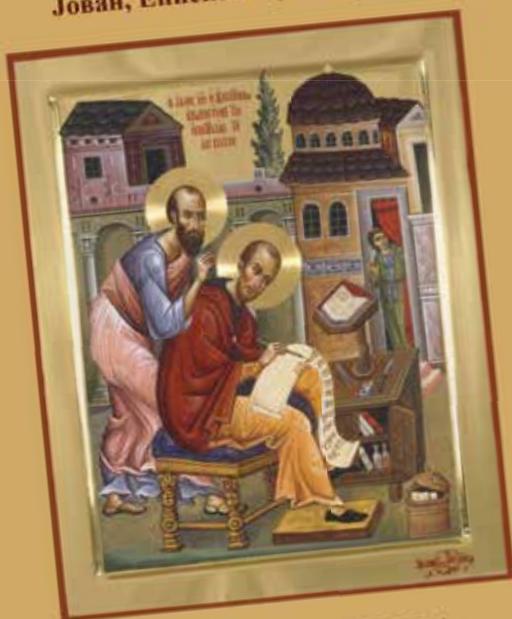
www.kalenic.rs

ИЗДАВАЧКА УСТАНОВА ЕПАРХИЈЕ ШУМАДИЈСКЕ

Каленик

Н О В А и з д а њ а

Јован, Епископ шумадијски

ПРОПОВЕДИ НА
НЕДЕЉНИМ ЛИТУРГИЈАМА
(2013-2018)

Каленик

Бертран Вервел

ИСКУШЕЊЕ
ЧОВЕКО-БОГА

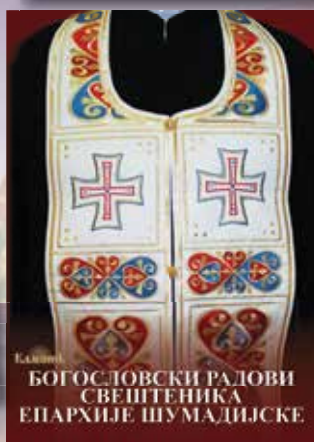
Каленик

Василије Каламанис

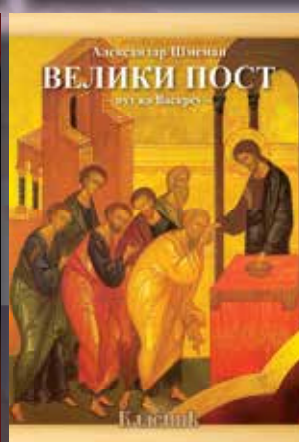
БОГОСЛОВСКИ ТОКОВИ У
ВРЕМЕ ТУРСКЕ ВЛАДАВИНЕ

Каленик

БОГОСЛОВСКИ РАДОВИ
СВЕШТЕНИКА
ЕПАРХИЈЕ ШУМАДИЈСКЕ

ВЕЛИКИ ПОСТ

— оца Василија —

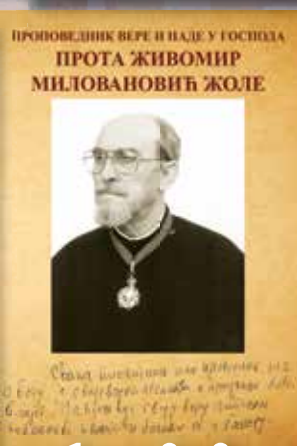
Каленик

Протојереј старојерој Лубисав Д. Поповић
О БАГРДАНУ И
БАГРДАНЦИМА

Титојерој Лубисав Поповић
Протојереј старојерој
САУЖЕЊЕ И СВЕДОЧЕЊЕ ПРОТОЈЕРЕЈА
ЉУБИСАВА Д. ПОПОВИЋА (1881-1966)

ПРОПОВЕДНИК ВЕРЕ И НАДЕ У ГОСПОДА
ПРОТА ЖИВОМИР
МИЛОВАНОВИЋ ЖОЛЕ

Сваког поштомачког или државног поштомачког
услугује и достављају се поштомачким
услугама. Поштомачког или државног поштомачког
услугује и достављају се поштомачким
услугама. Поштомачког или државног поштомачког
услугује и достављају се поштомачким
услугама.

Семинска Висока школа
ПАСТОРСКА И ЛИТУРГИЈСКА
МИСИЈА У ГОСПОДИНИ
ПРОТЕ РАДОЈА ДИМИТРИЈЕ ВРБИЦА
(1880-1911)

www.eparhija.com